

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2020. gada 2. jūnijā

Turpinājums

2020. gada 9. jūnijā

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja

Ineta Ziemele.

I. Ziemele.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties!

Satversmes tiesa turpina skatīt lietu Nr. 2019-27-03 “Par Ministru kabineta noteikumiem Nr. 1605”.

Un tāpat šodienas tiesas sēdē mēs turpinām uzklausiēt pieaicinātās personas.

Attiecīgi, kā tika lemts pagājušajā tiesas sēdē, tad šorīt mēs turpinām ar Latvijas Pašvaldību savienības uzklausišanu, kuru ir pilnvarots pārstāvēt vecākais padomnieks Māris Pūķis.

Un es apstiprinu lietas dalībniekiem, ka Pašvaldību savienība ir tāpat pilnvarojusi Pūķa kungu pārstāvēt savienības viedokli, un tiesa ir pārliecinājusies par pieaicinātās personas identitāti, un arī pieejams lietā personu apliecinošs dokuments.

Tā... Pūķa kungs, es jūs aicināšanu izteikt pašvaldību viedokli un arī, ja es varēt jūs lūgt koncentrēties tieši uz šiem Ministru kabineta noteikumiem un tāpat, kas būtu Pašvaldību savienībai sakāms par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, kā tas tiek aprēķināts, izmaksāts un kā tas izskatās Satversmes ietvarā. Paldies.

M. Pūķis.

Paldies.

Sāksim ar to, ka tiešā veidā pašvaldības par šo pabalstu administrēšanu neatbild, taču ir ļoti svarīgs šis pabalsta lielums tad, kad tiek pieņemti lēmumi par garantēto minimālo ienākumu un par dzīvokļu pabalstu, kā arī, protams, par citiem visiem palīdzības veidiem, ko pašvaldība sniedz iedzīvotājiem.

Var piekrist, ka pabalsts ir mazs, sevišķi, ja mēs skatāmies uz to, ka mēs dzīvojam ne vien Latvijas telpā, bet arī Eiropas Savienības telpā un, protams, mums ir relatīvi mazi visi pabalsti. Un var piekrist, ka šie pabalsti netiek pienācīgi indeksēti, proti, gadu no gada nenotiek automātiska šo pabalstu izmaiņa, izejot no tās procedūras, kādā veidā tas notiek.

Kas attiecas uz pašvaldību lomu. Tātad pagājušajā nedēļā notika Pašvaldību savienības valdes sēde, kurā tika skatīts jautājums par Pašvaldību savienības sarunām ar Labklājības ministriju. Un vismaz valdes sēde apliecināja, ka šis institūts atbalsta to grafiku, kādā veidā turpmāk palielināt gan garantēto iztikas minimumu, gan sociālā nodrošinājuma pabalstu, gan minimālo pensiju, kā to ir piedāvājusi Labklājības ministrija. Tā kā nekādu šķēršļu no pašvaldību puses, lai īstenotu to teiksim kopīgo plānu ar valdību, nav.

Tomēr, kas attiecas uz pašu šo te principu, tad varētu izteikt sekojošus, varbūt zināmā mērā būtiskus apsvērumus.

Pirmām kārtām, kādai ir jābūt attiecībai starp šiem pabalstu veidiem. Mūsu uzskatā garantētais minimālais ienākums... ir jābūt viņam droši vien vismazākajam no šiem pabalstu veidiem, un tā tas arī tiek plānots sarunās ar Labklājības ministriju. Nākamajam pēc izmēra vajadzētu būt šim, šeit apskatāmajam, šajā sēdē sociālā nodrošinājuma pabalstam sociālajam un nākamajam pēc izmēra vajadzētu būt minimālajai pensijai, jo, protams, tas neattiecas uz to, cik lielam ir jābūt koeficientam attiecībā pret dažādām iedzīvotāju grupām. Tātad, tās iedzīvotāju grupas, piemēram, invalīdi vai kas, cik attiecīgi nāk pretī sociālā nodrošinājuma pabalsts... ar kādu koeficientu... tas ir atsevišķs jautājums. Bet kopumā, ciktāl tas pabalsts ietver arī tādus cilvēkus, kas varbūt tiešām arī nav strādājuši un ne vienmēr pamatotu iemeslu dēļ, bet lielā mērā aizstāj funkcionāli to, kas ir minimālā pensija, tad no šī viedokļa tā attiecība jeb trepe starp trim pabalstu veidiem ir pareiza.

Kas attiecas uz jautājumu par to, kā vispār vajadzētu pabalstu rēķināt. Tātad, šeit, protams, viens variants ir mēģināt noteikt patēriņa grozu, lai būtu cienīgs šis pabalsts. Iespējams, ka to var darīt pēc gadiem desmit, divdesmit vai trīsdesmit, bet pagaidām šeit galvenais ierobežojošais faktors ir reālais pensiju izmērs. Jo vajadzētu būt tā, ka minimālā pensija, minimālā pensija tomēr ir mazāka nekā lielākajai daļai Latvijas iedzīvotāju, nu teiksim, pensijas mediāna. Pašlaik pensiju sistēma ir izveidota tā, ka atvietojamības koeficients samazināsies un lielākais iemesls atvietojamības koeficienta samazināšanai pensijām ir tas, ka Latvija, ievērojot gan daudzas starptautiskas rekomendācijas, bet ir paļāvusies uz to, ka būs labums no pensiju otrā līmeņa. No pensiju otrā līmeņa labuma nav un tuvākajās desmitgadēs nav sagaidāms, ja vien nenotiek kaut kādas sevišķas specifiskas krīzes. Paaudžu solidaritātes modelis strādā daudz labāk. Un, ja Latvija vēlētos paaugstināt pensiju vidējo līmeni, tad vajadzētu atteikties no otrā līmeņa pensijām, bet lietot līdzīgu shēmu, kā pirmajā līmenī. Savukārt pirmajā līmenī, protams, vajadzētu ieviest indeksēšanu, kas nav atkarīga no politiskiem lēmumiem, proti, paaudžu solidaritātes modelis, daudzu valstu pensiju sistēmās ir tāds, ka tiek ņemts vērā proporcija, kāda uz tiem cilvēkiem attiecas.

Taču varbūt tas nav tik daudz šinī brīdī...

Kā vajadzētu... kāpēc nevar šo te grozu metodi lietot? Nu, grozu metodi pašlaik lietot tieši tāpēc, ka citādi iznāks, ka pēc tiem minimālajiem aprēķiniem būs lielākas summas jāizmaksā, un tas varētu satraukt arī pašvaldību politiķus un pašvaldību sociālos darbiniekus, ka būs tiem, kas, piemēram, nekad nav strādājuši, būs jāmaksā lielāks šis sociālā nodrošinājuma pabalsts, nekā vidēji saņem tie pensijā, kas varbūt ir visu mūžu strādājuši un maksājuši nodokļus.

Līdz ar to šis apsvērums neļauj pašlaik pāriet uz it kā labāku sistēmu.

Un, protams, ka otrs jautājums ir tas, ka ir vajadzīga atgriezeniskā saite. Atgriezeniskā saite vislabāk būtu tad, ja šos minimumus arī pārceļtu uz paaudžu solidaritātes modeli. Tādā gadījumā nevajadzētu katru gadu cīnīties par to, lai paaugstinātu šogad, teiksim, visus šos līmeņus – garantēto minimālo ienākumu, minimālo pensiju un sociālā nodrošinājuma pabalstu... un vai šogad ir nauda, vai nav naudas, ja izdotos piesaistīt visu šos trīs rādītājus sociālās apdrošināšanas gadā iemaksātajai algai, tad veidotos normāls modelis, līdzīgi kā ģimenē. Tajā gadā, kad ģimene vairāk nopelna, tad var vairāk arī palīdzēt visiem tiem, kas ir ģimenes apgādībā – gan bērni, gan vecie ļaudis, gan invalīdi. Un tanī gadā, kad visa ģimene vairāk nopelna, tad vairāk, kad mazāk nopelna – tad mazāk. Tā ir paaudžu solidaritāte. Un tas nozīmē, ka īstenībā varētu perspektīvā būt diezgan pareizi piesaistīt šo te izmaksu, kaut arī viņa nav individualizēta, tas nav atkarīgs no uzkrājuma, sociālās apdrošināšanas sistēmai un padarīt mehānismu līdzīgu pensiju pirmajam līmenim.

Bet, kas attiecas uz pašvaldību lomu, nu pašvaldības šeit nav līderis. Tātad, atbilstoši dalījumam, ienākumu dalījumam, starp valsti un pašvaldību... pašlaik valsts ir tā, kas nosaka šos te līmeņus, un pašvaldība, zināmā mērā, seko valstij un pilda to likumu, kas ir paredzēts. Protams, ka tas tiek iekļauts sarunās un pašvaldības, dabiski, vienmēr seko tam, lai, ja ir jāpalielina, piemēram, šīs izmaksas vai kā citādi, lai tas būtu atbilstoši pašvaldību finanšu iespējām, par ko arī iet runa sarunās.

Bet visumā mēs pašlaik atbalstām to modeli, ko piedāvā Labklājības ministrija.

I. Ziemeļe.

Jā, paldies. Es saprotu, ka tātad jūs pavadāt tiktāl, cik iespējams Pašvaldību savienības viedokli.

Tiesnešiem jautājumi jums būs. Tiesnese Sanita Osipova. Lūdzu!

S. Osipova.

Jā, paldies par jūsu sniegto viedokli. Un man vēl ir daži jautājumi.

Jūs runājat par to, kādai sistēmai vajadzētu būt nākotnē. Jūs analizējat šobrīd spēkā esošo sistēmu. Bet sakiet, vai jūs izprotat šobrīd to metodoloģiju, pēc kuras tiek noteikts konkrētais pabalsts, ko mēs šinī tiesas sēdē izskatām? Vai šobrīd ir izprotama Ministru kabineta metodoloģija, nosakot sociālā nodrošinājuma pabalstu?

M. Pūķis.

Nu, tiem, kas trīsdesmit gadus nodarbojas ar publisko pārvaldi, tiem ir izprotama. Bet es domāju, ka iedzīvotājiem ne visai ir skaidrs, kā tas ir, jo iedzīvotāji domā, ka pabalsts ir saistīts ar grozu, ar vajadzībām.

S. Osipova.

Un ar ko tad viņš ir saistīts? Kāda ir šī metodoloģija? Kā jūs viņu redzat?

M. Pūķis.

Šī ir attiecība pret ienākumiem un pret budžeta iespējām. Bieži vien šis jautājums tiek lemts patiesībā politiski, tātad veidojot kārtējo budžetu pēc principa, ka nodrošinām iepriekšējā gada līmeni. Un jautājums par to, vai pacelt šinī gadā pabalstu vai nepacelt, ir tāpat kā citas jaunās politikas iniciatīvas. Un tad parādās, ka šeit tas aprēķins neseko.

Protams, ir runa par to, ka šeit būs attiecība pret mediānu, ienākumu mediānu valstī un no tās būs 20 procenti. 20 procenti ir tāpēc, ka arī atvietojamības līmenis pensijām ir apmēram 40 procentu un normālajām pensijām. Līdz ar to šie skaitļi ir salīdzināmi. Tas ir tikai divreiz mazāk nekā atvietojamības līmenis pret to darba algu, kā pret tiem jaunajiem pensionāriem, kas vidēji iet pensijā. Un no šī viedokļa viņš ir samērojams. Bet viņš ir mazs un šeit ir arī citi jautājumi. Valsts politika algu jautājumā, makroekonomikas jautājumi... mēs atbalstām to, lai...

S. Osipova.

Paldies. Es saņēmu atbildi uz savu jautājumu.

Sakiet, lūdzu, jūs teicāt, ka tas ir pret valsts budžetu, pret valsts iespējām. Bet šajā lietā mēs redzam, ka no 2009. gada, kad tika noteikts viens līmenis, un tas bija krīzes laika līmenis, visā ekonomiskās izaugsmes posmā līdz pat 2019. gadam nekas šī pabalsta apjomā nemainījās.

Sakiet, lūdzu, vai valsts ir vērtējusi un vai šeit kaut vai tas vienīgais kritērijs, kurš parādās – pēc valsts budžeta iespējām – vai viņš tiešām ir izmantots šajos izaugsmes gados?

M. Pūķis.

Nu, jāsaka, ka... lai vieglāk būtu pieņemt budžetu, līdz šim visas valdības izliekas, ka viņi nesaprot, ka jārikojas nevis ar cenām fiziskā izteiksmē, bet jārikojas ar salīdzināmām cenām. Un tajos gados, kad salīdzināmās cenas pieaug, tad var adekvāti necelt pārējos izdevumus, piemēram, sarunās ar Pašvaldību savienību visi pēdējie premjeri vienmēr ir izlikušies, ka cenu indekss stāv uz vietas, un tas rada to gaisotni, kurā var arī tāpat attiekties pret šo pabalstu.

S. Osipova.

Paldies, jūs daudz ko izskaidrojāt, jo šādu aspektu, politisko aspektu, šajā tiesas izskatīšanas laikā neviens nebija skaidrojis.

Un man ir pēdējais jautājums jums. Šis ir tas praktiski vienīgais valsts pabalsts, kas tiek sniegts personām, zināmām personām kurām nav citu iztikas līdzekļu. Viss pārējais ir uz pašvaldības pleciem. Vai viņš ir pietiekams...? Tātad ir valsts pienākumi pret personu, un tas ir šajā lietā izskatāmais pabalsts, un viss pārējais, lai persona varētu izdzīvot, ir uz pašvaldības pleciem. Vai tas samērs starp valsts sniegto atbalstu un to, kas tiek sagaidīts no pašvaldības, vai viņš ir samērīgs un vai, jūsprāt, primāri valstij nav jāuzņemas atbildība par to, ka persona dzīvo cilvēka cienīgu dzīvi?

M. Pūķis.

Nu, šeit ir svarīgs tas elements, ka ir jābūt vienādei attieksmei un dažādiem attieksmiem. Pašvaldības atbild par dažādiem attieksmiem pret cilvēku. Tātad pašvaldības ir atbildīgas par to, ja cilvēks izkrīt cauri precīzi definētam minimālā pabalsta sietam, tad pašvaldība ir atbildīga par to, lai apskatītos konkrēto gadījumu un izlabotu to, ko valsts nav izdarījusi. Kā arī pašvaldība ir atbildīga par to, ka, ja iedzīvotāji vēlas, lai tiem sociālā palīdzība ir vairāk viņu teritorijā, arī vairāk viņu sniegtu... tas vienmēr ir uz kā cita rēķina.

Bet par vienādo atbild valsts. Un tas vienāda ir, nu, neapšaubāmi, par mazu, bet šis, kā jau es teicu, ir saistīts jautājums ar visām pārējām iedzīvotāju grupām, arī šai grupai ir par mazu. Pašvaldības, atbilstoši savai izpratnei un savām varbūt iespējām, bet varbūt iespējas pašlaik nav galvenās, jo pašvaldību budžetā pašlaik pabalstu un sociālās palīdzības apmērs nav pārāk liels. Teiksim, pirms divdesmit gadiem pašvaldības no sava budžeta tērēja sociālajām lietām daudz, daudz vairāk. Bet tas ir arī jautājums par izpratni. Mums veidojas izpratne sabiedrībā, ka viss jānodrošina tieši ar vienādiem pabalstiem. Tā ir zināmā mērā virzība uz sociālisma ideoloģiju jeb uz labklājīgas valsts modeli. Bet pašvaldībām nav obligāts nekāds labklājīgas valsts modelis un pašvaldībām var būt dažāda attieksme šajā jautājumā. Viņām ir jābūt sociāli atbildīgām, bet nav jābūt labklājības valsts modelim. Un no šī viedokļa pašvaldības var pieiet dažādi un viņas to arī dara.

S. Osipova.

Tātad jūsu uzskats ir, ka šobrīd ir izbalansēts tas, ko sniedz valsts un sniedz pašvaldība, un te nav nepieciešama nekāda pārskatīšana, ka valsts varbūt pārāk maz iegulda trūcīgas personas atbalstā.

M. Pūķis.

Nu, valstij vajadzētu, pirmām kārtām, strādāt pie ienākumu pieauguma un pie nodokļu samazinājuma. Tātad nodokļu samazināšana un ienākumu pieaugums ir abas savstarpēji saistītas vietas, jo politiski nav iespējams paaugstināt nodokļus. Bet var pazemināt nodokļus un likt tos nodokļus maksāt visiem. Taču tas ir ļoti jūtīgs jautājums un daudzi politiķi grib darīt otrādi. Jo ir nepieciešams celt algas Latvijā... nu, neapšaubāmi, jo tā algu celšana ir pamats gan pašvaldību budžetam, gan valsts iespējām palielināt šo sociālo apdrošināšanu, jo no citiem nodokļiem nevarēs izdarīt to, pašlaik ir tik daudz sakrājiies rindā visādu uzdevumu, par kuriem visi gatavi balsot, ka šinī brīdī to ir ļoti grūti izņemt. Taču principā no tāda cilvēka cienīgas dzīves nodrošinājuma viedokļa, neapšaubāmi, visas šīs izmaksas ir par mazu un neatbilst šīsdienas reālajai situācijai.

S. Osipova.

Paldies. Saprātu jūsu atbildi.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesei Osipovai. Vēl kādi jautājumi? Tiesnesis Artūrs Kučs. Lūdzu!

A. Kučs.

Labdien! Man būtu drusciņ jautājums par šī pabalsta mērķi. Kā jūs to redzat? Jo iepriekš Ministru kabinets mums pauda viedokli, ka šis pabalsts nav domāts noteiktu pamatvajadzību segšanai. Tas ir valsts atbalsts paralēli visiem citiem sociālajiem pabalstiem.

Jūs savukārt teicāt, ka pensijas vecuma cilvēkiem, kuri nesaņem pensiju, šis, ja es pareizi sapratu, tad arī varētu būt kā tāds pabalsts pamatvajadzību apmierināšanai. Kā jūs drusciņ paraksturotu savu viedokli, kā jūs redzat šī pabalsta mērķi?

M. Pūķis.

Nu, Latvijā ir izveidojusies sistēma, ka nedz garantētais iztikas minimums, nedz šis pabalsts nav vienīgie, ko persona var saņemt. Taču tie papildus pabalsti var atšķirties, protams, un viņi tiek izvēlēti atkarībā no situācijas, kāda ir un kādu to novērtē.

Protams, ka viņš ir domāts pamatvajadzību segšanai, taču šīs pamatvajadzības segšana vienkārši Latvijā netiek nodrošināta plašā apmērā un tāpēc rodas šī spekulācija, vai tas ir domāts tikai ēšanai, vai vēl kaut kam. Jo viņš ir par mazu. Bet pacelt viņu nevar tāpēc, ka viņš ir saistīts ar citām iedzīvotāju grupām. Tā taisnīguma izpratne sabiedrībā ir saistīta ar to, ka jābūt samērīgām šīm lietām. Vidējā pensija, minimālā pensija un šie rādītāji.

A. Kučs.

Bet, ja es noprecizētu, tad jūs apgalvojat, ka jūs... kā jūs to redzat no pašvaldību puses, ka viņš ir domāts kā pamatvajadzību segšanai... tostarp, pamatvajadzību segšanai.

M. Pūķis.

Nu, viņš ir domāts, bet viņš nekad nevar pretendēt uz pilnu segšanu tādā apmērā, ka segs gan kultūras vajadzības, gan apģērbu, gan dzīvokli, gan visu... tam visam tiek meklēta, arī veselības aprūpei, tiek meklēta papildus iespējas sniegt palīdzību, un ar to arī nodarbojas pašvaldības sociālie dienesti. Tā atšķirīgā daļa, kas nav vienāda un kas nav garantēta vienādā izmērā dažādām ģimenēm, dažādām situācijām, sniedz dažādā apmērā to palīdzību. Un kopā tā sistēma kaut kā strādā. Nu... Bet situācija nav laba un viņas uzlabošanai būtu jādomā par tādu kompleksu, pirmkārt, algu pieaugumu, otrkārt, nodokļu samazinājums, treškārt, nodokļu apmēra samazinājums un iekasējamība no darba spēka nodokļiem, palielinājums... un tad uz tā pamata vajadzētu celt gan pašvaldību ienākumus... jo pašvaldības ir atkarīgas no darbaspēka nodokļa, un tāpatās valsts ienākumus, jo valsts arī ir atkarīga no darbaspēka nodokļa, kaut gan pagaidām to sedz no pamatbudžeta. Tātad valstī tik tiešām ir problēma no pamatbudžeta paņemt vēl naudu, jo pamatbudžetā ir sakrājušās daudz visādu vajadzību un vajadzētu izskatīt jautājumu, ka to pārceļ uz darbaspēka nodokli.

A. Kučs.

Paldies.

Un tad, ja varētu, vai jūs varētu, teiksim, īsi paraksturot, teiksim, pašvaldībā, kurā GMI ir šis minimālais, nevis lielākais, ko, teiksim, šis cilvēks pensijas vecumā, kurš saņem šo pabalstu, ko tātad viņš vēl var saņemt paralēli blakus no pašvaldības... konkrēti vai jūs varētu tā pateikt? Ja GMI pašvaldībā arī nav lielāks par šiem 64 eiro.

M. Pūķis.

Viņš drīkst atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem pieprasīt arī gan dzīvokļa pabalstu, gan atsevišķus tos pakalpojumu veidus, nu, viņi visi atsevišķos gadījumos tiek sniegti.

Šinī gadījumā es nepārstāvu tieši cilvēkus, kas ikdienā nodarbojas ar sociālo palīdzību un nevaru jums precīzi uzskaitīt, bet, ja runā par apjomiem, tad Labklājības ministrija diezgan precīzi vāc datus par visiem pakalpojumu veidiem un viņu apjomiem, un pa gadiem viņiem ir precīzas tabulas, cik daudz un kāda veida...

A. Kučs.

Paldies. Paldies jums.

I. Ziemele.

Tā, paldies tiesnesim Kučam. Tiesnešiem jautājumu uz šo brīdi nebūs.
Tiek dota iespēja lietas dalībniekiem... tiesībsarga kungam, Jansona kungs,
lūdzu!

J. Jansons.

Labrīt, godātā tiesa! Mums nebūs jautājumu. Paldies.

I. Ziemele.

Paldies. Un Ministru kabineta pārstāvei, Muižnieces kundzei tāda iespēja arī ir.

J. Muižniece.

Labrīt. Man būs viens jautājums Pūķa kungam.

Sociālie pakalpojumi arī ir sociālās drošības viens no pamatelementiem. Sakiet,
lūdzu, kā jūs saredziet un, vai jūs saredziet, kā ieguldījumi valsts sociālajiem
pakalpojumiem iedzīvotājiem var arī palīdzēt, un sasniegt vairākas šo mērķu grupas, ja
mēs runājam par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem. Jo Ministru
kabineta rīcībā esošā informācija arī liecina, ka šie izdevumi gadu no gada pieaug, kas,
protams, ir pozitīvi. Paldies.

M. Pūķis.

Jā, nu, protams, ka vienīgi es varu teikt, ka aprūpe mājās, dienas aprūpes centri,
patversmes, nakts patversmes, grupu mājās, dzīvokļi, speciālas darbnīcas un dažādi
rehabilitācijas pakalpojumi principā ir pieejami arī šai grupai. Ir pieejami šai grupai...
protams, tajā pašā laikā šī pieejamība ir nevienmērīga, viņa ir atkarīga no tā, vai tie
cilvēki to pieprasa, un tā, vai to nokonstatē, mazliet atkarīgi no pašvaldību specifikas,
kā viņa ir noteikusi savu to aprūpes apjomu. Bet tas ir pareizi, jo katrā sociāli atbildīgā
valstī jau nav tikai vienādas izmaksas visiem iedzīvotājiem. Ir jābūt gan tai dažādajai
daļai un jābūt vienādajai daļai. Šeit mums var būt bažas par to, ka to dažādo daļu
atsevišķas personas varbūt nesaņem pilnīgi pietiekami. Bet tajā pašā laikā tas papildina,
protams, šo te pabalstu un kopumā tie ienākumi uz visu šo grupu ir lielāki, nekā skaitot
pabalstu vien kopā.

I. Ziemele.

Jā. Paldies. Es saprotu, Muižnieces kundze, ka jūs saņēmt atbildi, ja? Labi.
Paldies.

Līdz ar to es teikšu paldies Pūķa kungam par piedalīšanos šajā tiesas sēdē
tiešsaistes režīmā un par sniegto viedokli un atbildēm uz jautājumiem. Paldies jums un
lai jums jauka diena!

Tā tad kā nākamo pieaicināto personu es aicinātu Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas Valsts sekretāra vietnieci reģionālās attīstības jautājumos Ilzi Ošu. Jā... un tā tad es varu apliecināt lietas dalībniekiem, ka mēs esam Satversmes tiesā pārliecinājušies par Ilzes Oša... tā tad mums ir personu apliecinošs dokuments iesniegts un arī esam pārliecinājušies par pieaicinātās personas tā tad identitāti... un lietā ir arī šie materiāli pieejami.

Tā... Lūdzu, Ošas kundze, kas jums būtu sakāms, ministrijas viedokli paužot šajā lietā? Lūdzu!

I. Oša.

Jā, labrīt! Paldies.

Tā tad lietā par Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra Noteikumu Nr. 1605 2. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 91. panta otrajam teikumam un 109. pantam Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija pauž sekojošo.

Tā tad, mūsu ieskatā, un, kā tas arī ir noteikts normatīvajos aktos, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir viens no regulāri izmaksājamiem valsts sociālajiem pabalstiem.

Un šeit, runājot par abām šīm te personu kategorijām un vērtējot to, ko arī Satversmes tiesa cenšas noskaidrot, uzklusot iepriekšējos lietas dalībniekus, būtu jāsaņem, ka šis pabalsts ir mērķēts. Mūsaprāt no likuma 2. panta ir noteikts, ka valsts sociālie pabalsti ir valsts atbalsts naudas izmaksu veidā, kuru saņem pie noteiktām iedzīvotāju grupām piederīgas personas situācijās, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus. Un... vai arī, kā jau mēs zinām šīs lietas ietvaros, vairākkārt dalībnieki un uzklusītās personas ir norādījušas, ka likumā tieši nav definēts konkrētā pabalsta mērķis, VARAM ieskatā šo mērķi var izsecināt tikai vērtējot to kopsakarībā ar nosacījumiem, kuriem iestājoties tas tiek piešķirts, un to, vai personu grupām, kurām tas tiek piešķirts, ir tiesības arī uz cita veida sociālo atbalstu.

Tā tad, vērtējot šo pirmo jautājumu — nosacījumus, kam attiecīgais pabalsts tiek piešķirts... Vienā kategorijā mūsu ieskatā, un arī Tieslietu ministrija šim jautājumam nedaudz pieskārs, ietilpst tādas personas, kuras dažādu, tajā skaitā arī subjektīvu iemeslu dēļ, nav izpildījušas savu pienākumu aktīvi iesaistīties savu sociālo problēmu risināšanā, kamēr otrā personu grupā pamatā tā tad ir personas, kas bieži vien šo pienākumu bija kavētas pildīt objektīvu iemeslu dēļ, piemēram, personas ar invaliditāti, nu, varētu būt arī personas, kas kopj personas ar invaliditāti, kas objektīvu iemeslu dēļ nav bijušas iesaistītas pašas savu sociālo iemaksu veikšanā. Un katrai no šīm kategorijām divām, ko mēs tikko minējām, piešķirtais atbalsts būtu jāvērtē arī no sociālā taisnīguma un personas pienākuma līdzdarboties kā vienam no sociālo tiesību principiem.

Protams, ka kopumā sociāli atbildīga valsts... šis princips uzliek valstij par pienākumu rūpēties par cilvēka cienīga dzīves līmeņa nodrošināšanu un aizsardzību riska gadījumā, tomēr šis princips, mūsaprāt, ir jāvērtē kopā ar cilvēka pienākumu rūpēties pašam par sevi un tas nozīmē, ka personai no vienas puses ir pienākums pašai aktīvi iesaistīties savu sociālo problēmu risināšanā, bet, protams, ir skatāms arī šis te otrs aspekts, šīs te cilvēka tiesības no cilvēka cieņas izrietošās tiesības nepieciešamību dod iespēju personai apgādāt pašai sevi un nebūt atkarīgai no valsts sniegtās palīdzības.

Tātad vienā gadījumā valstij būtu jānodrošina, mūsu ieskatā, minimāls atbalsts, kas, ievērojot valsts un pašvaldību budžeta iespējas, vienlaikus garantētu Satversmes 109. pantā noteikto personu tiesību ievērošanu, taču otrā gadījumā, kad persona ir bijusi objektīvu iemeslu dēļ kavēta veikt vienu vai otru darbību sevis nodrošināšanai, būtu jānodrošina plašāks atbalsta klāsts, kad šīs te personas līdzdarbība nav bijusi objektīvi iespējama.

Ja skata valsts atbalsta sistēmu šādā griezumā, tad abām šīm personu kategorijām, mūsu ieskatā, un arī Ministru kabinets to ir apliecinājis, ir dažādi atbalsta instrumenti. Līdz ar to arī šīs te atbalsts vai pabalsts ir kombinējams ar citiem pakalpojumu veidiem šai vienai personu grupai specifiskiem, es domāju personas ar invaliditāti, kā atbalsts par norēķiniem par elektrību, braukšanas maksas atvieglojums, veselības aprūpē pieejamie atvieglojumi, pacientu iemaksām un vēl vairākiem Ministru kabineta atbildes rakstā norādītie atbalsta pasākumi, kas nav pieejami otrai grupai. Līdz ar to, mūsu ieskatā, šāds pabalsts un atbalstu sistēma kopumā nodrošina līdzsvarotu pieeju personu problēmu risināšanai. Bez tam ir jāņem vērā, ka līdztekus valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam valsts līmenī, ir nodrošināti arī citi atbalsta veidi, uz kuriem persona var pretendēt. No tā varētu secināt, ka sociālā nodrošinājuma pabalsts ir tikai viens no atbalsta instrumentiem, kas garantētu Satversmes 109. pantā noteiktās tiesības.

Un tātad bez šī valsts finansējuma sociālā atbalsta jomā, arī pašvaldībām ir noteikti pienākumi un tiesības piedalīties sociālā atbalsta sistēmā, sniedzot sociālo palīdzību un nodrošinājuma pakalpojumus, kā to nosaka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, un tieši šajā Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā ir šīs te pamatvajadzību jēdziens definēts kā ēdiens, apģērbs, mājoklis, veselības aprūpe un obligātā izglītība. Un vēl vairāk. Ir ietverts arī princips, ka tātad šī te palīdzība pamatvajadzību apmierināšanai, vēršoties pašvaldībā, tiek sniegta novērtējot materiālos resursus, respektīvi, personas ienākumus.

Nu, tātad tas nozīmē, ka arī tad, ja persona, kas ir saņēmusi noteikta veida valsts pabalstus un citu valsts atbalstu, gadījumā, ja tās ienākumi no attiecīgajiem pabalstiem ir nepietiekami, var vērsties pašvaldībā.

Un līdzīgu secinājumu ir izdarījis arī Ministru kabinets savā atbildes rakstā norādot, ka atbalsta sniegšana iedzīvotājiem ar zemiem un ļoti zemiem ienākumiem ir skatāma kompleksi, ņemot vērā gan valsts, gan pašvaldību garantēto atbalstu un

solidāra pieeja caur šo te iedzīvotāju labklājības līmeņa nodrošināšana caur papildinošiem valsts un pašvaldību mehānismiem... tas veicina arī visaptverošu pasākumu kompleksu, kas garantētu šīs te cilvēka cienīgas dzīves nodrošināšanas iespēju.

Tā kā mēs esam nonākuši līdz pašvaldību lomai šajā sistēmā. Jo kā jau es minēju, šīs te pabalsts nav skatāms atrauti no pārējās, mūsaprāt, atbalsta sistēmas, tad nedaudz par pašvaldību lomu šajā procesā.

Ir jāuzsver, ka pašvaldību viena no autonomajām funkcijām atbilstoši likumam "Par pašvaldībām" 15. pantam, ir nodrošināt iedzīvotājiem sociālo palīdzību, tajā skaitā arī šos te trīs minētos palīdzības veidus, kā garantēto minimālo ienākumu nodrošināšana, dzīvokļa pabalsts un pabalsts krīzes situācijā. Tā kā autonomo funkciju izpilda, organizē un par to atbild pašas pašvaldības, tad mēs varam secināt, ka sociālā palīdzība un sociālo pakalpojumu nodrošināšana kā nozīmīga vietējā rakstura funkcija ir nodota tikai un vienīgi pašiem iedzīvotājiem un viņu organizētai pašpārvaldei jeb pašvaldībai, tādējādi nodrošinot vietējo iedzīvotāju visplašāko iesaistīšanos kopējo mērķu un interešu sasniegšanā, jeb, citiem vārdiem sakot... Lietas ietvaros jau minēts, un arī VARAM, izskatot saistošos noteikumus par sociālo palīdzību, var pārliecināties par to, ka pašvaldību pieeja Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikto pabalstu apmēra noteikšanā un maksāšanas kārtībā ir ļoti atšķirīga. Un šeit nav jautājums par to, ir vai nav paredzēts šāds viens vai otrs atbalsta veids, ko likums uzliek par pienākumu nodrošināt, bet gan par to, vai šis pabalsts noteiktajā apmērā sasniedz to mērķi, kāds attiecīgajā likumā ir noteikts, proti, pamatvajadzību apmierināšana.

Lai arī mēs savā viedoklī esam norādījuši, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts būtu jāpārskata atbilstoši valsts budžeta iespējām, kā arī izvērtējot ekonomisko situāciju un ņemot vērā Centrālās statistikas pārvaldes noteikto patēriņa indeksu, tādējādi nodrošinot, ka pabalstu saņēmējs varētu caur šo te Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteikto atbalsta veidu nepretendēšanu samazināt arī pašvaldības budžeta izdevumus, mēs redzam arī, ka ņemot vērā tik atšķirīgo pašvaldības pieeju dažādu šo te papildus pabalstu un atbalstu sistēmas nodrošināšanā, kopumā šī te palīdzības sistēma būtu pilnveidojama un uzlabojama, lai būtu garantēta vienota pieeja atbalsta jomā vismaz attiecībā uz šīm te visiem trim pabalstu veidiem, kas izriet no Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma visā valstī. Tad, mūsaprāt, arī kombinējot valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un šos te vietējā līmenī sniegtos atbalsta instrumentus, būtu sasniegts taisnīgāks rezultāts un mēs varētu būt pārliecināti, ka personas, kurām šī te atbalsta nepieciešamība ir bijusi, visā valstī šo te atbalstu saņem salīdzinošā un līdzvērtīgā līmenī.

Nu, tad secinājums īss no manis teiktā. Tātad valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir tikai viens no atbalsta veidiem, un, mūsaprāt, tas varētu pildīt analogisku funkciju kā minimāls ienākums, taču vienlaikus pie noteiktiem nosacījumiem tas

pieļauj personai saņemt arī citu kopējā atbalstu sistēmā esošu palīdzību, dzīvokļa pabalstu vai citu pabalstu, taču atšķirībā no valsts šī te nodrošinājuma pabalsta, kas visā valstī ir vienāds, pašvaldību palīdzība varētu būt diferencēta un līdz ar to ikdienā katrā pašvaldībā atšķirīga.

Šis varētu būt aspekts, kas mūsu ieskatā ir vērtējams kritiski, jo mēs nevaram būt pārliecināti, ka no šī te viena sociālā nodrošinājuma pabalsta, kuru lielākoties šeit laikam klātesošie min kā tikai vienu no atbalsta veidiem, tātad nepietiekošu visu cilvēku pamatvajadzību nodrošināšanai, ka, kombinējot šos te pārējos atbalsta veidus, kas nav tieši vienveidīgi valstī regulēti, mēs gala rezultātā sasniedzam to mērķi, ka persona ir nodrošināta ar nepieciešamo atbalstu abos līmeņos tā, lai šis te dzīves kvalitātes un cilvēktiesību jautājums tiktu pietiekami kvalitatīvi viņai garantēts.

Tas man īsumā viss. Paldies.

I. Ziemele.

Jā. Paldies. Tātad tiesnese Sanita Osipova jums uzdos jautājumus. Lūdzu!

S. Osipova.

Ja, paldies par jūsu viedokli. Es saprotu, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, šo pabalstu lasot, redz, ka tas pabalsta saņēmējs ir persona, kurai nav citu ienākumu. Jūs nelasāt šo normatīvo regulējumu tā, ka šo pabalstu varētu izmaksāt arī strādājošai personai?

I. Oša.

Nē, es precizēšu. Mēs, galvenokārt, atbildot koncentrējamies tiešām uz situāciju, kad šis pabalsts tiek maksāts personai, piemēram, pensijas vecumu sasniegušai personai. Tad tas nozīmētu, ka viņai nav citu ienākumu, piemēram, valsts pensijas.

Bet mēs, protams, ka pieļaujam situāciju, ka šis pabalsts, un tā tas noteikti arī ir, varētu tikt maksāts arī gadījumā, kad persona, piemēram, 3. grupas invalīds strādā, un viņai šis pabalsts pienākas papildus tam ienākumam, kas viņam ir ikdienā, ko viņš ikdienā pats spēj nopelnīt.

Tad, ja ir šī te otrā situācija, mums, manuprāt, atkrīt arī jautājums par citiem pabalstiem, ko pašvaldības kopējā grozā varētu piedāvāt, jo, kā jau es minēju...

S. Osipova.

Sakiet, lūdzu, kā jūs to lasāt, ka tas invalīds strādā un saņem šo pabalstu, jo principā jau ir invaliditātes pensijas, kas strādājošam invalīdam no valsts puses dod vēl pabalstu papildus.

I. Oša.

Es laikam īsti nevarēšu šobrīd atbildēt uz šo jautājumu... Jūs varētu precizēt vēlreiz?

S. Osipova.

Skaidrs. Paldies.

Man ir jautājums par citu. VARAM ministrija patiesībā ir tas valsts instruments, ar ko valsts seko līdzi, kā pašvaldības ievēro tiesību normas, cik likumīgi ir pašvaldību izdotie dažādie akti.

Un sakiet, lūdzu, no vienas puses ir šis valsts pabalsts, par ko mēs šinī lietā skatām. No otras puses ir nepārskatāma pabalstu, atbalstu, pakalpojumu sistēma dažādās pašvaldībās. Vai VARAM ir vērtētājs pa pašvaldībām, kā ir ievērota likumība dažādās pašvaldībās, izdodot šo regulējumu, ar kuru tiek piešķirti dažādi atbalsta pasākumi un vai tad, ja VARAM to vērtētu, varbūt mēs tomēr varētu panākt lielāku vienveidību, ja ne summās, kas tiešām katrai pašvaldībai ir cita rocība, tad vismaz tajā, ko piedāvā pašvaldības?

I. Oša.

Jā, paldies.

Mēs šo atbildi varētu iedalīt divās daļās. Mēs, protams, vērtējam no likumības viedokļa saistošos noteikumus, un proti, tiktāl, ciktāl likums uzliek pašvaldībām par pienākumu ieviest savās teritorijās noteiktus pabalstu veidus. Mēs pārliecināties, ka saistošie noteikumi paredz šādu pabalstu veidu esamību konkrētajā teritorijā.

Ja mēs runājam par citiem sociālā atbalsta veidiem, kas ir brīvprātīgo iniciatīvu ietvaros, tad šeit pašvaldībām ir liela rīcības brīvība, un mēs neesam vērtējuši, ņemot vērā šo te rīcības brīvību, mēs neesam vērtējuši, vai viens vai otrs atbalsta instruments pašvaldībās būtu lietderīgs. Tas ir pašvaldības pašas izšķiršanās jautājums. Tāpēc šī te dažādība ir tik liela.

Esam apkopējuši gan datus par vairākiem atbalsta veidiem. Pagājušajā gadā VARAM pārraudzīja tādu kampaņu, kā "Ģimenei draudzīga pašvaldība", kurā mēs patiešām izvērtējam to, cik daudz un dažādus atbalsta veidus pašvaldības sniedz ģimenēm ar bērniem. Un šeit tiešām ir liela dažādība, ļoti atšķirīga pieeja un ļoti dažādas pašvaldības arī dažādi šos te atbalsta instrumentus sniedz. Vienas – izvērtējot iedzīvotāju ienākumus un šo te ienākumu līmeni, citas – neizvērtējot šos te kritērijus, gluži vienkārši nosakot, ka jebkurai personai, kurai ir noteikta vecuma bērni, skolnieki vai bērnudārzā esoši bērni, šos te atbalsta instrumentus saņem.

Tā kā par likumību runājam... tur, kur pabalstiem ir jābūt atbilstoši likumam, tur mēs, protams, vērtējam un šādi iesaistāties izvērtēšanā. Tur, kur tās ir brīvprātīgās iniciatīvas, tur mēs šādu vērtējumu, protams, ka neveicam.

S. Osipova.

Vai VARAM apzinās, ka arī pie brīvprātīgām iniciatīvām tomēr tiesiskais rāmis ir jāievēro, tāpēc ka jebkuras darbības valsts pārvaldē notiek likuma ietvaros. Arī pie brīvprātīgajām iniciatīvām.

Sakiet, lūdzu... Labi. Jautājums ir par to, cik bieži VARAM iznāk saskarties ar situācijām, kad pabalstu piešķiršanā netiek ievērotas tiesību normas? Cik bieži VARAM ir jāaizrāda pašvaldībām par to, ka ir nepieciešams atgriezties likuma ietvaros?

I. Oša.

Mums nav bijusi situācija, ka saistošo noteikumu izskatīšanas ietvaros pašvaldības nav ņēmušas vērā mūsu norādījumus, ja mēs esam konstatējuši kādu neatbilstību, piemēram, vai pabalsts noteiktos gadījumos nav paredzēts, vai arī ir noteikti neatbilstoši nosacījumi šī te pabalsta saņemšanai... Bet katru individuālo gadījumu, protams, mēs nevērtējam, jo tas attiecas uz adresātu fizisko personu. Bet no saistošiem noteikumiem mēs neesam konstatējuši tādu problemātiku, ka pašvaldības atteiktos pildīt to nosacījumu, kas likumā ir uzlikts par pienākumu, respektīvi, garantē tos pabalstus, kas likumā ir noteikti par pienākumu.

S. Osipova.

Tāpat kopumā jūs vērtējat, ka veidojas veiksmīgs dialogs starp ministriju un vietējām pašvaldībām un rezultāts ir tāds, kas ir draudzīgs pašvaldības iedzīvotājiem?

I. Oša.

Mēs vērtētu, ka likuma ietvaros pašvaldības savu funkciju izpilda, nodrošinot vai piedāvājot konkrētos pabalstus. Mēs norādām, ka šo pabalstu apmērs vai piešķiršanas process nav tas, ko mēs varam kontrolēt, tādēļ mēs to arī nevaram komentēt, cik katrā konkrētajā gadījumā šis pabalsts patiešām risina katras personas ikdienas vajadzības. Piemēram, mājokļa nodrošināšanai. Jo ir pašvaldības, kas šo pabalstu piešķir kā vienreizēju pabalstu, ir pašvaldības, kas šo pabalstu piešķir kā pabalstu ik mēnesi noteiktu izdevumu segšanai. Šī te pieeja ir atšķirīga. Kamēr nav vienoti nosacījumi, kas uzliktu pašvaldībai par pienākumu izvēlēties konkrētu piešķiršanas veidu, tikmēr arī mēs šo jautājumu šādi nevaram risināt.

Bet, kā jau es savā runā nobeigumā teicu, mūsu ieskatā šiem te obligāti sniedzamajiem atbalsta instrumentiem, šiem te pabalsta veidiem būtu jānosaka vienoti kritēriji, lai pašvaldības savos saistošajos noteikumos varētu sasniegt, nu teiksim, noteiktu mērķi – samaksāt šo te pabalstu tādā apmērā, lai iedzīvotājiem pēc tam paliktu pietiekams līdzekļu apjoms citu vajadzību nodrošināšanai.

Kamēr šādu kritēriju nav, mēs, protams, ka šādā aspektā šos saistošos noteikumus arī nevērtējam. Redzam, ka ir liela dažādība. Redzam, ka, kā jau es minēju, viena pašvaldība piešķir šo te pabalstu ik mēnesī, otra pašvaldība nosaka, ka šis pabalsts ir piešķirams, piemēram, reizi pusgadā. Nu, tā ir, teiksim, tā lieta, kas patiešām pašvaldībās ir atšķirīga.

S. Osipova.

Sakiet, lūdzu, kā jūs redzat, kam vajadzētu šo kritēriju izstrādāšanu uzsākt? Kurai ministrijai? Vai varbūt Saeimas komisijai? Kur jūs redzat? Kas būtu atbildīgs par kritēriju izstrādāšanu un virzīšanu tālāk uz apstiprināšanu?

I. Oša.

Es domāju, ka tas komplekss jautājums Labklājības ministrijai, jo, kā jau arī nupat Pašvaldību savienība teica, šis te atbalsta mehānisms nav skatāms tikai caur vienu konkrēto atbalsta instrumentu, caur vienu pabalstu un viņa pietiekamību vai nepietiekamību. Šis te instruments būtu skatāms arī caur visiem pārējiem – garantēto minimālo ienākumu jautājums un visi citi valsts nodrošinātie pakalpojumi – un, teiksim, ieņēmumi, ko persona no valsts var saņemt, nosakot, ka pēc visu pamatvajadzību nodrošināšanas personai ir saglabājams noteikts ienākumu līmenis, kas ļauj tai realizēt un nodrošināt cilvēka cienīgu dzīvi, par ko jūs arī runājat iepriekšējās sēdēs. Un tam, lai šo te līmeni nodrošinātu, būtu vajadzīgi arī kritēriji, ka personai gadījumā, ja viņai ir nepieciešams mājokļa pabalsts, tad šis pabalsts arī ir jāsniedz pie noteiktas platības, pie noteiktām izmaksām, ir daudz un dažādi kritēriji tā, lai segtu kaut kādu noteiktu daļu no šiem trīs galvenajiem. Un tad attiecīgi ir jāreķina katrā konkrētajā gadījumā, kas tad ir tas, kas personai var palikt pāri pēc šo visu izdevumu segšanas un kam būtu jāpaliek pāri, lai personai būtu iespējams arī iegādāties pārtiku un visas citas tai vajadzīgās lietas, nodrošinātu savu veselības aprūpi un tā tālāk.

Tāpēc es nevaru pateikt, ka tas būtu kādas vienas ministrijas iniciatīva, vai tikai viens instruments, kas risinātu šo jautājumu. Tātad tas ir visas pabalstu sistēmas jautājums kopumā, kompleksi risināms, teiksim tā, nosacīti garantēts minimāls ienākums personai pēc visu to izdevumu segšanas, šo izdevumu segšanai paredzot noteiktus kritērijus, kas arī pašvaldībām būtu jāievēro, piešķirot šos te pabalstus vai atbalstu. Paldies.

S. Osipova.

Paldies. Jūsu kompetences ietvaros... tieši jūsu ministrija ir tā, kas redz šo pašvaldību sadrumstalotību un dažādos risinājumus un redz nepieciešamību pēc vienotiem kritērijiem.

Vai Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas ministrs kādreiz Ministru kabinetā ir uzrunājis Labklājības ministriju, ka šādus kritērijus vajadzētu izstrādāt? Tas ir pirmais jautājums.

Tātad jūs redzat, ka viņi trūkst, jums ir grūti monitorēt, sistēma ir nepārskatāma un cilvēks, atkarībā no tā, kurā pašvaldībā dzīvo, dzīvo vai nu cilvēka cienīgu dzīvi, vai nu iztika, ir nekāda. Tas ir pirmais jautājums.

Tātad, vai VARAM ministrs ir kādreiz Ministru kabinetā aktualizējis šo jautājumu par kritērijiem? Vai arī, ja tā ir tik nopietna sistēma, un jautājums ir pašā sistēmā, vai jūs uzskatāt, ka tas tomēr ir jārisina Saeimā un tikai pēc tam Ministru kabinetā un ministrijās?

I. Oša.

Man jāsaka, ka esmu salīdzinoši nesen šajā ministrijā, tāpēc par ministra Ministru kabinetā pagājušajā gadā lemtajiem jautājumiem man būs jums grūti atbildēt.

Bet tas, ko es noteikti varu apliecināt, ka ministrijas darbinieki, ierēdņu līmenī, arī ar Labklājības ministriju ir pārrunājuši šos jautājumus un, vērtējot saistošos noteikumus, arī ar Labklājības ministriju diskutējuši par to, ka šis atbalsts un palīdzības apjomi ir ļoti atšķirīgi. Domāju, arī Labklājības ministrija varēs šo apliecināt, un tas ir viens no jautājumiem, kas ir bijis ierēdņu līmenī sarunās dienas kārtībā, kā šo situāciju varētu padarīt salīdzināmāku pašvaldību teritorijās.

Par ministru pagājušogad... šogad tas nav runāts un nav spriests, bet par pagājušo gadu man būs... diemžēl es nevarēšu jums atbildēt.

S. Osipova.

Un par to, vai tas ir Ministru kabineta kompetencē vai varbūt tomēr Saeimai būtu jāsāk kārtot šo jautājumu? Kāds ir jūsu viedoklis?

I. Oša.

Manuprāt, ka visi kritēriju jautājumi, ciktāl tas attiecas uz katru konkrētu pabalsta veidu, varētu tikt risināti arī Ministru kabineta līmenī, bet, protams, ka šeit ir jautājums arī par finansējumu. Nu, tur noteikti būtu kompleksāks skatījums, ne tikai ar Labklājības ministriju, bet arī mēs kā ministrija, kura sniegtu priekšlikumus, lai šo te atšķirīgo pabalstu līmeni norādītu. Pati Labklājības ministrija arī redz, jo pašvaldības... kā jau jūs iepriekšējās sēdēs arī runājat... tātad saņem informāciju par iepriekšējā periodā izmaksātajiem pabalstiem, pabalstu veidiem, dzīvokļu pabalsts, piemēram, ja mēs konkrēti par to runājam. Bet, protams, būtu arī jautājums Pašvaldību savienībai un Finanšu ministrijai par kopējo finansējumu, jo vienmēr, kad mēs runājam par kritēriju maiņu, arī Pūķa kungs pieminēja, ka tiek norādīts arī tas, ka jebkura šāda izmaiņa atstāj ietekmi uz pašvaldību budžetiem.

Mūsaprāt, gan tas jautājums būtu skatāms plašāk, tātad minot arī šīs te brīvprātīgās iniciatīvas, kurām pašvaldības tērē ļoti daudz naudas. Mūsaprāt, būtu iespējams pārstrukturēt šos pašvaldību izdevumus tādējādi, ka lielākā daļa naudas tiek novirzīta kādai akūtai, steidzamai vajadzībai un brīvprātīgajām iniciatīvām sociālajā jomā, finansējums varētu tikt samazināts, bet nu jā... tas ir sarunu jautājums, manuprāt, Ministru kabineta līmeņa jautājums.

S. Osipova.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesei Osipovai. Kolēģi... Jā, man būs, Ošas kundze, daži jums jautājumi, paturpinot tiesneses Osipovas jautājumu sēriju.

Tātad jūs minējāt to, runājot par jūsu pārstāvētās ministrijas kompetenci un iespējām... Jūs vairākkārt atkārtojāt to, ka jūs, protams, skatāt pašvaldību darbu, atbilstību likumībai.

Nu, lūk, un man gribētos jums mazlietiņ uzdot jautājumus, ko jūs ar to saprotat.

Pirmais jautājums. Nu, jūs taču piekrītat, vai ne, ka Satversmē ir ietverta tāda pamatvērtība kā cilvēka cieņa. Piekrītat tam, vai ne?

I. Oša.

Piekrītu.

I. Ziemeļe.

Paldies. Nu, lūk, un jūs arī apstiprinājāt to, ka jums ministrijā ir informācija, ka šī dažādība pašvaldību vidū pastāv, viņa ir liela. Vai jūs piekrītat tam, ka šī dažādība Latvijā liecina par nevienlīdzību?

I. Oša.

Jā, tādā izpratnē, ka persona visās Latvijas teritorijās nesaņem vienādu atbalstu par vienu vai otru, teiksim, palīdzības ietvaros sniedzamajos jautājums, tā tas ir, jā.

I. Ziemeļe.

Nu, lūk. Un sakiet, lūdzu, vai jūsu pārstāvētajai ministrijai no Satversmes izriet pienākums, iespējams, satraukties par šo kopējo situāciju dažādās pašvaldībās?

I. Oša.

Es domāju, ka tas jautājums ir skatāms nedaudz plašāk. Mēs jau minējām, ka atbalsts un pabalsti tiek piešķirti, izvērtējot katra viena cilvēka šo te vajadzību, lai mēs varētu droši teikt, ka tādad pabalsts tiek sniegts neatbilstošā, vai, pareizāk sakot...

I. Ziemeļe.

Nē, mani neinteresē šī teorija... Es gribētu saprast konkrēti, ko jūsu ministrija var darīt un vajadzēja darīt.

Tādad, mēs visi valstī zinām, ka pastāv nevienlīdzība dažādu šo faktoru dēļ, kurus jūs esat arī mums tagad pastāstījusi, jau kādu labu laiciņu un arī visās iepriekšējās tiesas sēdēs tas ir izskanējis... Tādad mēs visi zinām, ka dažādu pašvaldību starpā ir dažāda situācija attiecībā uz konkrētiem cilvēkiem konkrētos apstākļos. Vai VARAM ministrijā par šo ir runāts? Vai jūs esat par to bijuši satraukušies? Un kāds ir jūsu darbības plāns?

I. Oša.

Nu, pirmkārt jau, es atbildēju uz jautājumu par to, vai mēs varētu vērtēt, teiksim, tādu konkrētu piešķirto līdzekļu apjomu. Mēs esam izvērtējuši likumību tiktāl, vai pašvaldības vispār šāda veida pabalstu nodrošina. Un tiktāl, manuprāt, nav strīdu, nav jautājumu. Tas ir izvērtēts, tas ir pamatots, tas vienmēr ir kontrolēts.

Vai tas, ko pašvaldība piešķir, ir pietiekams? Nu, šis īsti mūsu ieskatā nav šobrīd efektīvi kontrolējams no VARAM puses, tā, kā jūs to jautājat, jo katrā individuālā gadījumā, ja persona pie pašvaldības ir vērsusies, tad tā ir tieši pašvaldības atbildība, tāpēc jau arī šī funkcija ir – pašvaldības patstāvības funkcija, jo tieši pašvaldība šo jautājumu izvērtē un tā tiešām ir viņas atbildība, vai konkrētajā gadījumā personai tiek vai netiek nodrošināts atbilstošs atbalsts konkrētajā situācijā.

I. Ziemeļe.

Tādad, ja es jūs pareizi sapratu, tad valsts atbildība tā nav, ka mums ir nevienlīdzība un ka cilvēka cieņa netiek ievērota valsts teritorijā vienlīdzīgi, tā ir pašvaldību atbildība. Es jūs pareizi sapratu?

I. Oša.

Valsts atbildība ir par to atbalstu, kas valsts ietvaros ir noteikts un uzlikts par pienākumu pašvaldībām sniegt. Bet valsts nevar būt atbildīga par to, kas ir nodots pašvaldību autonomajā kompetencē, ievērojot šo te pašvaldības autonomās darbības principu. Tas tiešām ir primāri pašvaldības pienākums, un tā ir arī pašvaldības atbildība, jā.

I. Ziemele.

Skaidrs. Pašvaldību atbildība. Paldies par jūsu atbildēm.

Tā. Tagad ir iespēja lietas dalībniekiem uzdot jautājumus Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas pārstāvei. Tiesībsarga kungs, lūdzu!

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa! Viens precizējošs, tāds paplašināts jautājums. Lai gan ļoti daudzi jautājumi šajā sakarā jau tika jautāti, bet es tikai tā precizējoši.

Sakiet, lūdzu, vai es pareizi saprotu no jūsu teiktā, ka pat ja sistēma ir sadrumstalota, neskaidra, kā jūs to arī apliecinājat vairākkārt savā runā, VARAM nevērtē ne no apjoma viedokļa, ne no procedūras viedokļa, jo vienkārši nav ierakstīti likumā kritēriji. Un tad, ja tas ir tā, tad rodas nākamais jautājums, kāda ir VARAM kompetence vai lietderība pašvaldību darbības uzraudzībā? Paldies.

I. Oša.

Jā, paldies par jautājumu. Tātad šis ir tiešām ļoti plašs jautājums, par ko mēs varētu runāt, kas tad VARAM būtu jāvērtē saistošo noteikumu izskatīšanā. Tātad, vai tas ir jebkuras ministrijas un kompetences jomas jautājums, vai tas tomēr ir jautājums par esošo noteikumu izvērtēšanu pēc to... nu, pēc tādiem kritērijiem, vai tajos ir noteikts tas, kas ar likumu ir uzlikts par pienākumu, vai šajos noteikumos nav pārkāpts deleģējums un visas šīs lietas.

Mūsu ieskatā VARAM nevar izvērtēt detalizēti jautājumus, kas attiecas uz labklājību, aizsardzību, kultūru un visu pārējo tieši tā iemesla pēc, ka šie specifiskie katras nozares un jomas jautājumi ir katras ministrijas kompetencē. Mēs esam vairākkārt arī... un, tieši sociālajā jomā sadarbojoties ar Labklājības ministriju, arī lūguši Labklājības ministrijas vērtējumu par konkrētiem specifiskiem ar labklājības jomu saistītiem jautājumiem un saistošajos noteikumos, kas mums ir sūtīti vērtēšanai... Tāpēc mūsu galvenais mērķis ir izvērtēt to, vai pašvaldība darbojas uzdotā deleģējuma ietvaros, vai pašvaldība ir iekļāvusi visus tos atbalsta instrumentus vai palīdzības veidus, kurus likums ir uzlicis par pienākumu pašvaldībai iekļaut tātad šajos te saistošajos noteikumos un, vai procedūras, kas ir aprakstītas saistošajos noteikumos, atbilst normatīvajiem aktiem. Tas ir tas faktiski, ko VARAM var izvērtēt šajā sakarā.

Ja mēs redzam, ka ir kādi pārkāpumi, deleģējums nav atbilstoši izmantots, vai viņš ir pārāk plaši izmantots, vai sašaurināti izmantots, tas ir tas gadījums, kad mēs vēršamies pašvaldībā, lūdzot izslēgt neatbilstošus nosacījumus vai papildināt saistošos noteikumus ar citiem nosacījumiem, kuriem, mūsaprāt, saskaņā ar doto deleģējumu ir jābūt iekļautiem attiecīgajos saistošajos noteikumos. Šādā veidā mēs veicam likumības pārbaudi.

J. Jansons.

Jā, paldies. Un, ja drīkst, tad vēl viens jautājums, arī precizējošs.

Tātad faktiski, veicot pašvaldību darbības uzraudzību, vērtējot pašvaldību saistošos noteikumus, jūs redzat, pieņemsim, formāli ir paredzēts kāds voluntārais pabalsts vai speciālais pabalsts vai obligātais, bet, ja jūs pirmsšķietami redzat, ka tas minimālais apjoms varētu būt nepietiekams, neadekvāts, vai jūs esat sūtījuši uz Labklājības ministriju, un cik bieži jūs esat sūtījuši pieprasījumus, lai vērtētu tātad par apjomu atbilstību vai neatbilstību uz Labklājības ministriju. Paldies.

I. Oša.

Nu, es te drusciņ atbildēšu citādāk. Mēs nevaram teikt, ka konkrētajā gadījumā izdarīt secinājumu, ka viens vai otrs atbalsta apmērs ir neadekvāts. Kā jau es runāju iepriekš, tad palīdzība tiek sniegta, izvērtējot kopējos personas ienākumus. Un Labklājības ministrijai pa tiešo katra pašvaldība sniedz informāciju par to, kāda apjoma finansējumu viņa ir paredzējusi vienam, otram vai trešajam pabalstam. Šī sistēma jau pašlaik strādā. Labklājības ministrija pa tiešo šo informāciju saņem divās šajās sistēmās, par ko Ministru kabineta pārstāvis minēja savā pirmajā dienā, runājot par attiecīgo jautājumu.

Tā kā informācija Labklājības ministrijai ir pieejama, šajās sistēmās viņa ir paredzēta un arī Valsts kontrole norādīja par šiem trim pabalsta veidiem, kas ir obligātie pabalsti. Informācija ir pieejama un analizējama. Mūsuprāt, viņu var izmantot labklājības politikas veidošanā pastāvīgi, un mums šajā sakarā nebūtu papildus nekas sniedzams, jo šis viss jau ir ministrijas rīcībā.

Tā kā... nu, te tas jautājums... nē, mēs nesniedzam šādu informāciju, tā iemeslu pēc, ka tā jau ir Labklājības ministrijas rīcībā. Katru gadu... un analizējam un izmantojam darbā katru gadu.

J. Jansons.

Jā, paldies. Vairāk jautājumu nav.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesībsargam. Ministru kabineta pārstāvei, Muižnieces kundzei, varbūt ir kāds jautājums?

J. Muižniece.

Jā, paldies. Man arī būtu viens jautājums.

Attiecībā par brīvprātīgajā iniciatīvām, jo arī Valsts kontrole kritiskus vārdus tam veltīja, kas tiek nodrošināts autonomās funkcijas ietvaros.

Sakiet, vai ir vērtējums par to, cik ir samērojams, cik pašvaldības tērē brīvprātīgajām iniciatīvām un cik tiem atbalsta veidiem, kas ir noteikti likumā, un, proti, tie ir GMI, dzīvokļu pabalsts un krīzes pabalsts?

I. Oša.

Jā, paldies par jautājumu.

Šeit gan jāatzīst šī te problemātika šo te brīvprātīgo iniciatīvu uzskaitē. Kā jau arī Valsts kontrole norādīja, pašvaldības ļoti dažādi fiksē šo te savu brīvprātīgo iniciatīvu uzskaiti un finansējumu, kas tur tiek piešķirts. Līdz ar to šos datus mēs objektīvi šādus salīdzinām nevaram.

Kas mums ir zināms, un, ko jau es minēju... Mēs tiešām pagājušogad veicām diezgan apjomīgu izpēti par šo te “Ģimenēm draudzīgo pašvaldību” un par vienu konkrēto brīvprātīgo iniciatīvu – par atbalstu ģimenēm ar bērniem dažādos griezumos un dažādos apjomos. Tas pats par sevi neveido... mēs neesam vērtējuši to, tātad cik no kopējā apjoma veido tieši šis atbalsta veids, bet jāsaka, ka tas pabalstu apjoms, kas ir noteikts kā obligāti izmaksājamo pabalstu apjoms, protams, ir tikai viena daļa no kopējiem izdevumiem pašvaldībās par jebkuru iniciatīvu, sociālo atbalstu iniciatīvu... tas ir tikai noteikta daļa no kopējām iniciatīvām, kas tiek segtas no pašvaldību budžetiem. Bet proporcijas mēs neesam vērtējuši, nē.

I. Ziemeļe.

Muižnieces kundze, es sapratu, ka jūs saņēmt atbildi uz savu jautājumu, ja? Paldies.

Līdz ar to es teikšu paldies VARAM pārstāvei Ilzei Ošas kundzei par dalību šajā tiesas sēdē tiešsaistes režīmā un, lai jums jauka diena!

Un es gribētu aicināt kā nākamo pieaicināto personu nodibinājuma “Invalīdu un viņu draugu apvienība “Apeirons”” pilnvaroto pārstāvi tātad Dainu Podziņu, kurai vajadzētu... jā... labdien, Podziņas kundze, es lietas dalībniekiem apstiprināšu, ka tiesa ir pārliecinājusies par to, ka jūs esat pilnvarota paust apvienības viedokli šajā tiesas sēdē, un tiesa ir arī pārliecinājusies... tātad mums ir jūsu personas apliecinošais dokuments pieejams... tā kā arī protokola vajadzībām viss ir kārtībā.

Podziņas kundze, mums ir arī lietā tātad rakstveida viedoklis no jūsu apvienības ar detalizētu arī statistikas informāciju, kas ir visnotaļ noderīga, bet, nu lūdzu, jums ir iespēja arī mutvārdos paust apvienības viedokli, un jūs noteikti jau esat dzirdējusi, par ko mēs šeit esam runājuši. Lūdzu, jums vārds!

D. Podziņa.

Paldies, godātā tiesa!

Es tiešām ar ļoti lielu atbildību un uzmanību sekoju līdzi visām tiesas sēdes dienām un klausījos gan tiesā iesaistīto, gan arī pieaicināto personu viedokļus.

Jāsaka gan tā, tas, ko mēs dzirdējām, vai kā “Apeirons” vārdā es dzirdēju, ir, ka mūsu valstī viss ir vislabākajā kārtībā, ka valsts kā sociāli atbildīga ievēro cilvēku ar invaliditāti, un, jo īpaši ar invaliditāti no bērņības, tiesības uz sociālo apdrošināšanu, sociālo palīdzību, sociālajiem pakalpojumiem, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, ko reglamentē Ministru kabineta noteikumi Nr. 1605., nu ir tāds pabalsts, kas kaut ko nedaudz iedod personām, kurām nav citu ienākumu saistībā ar sociālās apdrošināšanas sistēmu – tātad ne invaliditātes pensijas, ne vecuma pensijas, un, ka šo pabalstu jeb, pareizāk sakot, šo atbalstu būtu nepieciešams skatīties kopā ar citiem izmaksājamiem pabalstiem un cilvēkiem saņemamajiem pakalpojumiem.

Līdz ar to papildus jau tam, ko mēs rakstiski iesniedzām, es tomēr vēlos nedaudz akcentēt jau tos jautājumus, kas izskanēja šinīs tiesas sēžu dienās.

Pēc būtības valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu kā pabalstu, kurš nosaka minimālos ienākumus, teorētiski var sasaistīt ar tādu kopējo shēmiņu. Ja reiz valsts ir noteikusi, ka tiesības uz pabalstu ir tiem cilvēkiem, kuriem nav tiesības uz izmaksām no sociālās apdrošināšanas sistēmas, tātad nav tiesības uz invaliditātes pensiju vai vecuma pensiju, kas pēc būtības ir atrisināts no ienākumiem no darba algas, tad praktiski arī šis pabalsts būtu vērtējams kā ienākuma pabalsts, nu zināmā mērā sasaistot to ar kaut kādu darba algas lielumu. Tomēr tas tā nenotiek.

Ir saprotami vēsturiski, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta – invaliditātes pensijas un vecuma pensijas – sasaiste ar valsts budžeta iespējām, teiksim, pārejot no PSRS režīma uz neatkarīgas Latvijas sociālās drošības sistēmu, bija saprotama. Tad šobrīd, mūsaprāt, šāda te sasaiste, ka izmaksas, kas ir saistāmas ar sociālo apdrošināšanu, ar veiktajām iemaksām, apdrošināšanas riskiem, sasaiste ar pabalstu, kas tiek izmaksāts no valsts budžeta, nav īsti pamatota. Mūsaprāt, līdz ar to sistēma praktiski nestrādā un sistēma ir novecojusi, un viņa ir pārskatāma, un viņa ir maināma.

Jautājumā par pabalstu un par pabalstu pārskatīšanu ir izteikti vērojams politiskās gribas trūkums. Un līdz ar to tas ir novedis situācijā, ka tās personas ar invaliditāti un, jo īpaši ar invaliditāti no bērņības, ir pakļautas lielam nabadzības riskam. Saskaņā ar *Eu-SILC* datiem, nabadzības vai sociālās atstumtības riskam šobrīd ir pakļauti 38,2 procenti tās personas ar mērenu invaliditāti pie salīdzinošā vidējā Eiropas rādītāja 27,3 un 56,9 procenti personas ar smagu invaliditāti, kur salīdzinošais Eiropas Savienības rādītājs ir 36,4 procenti. Šo informāciju mēs neņemam vienkārši tāpat, tā ir publiski pieejama akadēmiskā sadarbības tīkla mājaslapā projektā... nu, ne projektā, bet principā mājaslapā, kurā visa informācija ir iekļauta saskaņā ar Eiropas Komisiju. Ja šī starpība starp personām ar mērenu un smagu invaliditāti Eiropas līmenī vienkārši ir 9 procenti, tad Latvijā tā ir pat divas reizes lielāka – 18 procenti. Līdz ar to izriet – jo smagāka invaliditāte personai, jo lielāks risks nonākt nabadzībā.

Vēsturiski Labklājības ministrija, protams, ir veikusi datu uzskaiti pat trūkumā nonākušajām personām. Un 2017. gada dati norāda, ka šobrīd 9,6 procenti no personām ar invaliditāti ir atzīstamas par trūkumā nonākušām personām. No tām 8,6 procenti ir pieaugušie un 1 procents – bērni.

Interesanti, ka 2015. un 2016. gadā šie dati pēkšņi mainījās. Ja pēc iepriekš sniegtās informācijas 2016. gadā pieaugušo personu ar invaliditāti, kuras tika atzītas par trūcīgām, bija 13,5 procenti, tad, pēkšņi mainoties nezin kādiem apsvērumiem, no 2014. gada 8,9 procenti tikai. Līdz ar to arī šeit... neteiksim, ka nav vienādas metodikas, bet kaut kādu apstākļu dēļ pēc 2014. gada tika mainīta uzskaites sistēma un līdz ar to teorētiski vislielākais... nu, teiksim, tas gads, kad visvairāk personas ar invaliditāti bija atzītas par trūkumā nonākušajām personām, ir 2014. gads. Kaut gan dati, kas tika sniegti 2016. gadā, tomēr norāda, ka tas bija 2016. gads, jo līkne bija progresējoša. Šobrīd viņa ir mazinājusies.

Labklājības ministrija kā atbildīgā ministrija ir... nu, teiksim... mēģinājusi, katrā gadījumā, risināt šo jautājumu par nabadzības mazināšanu, bet jāsaka atklāti, ka tieši politiskais lēmums ir tas, kas ir noteicis, vai šo jautājumu Ministru kabinets tālāk risinās vai nerisinās. Un diemžēl no 2014. gada vismaz divas reizes Ministru kabinets jautājumu pat neiekļāva darba kārtībā.

Manuprāt, šobrīd arī liekas interesanti, ka Ministru kabinetu pārstāv atkal tieši tās pašas ministrijas, kur iesniedza šo jautājumu pārstāvis un nebūt ne kāda no politiskajām personām.

Par to, ka personas ar invaliditāti ir pakļautas lielākam nabadzības riskam, ir norādījusi gan Eiropas Padome, gan ANO Personu ar invaliditāti tiesību komiteja. Tas ir 2015. gads, 2017. gads, 2019. gads, kurā nepārtraukti Latvijai tiek norādīts, ka ir nepieciešams reformēt sociālo palīdzību, nodrošināt pabalstu pietiekamību, ka ir jāuzlabo sociālās drošības tīkla piemērotība, ka jārisina sociālās atstumtības problēmas, ka ir jāstiprina sociālās drošības tīkls. Šobrīd rekomendācijās, ko ir sniegusi Eiropas Padome 2000. un 2001. gadam, ir sniegt pienācīgu ienākumu atbalstu tām grupām, kuras visvairāk ir skārusi krīze un stiprināt sociālās drošības tīklu.

Nu, manuprāt, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir viens no pamatstūrakmeņiem tieši tām personām, kurām ienākumi no... kā izskanēja no Labklājības ministrijas pārstāvju teiktā, saistībā ar kaut kādu nodrošinājumu no darba, ir zināmā mērā nepareizi.

Tātad ANO personu ar invaliditāti tiesību komiteja izteica Latvijai bažas par 28. pantu, kas ir “Pienācīgas dzīves līmenis un sociālā aizsardzība”, norādīja, ka tā ir nobažījies par personām ar invaliditāti sniegto sociālo pabalstu un pensiju zemajiem apmēriem un detalizētu datu trūkumu par personām ar invaliditāti, kuras dzīvo nabadzības apstākļos un, tāpēc rekomendē nodrošināt pienācīgu dzīves līmeni personām ar invaliditāti un viņu ģimenēm. Tajā skaitā garantējot, ka sociālās

aizsardzības un nabadzības samazināšanas programmās tiek ņemtas vērā ar invaliditāti saistītās papildus izmaksas.

Mūsaprāt, praktiski neviena no šīm rekomendācijām nav ņemta vērā un dzīves kvalitāte personām ar invaliditāti, un jāatzīmē, jo īpaši ar invaliditāti no bērnības, tikai pasliktinās.

Mūsaprāt cilvēks ar invaliditāti Latvijā politiķu acīs nav vērtība. Individualizētu atbalstu var saņemt tikai reta persona un to ietekmē politiskā griba gan pašvaldībās un to finansiālās iespējas, savukārt universālais valsts atbalsts šajā gadījumā runājot par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, tiek sniegts pēc atlikuma principa. Ja budžetā nauda būs, tad kaut kas būs, ja nē – tad nē.

Tajā pat laikā tomēr varam pierādīt, ja ir nepieciešams un ja ir politiskā griba, tad budžetā nauda varētu atrasties. Un to pierāda piemērs par specializēto audžuģimeņu finansēšanu atbilstoši 2018. gada noteikumiem Nr. 364 “Audžuģimenes noteikumi”. Atbilstoši šiem noteikumiem, ja audžuģimene aprūpē bērnu ar invaliditāti, tad par šī darba veikšanu atlīdzība pēc attiecīgas formulas ir noteikta 848,10 eiro. Papildus šai ģimenei ir iespējams saņemt mājokļa iekārtošanas izdevumu vienreizēju kompensāciju ne vairāk kā 500 eiro apmērā, pabalstu bērna uzturam ne mazāku par 215 eiro bērnam līdz 7 gadu vecumam un 258 eiro – bērnam no 7 līdz 18 gadu vecumam, kā arī pabalstu apģērba, mīkstā inventāra iegādei.

Vēršu uzmanību, ka tikai uzturam bērnam ar invaliditāti vecumā no 7 līdz 18 gadiem ir noteikti izdevumi 215 eiro apmērā, kamēr valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts pēc 18 gadu vecuma sasniegšanas personām ar ļoti smagu invaliditāti ir tikai 159,50 eiro.

Praktiski tāda ļoti krasa robežlīnija iestājas tad, kad šie te bērni ar invaliditāti, sasniedzot pilngadību, 18 gadu vecumu, kļūst par invalīdiem no bērnības. Tad samazinās arī vispārējais valsts pieejamais atbalsts, jo bērniem ar invaliditāti tiesības uz valsts atbalstu nosaka Satversmes 110. pants, kas paredz, ka valsts īpaši palīdz bērniem – invalīdiem, un tas izpaužas normatīvajos aktos gan par bezmaksas veselības aprūpi, izglītību un atbalstu ģimenei.

Tā. Lai gan Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija nenosaka darba nespēju, kā tas izskanēja kādā no uzrunām, tomēr saskaņā ar 2010. gada invaliditātes likuma 6. pantu, sākot ar 2015. gada 1. janvāri, personām darba nespēja vecumā invaliditātes smagums tiek noteikts atbilstoši darbaspēju zaudējumam. Un 1. invaliditātes grupai tas ir no 80 līdz 100 procentiem, 2. – no 60 līdz 79 procentiem. Personas ar invaliditāti spējas līdz ar to ir ierobežotas un pretējā gadījumā Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija nenoteiktu tik smagu invaliditāti.

Lai gan tās ir ierobežotas, tajā pašā laikā tās ir atkarīgas arī no dažādiem citiem faktoriem, tajā skaitā arī personas izglītības līmeņa, iespējām strādāt varbūt ne tādā veidā, kā tas ir pierasts, teiksim tā, nosacīti runājot, citiem cilvēkiem.

Tas, ko mēs vēlamies atzīmēt, ka lielākā viena no Latvijas problēmām, ka nav atbilstoša statistika. Piemēram, Labklājības ministrijas pārstāvis minēja samērā augstu personu ar invaliditāti nodarbinātības rādītājus, salīdzinot to ar Eiropas Savienības vidējo rādītāju. Varam piekrist, ka vidējais ir augstāks. Un vecuma grupā no 20 līdz 64 gadiem ar mērenu invaliditāti tas ir 63,9 procenti pret vidējo Eiropas Savienības rādītāju 55,6, bet personām ar smagu invaliditāti, tieši otrādi, tas ir zemāks. Latvijā tas ir 26,4 salīdzinot ar Eiropas Savienības vidējo 28,6.

Šobrīd Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai ir tāda iespēja, kā salīdzināt datus par tām personām, kuras saņem vai nu valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, vai invaliditātes pensiju un strādā, bet arī šie dati neatspoguļo patieso situāciju, jo noteiktajā atskaites periodā tiks uzskaitītas arī tās personas, kuras ir strādājušas īslaicīgu periodu, piemēram, tās, kuru darbs ir iekļauts pārbaudes laikā. Līdz ar to šie dati nav korekti.

Latvijai specifiskā situācija ir tā, ka arī strādājošām personām ar invaliditāti valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts vai invaliditātes pensija tiek izmaksāta pilnā apmērā. Tāpēc jebkurā gadījumā tās personas, kuras strādā, ir viennozīmīgi labākā situācijā. Tās, kuras objektīvi nevar strādāt, ir atkarīgas no valsts sociālā nodrošinājuma... no valsts atbalsta, bet, pareizāk sakot, no šo pilngadīgo personu tuviniekiem. Daudzos gadījumos tās ir pirmspensijas vai pat pensijas vecuma māte ar tai pieejamiem resursiem – bieži vien minimālo algu vai arī minimālo vecuma pensiju. Dzīvot kopā ar vecākiem pilngadīgai personai ar smagu invaliditāti ir piespiedu variants. Cita risinājuma vienkārši nav. Tā nav cilvēka brīva izvēle ne tikai no pieejamā atbalsta lieluma, bet arī no pakalpojumu pieejamības, par ko runāšu nedaudz vēlāk.

Piemēram, minēšu trīs personas ar invaliditāti no bērnības ar vienādu sākotnējo medicīnisko diagnozi – bērnu cerebrālā trieka – tas ir, lai tiesai rastos priekšstats, kāda veidojas situācija arī attiecībā uz pabalstiem vispirms un pēc tam par pakalpojumiem.

Visām personām ir noteikta ļoti smaga invaliditāte – 1. invaliditātes grupa.

Personai A 30 gadu vecumā pieņemsim, ka ir 30 gadi, tātad, pieaugusi darbaspējīgajā vecumā persona, ir smagi kustību traucējumi, tomēr tā var pārvietoties pati. Ir iegūta augstākā izglītība, strādā, dzīvo patstāvīgi, saņem ienākumus saistībā ar darbu un sociālo apdrošināšanu. Tātad darba alga un invaliditātes pensija, kā arī valsts pabalsts noteiktam mērķim, piemēram, transporta kompensācija. Tāpat saņem asistenta pakalpojumus.

Persona B. Tai ir ļoti smagi kustību traucējumi, bet pārvietojas riteņkrēslā. Dzīvo kopā ar māti pirmspensijas vecumā, bet strādā, pieņemsim, nepilnu laiku, pusslodzi. Saņem darba algu un pabalstus – valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un pabalstus noteiktam mērķim, īpašas kopšanas pabalstu, transporta kompensāciju un asistenta pakalpojumus.

Personai C ir kombinēti traucējumi, kustību, intelektuālā invaliditāte, valodas traucējumi, nestrādā, dienas centru neapmeklē, dzīvo kopā ar māti pensionāri, saņem

valsts pabalstus – valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, īpašas kopšanas pabalstu un transporta kompensāciju.

Ja mēs skatāmies no tā, kā apgalvo Ministru kabineta pārstāvis, Labklājības ministrija un praktiski tās personas, kas pārstāv ierēdniecību, tad kopā personai A veidojas ienākumi mēnesī 854 eiro, personai B – 916, personai C – 599. Turklāt man ir jāvērs uzmanība, ka tām personām, kuras strādā, asistenta atalgojums saņemamais ir 215 eiro, turpretī tai personai C, kura nestrādā un nemācās, asistenta pakalpojumu pieejamība ir četras reizes mazāka un tā var saņemt tikai 53,75 eiro atlīdzību nedēļā... nē, mēnesī.

Tātad atbilstoši 2002. gada Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 5. panta trešajai daļai “Aprēķini un sociālā palīdzība” par ienākumiem neuzskata kopšanas pabalstu, transporta kompensāciju un izmaksas asistenta pakalpojumu apmaksai. Un, ja mēs skatāmies no šāda griezuma, tad līdz ar to personai A ienākumi ar minimālo algu ir 626 eiro, personai B – 374 eiro, bet personai C – 160... tātad 159,50.

Tomēr arī šis ienākumu līmenis ir augstāks, un tas neļauj kvalificēties garantēto minimālo ienākumu pabalstu saņemšanai pašvaldībās. Neviena no šīm personām. Nevarēs arī tāpēc, ka aprēķini tiks veikti, ņemot vērā ienākumus māsaimniecībā, tātad arī apgādnieka darba alga vai pensija, šajā gadījumā mātes vai arī kāda cita apgādnieka.

Ja pieņemam, ka no darba vai ar darbu saistītajiem ienākumiem būtu jānodrošina personas pamatvajadzības, tad ar tādu teorētiski atvasinātu ienākumu kā valsts sociālais nodrošinājuma pabalsts, to praktiski izdarīt nav iespējams. Un šinī gadījumā par neatkarīgu cilvēka cienīgu dzīvi personas ar invaliditāti vispār var aizmirst.

Valdības un Labklājības pārstāvji norādīja, ka personām ar invaliditāti tajā skaitā ar invaliditāti no bērnības valsts atbalsta lielumu nepieciešams skatīties arī no pieejamo sociālo pakalpojumu apjoma. Likums “Par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību” nosaka tikai... teiksim, ļoti precīzi pasaka tos pakalpojumus, ko valsts nodrošina no valsts budžeta un tie ir profesionālās piemērotības noteikšana, profesionālā rehabilitācija, redzes un dzirdes invalīdu sociālā rehabilitācija, tehniskie palīglīdzekļi un personām ar funkcionālajiem traucējumiem darbaspējīgā vecumā un tādām, kuras strādā, sociālās rehabilitācijas pakalpojums darbaspēju atjaunošanai sociālās rehabilitācijas institūcijās. Tāpat valsts piedalās personām ar garīga rakstura traucējumiem paredzēto dienas centru finansēšanā, grupu māju, dzīvokļu izveidošanas un aprīkošanas finansēšanā un uzturēšanās grupu mājā vai dzīvoklī saistīto izdevumu finansēšanā tad, ja tajās atrodas personas, kuras atgriežas no ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijām.

Neviens no valsts institūciju pārstāvjiem nenorādīja, ka likumā ir iestrādāts maksas princips. Likuma 8. pants nosaka, ka klienta vai viņa apgādnieka pienākums ir samaksāt par saņemtajiem sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem,

ja šajā likumā nav noteikts citādi. Izņemot tos gadījumus, kad pakalpojumi tiek apmaksāti no valsts budžeta, pašvaldībām ir atstātas tiesības lemt. Tātad, ja pašvaldībai būs līdzekļi vai būs izstrādāta sociālās rehabilitācijas sistēma, tad, iespējams, personas ar invaliditāti varēs tos saņemt, ja nē, lūdzu, maksājiet. Bet maksāt no kā? No valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta, un šinī gadījumā mēs runājam par tām personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ nevar un nevarēs strādāt, un kurām ienākumi veido tikai šie 159 jeb noapaļojot 160 eiro.

Personām ar invaliditāti ir pienākums samaksāt par tādiem aprūpes pakalpojumiem kā aprūpe mājās, pakalpojumi dienas aprūpes centrā, servisa dzīvokli, grupu māju dzīvokli vai arī ilgstošajās sociālās aprūpes institūcijās un sociālās rehabilitācijas pakalpojumiem, specializēto darbnīcu pakalpojumiem, krīzes un dienas aprūpes centru pakalpojumiem.

Jā, var atzīmēt, ka ir pašvaldības, kurās šie pakalpojumi personām ar invaliditāti ir pieejami bez maksas, bet tomēr lielākajā daļā ir noteikts vismaz kaut kādas līdzdalības maksājums, un tā savukārt ir tā nauda, kas tiek paņemta no sociālā nodrošinājuma pabalsta.

Jautājums par to, vai pašvaldības var atbrīvot no maksājumiem noteiktas iedzīvotāju grupas, ir atkarīgs no vietējo politiķu gribas un finansiālajām iespējām, un, kā jūs saprotat, arī no tā, ka bieži vien mazās pašvaldības šādu pakalpojumu, teiksim, pat nevar nodrošināt.

Veselības aprūpe, kas arī izskanēja valsts institūciju pārstāvju izteikumos... Latvijā jau sen ir palikusi par maksas pakalpojumu. Zobārstniecība vispār personām ar invaliditāti nav pieejama, izņemot zobu izraušanu. Un pavisam nesen tikai tika apstiprināti izdevumi, ka anestēzija ir iekļauta bezmaksas pakalpojumā. Medicīniskā rehabilitācija, kas tiešām ir ļoti būtiska personām ar invaliditāti, ir tikai trešais veselības aprūpes līmenis, un situācijā, kad šobrīd netiek nodrošināts vajadzības pirmajos divos, par to var aizmirst.

Daudzas pašvaldības ir atzīmējušas to, ka ar sociālajai rehabilitācijai paredzētajiem līdzekļiem tiek segti tieši izdevumi medicīniskajai rehabilitācijai.

Kā tas ietekmē cilvēku ar invaliditāti dzīvi, varu minēt vienu piemēru. Personai ar 1. grupas invaliditāti, ar smagiem kustību traucējumiem ir iespējams saņemt fizioterapiju 20 dienas gadā. Lai saglabātu un uzturētu iespējamo kustību apjomu, būtu nepieciešama rehabilitācija vismaz divas reizes nedēļā, bet šobrīd tās atlikušās 112 reizes ir pieejamas par maksu, un tās maksas vienas rehabilitācijas reizei pēc minimālajiem aprēķiniem sastāda 15 eiro. Un arī tad šis pakalpojums ir pieejams rindas kārtībā.

Jautājums. Ja rehabilitācijai gada laikā ir nepieciešams vairāk kā 1000 eiro un tie ir 1380, tad ko darīt? Saņemt rehabilitāciju vai ēst, maksāt komunālos maksājumus?

Rezultāts? Rezultāts ir bēdīgs. Ja sākotnēji persona bija spējīga pārvietoties ārējā vidē bez īpaša atbalsta, tad šobrīd pārvietoties var tikai un vienīgi slēgtās telpās, tur, kur ir zināms, kāds ir, teiksim grīdas līmenis. Ārpus? Tas ir viens vienīgs stress un nepieciešamība pēc asistenta pakalpojumiem jebkurā laikā, jebkurā situācijā. Bet, ņemot vērā Ministru kabineta noteikumus, asistenta pakalpojums šai personai pienākas ļoti minimālā lielumā, jo šī persona nestrādā un šī persona nemācās.

Pēc publiski pieejamiem datiem un dažādu valsts institūciju publiskajiem pārskatiem, statistikas atskaitēm un Labklājības ministrijas un pašvaldību datiem, tieši gan, par 2017. gada datiem... es varētu pateikt šobrīd, kāda ir kopējā situācija.

2017. gadā aprūpes mājās pakalpojumus saņēma 1,09 procenti no visām personām ar invaliditāti, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums dienas aprūpes centros – 0,87 procenti, subsidētajās darbavietās bija nodarbināti 0,26 procenti, asistenta pakalpojumus saņēma 5,26. No visām personām ar garīga rakstura traucējumiem, tikai 2,7 procentiem bija pieejama pakalpojumu grupa mājās vai dzīvoklī, un 0,27 procentiem bija iespēja strādāt specializētajās darbnīcās.

Zināmā mērā šie dati parāda situāciju, kāda tā ir. No vienas puses korekti dati būtu tad, ja pakalpojumu saņēmumu īpatsvaru varētu noteikt pēc to personu skaita, kurām attiecīgais pakalpojums ir nepieciešams. Tomēr tādu datu nav.

2019. gadā apvienība organizēja sešus seminārus sociālo mentoru apmācībai, uzaicinot piedalīties pašvaldību sociālo dienestu pārstāvjus. Tikai divos no sešiem semināriem pašvaldības pārstāvji varēja pateikt, cik vispār personu ar invaliditāti mīt attiecīgajā pašvaldībā. Pārējās atsaucās uz Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā iestrādāto nosacījumu, ka pakalpojums un palīdzība ir jāpieprasa pašai personai. Bet persona pašvaldībā negriežas. Pakalpojumi netiek pieprasīti. Pašvaldības mērķu grupas lielumu nezina, pieprasījumu nav. Tātad viss ir kārtībā.

Bet tomēr īsti nav, jo savādāk pašvaldības personas ar invaliditāti nebūtu noteikušas kā vienu no grupām pašvaldības pabalstu saņemšanai pēc vienotas pazīmes – invaliditāte.

Visbeidzot. Apvienības ieskatos nav korekti vienā grupā salikt personas, kuras nevar gūt ienākumus objektīvu iemeslu dēļ, tātad saistībā ar zaudētām vai neiegūtām darbaspējām un personas, kuras varēja strādāt, bet nestrādāja vai arī nevar pierādīt vecuma pensijas saņemšanai nepieciešamo darba stāžu.

Apvienības ieskatos šeit ir saskatāma netieša diskriminācija. Turpinot ierasto politiku un atsaucoties tikai uz valsts budžeta iespējām, valsts izrāda nespēcību tās iedzīvotāju vajākās grupas aizsardzībā, darbojoties pēc principa, kas šobrīd dominē un tas ir, – kas nestrādā tam nebūs ēst – jeb, pareizāk sakot, tam nebūs saņemt valsts atbalstu. Tiek skaidri norādīts, ka personas ar smagu vai ļoti smagu invaliditāti no bērnības, kuras nevar strādāt, kurām ir nepieciešama kopšana, asistenta pakalpojumi un

citi invaliditātes smagumam vai veidam atbilstoši pakalpojumi, Latvijā nav vēlamas. Viņu dēļ ir apdraudētas stabilās sociālās aizsardzības sistēma un valsts budžets.

Tādā gadījumā ir divas iespējas – vai nu izstrādāt šo personu deportācijas programmu vai arī pieņemt likumu par eitanāziju. Labāk ir šausmīgas, bet ātras beigas, nevis mokoša eksistēšana atvēlētajā dzīves laikā. Un šo personu vecāki būtu tādā gadījumā atbrīvoti no mokošajām domām, kas notiks ar personu ar invaliditāti pēc viņu nāves.

Šobrīd esmu gatava atbildēt uz jūsu jautājumiem.

I. Ziemele.

Jā... paldies, Podziņas kundze par izsmeļošu informāciju, gan arī par viedokli papildus tam, kas tiesai jau ir pieejams no jūsu apvienības.

Tiesnešu jautājumi. Tiesnese Sanita Osipova. Lūdzu!

S. Osipova.

Jā, paldies par jūsu, viedokli. Un protams, ka jūs runājat par visu sistēmu, bet šobrīd es jūs palūgšu tomēr koncentrēties uz to normu, jo tas ir tas, ko tiesa šoreiz var skatīt, risināt. Tas ir šobrīd mūsu kompetencē.

Un, kā jūs pareizi teicāt, ka šobrīd ir vienā grupā salikti gan strādājošie, gan nestrādājošie... Sakiet, lūdzu, kā jūs to redzat? Nestrādājošai personai, kurai sociālā nodrošinājuma pabalsts ir vienīgais iztikas līdzeklis, kādas vajadzības būtu jāsedz no šī pabalsta?

D. Podziņa.

No šī pabalsta būtu sedzamas pamatvajadzības, tātad ēdiens, mājoklis, veselības aprūpe. Tas ir minimums...

S. Osipova.

Jūs negribat atstāt mājokli pašvaldību pabalstu ziņā? Jūs vēlētos, lai arī šis mājoklis būtu no valsts puses nodrošināts caur šo sociālā nodrošinājuma pabalstu. Šobrīd mājokļa pabalsts ir atsevišķi, un viņš nāk no pašvaldības.

D. Podziņa.

Vēlētos tomēr vienā, tāpēc, ka mēs varētu atsaukties uz Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām un tieši 28. pantu “Par neatkarīgu dzīvi”. Pašvaldības šobrīd daudzos gadījumos personām ar invaliditāti nodrošina vai nu sociālo mājokli, par servisa dzīvokļiem vispār varam nerunāt, tādu pakalpojumu nav, bet līdz ar to atļaut personai īstenot pašnoteikšanās tiesības, dzīvot tur, kur persona vēlas, un ar to, ko persona vēlas.

S. Osipova.

Paldies. Jūs jau uzsvērāt, ka personām ar smagu invaliditāti ir liegta šī pašnoteikšanās tiesība, jo viņa ir piesaistīta saviem vecākiem, un viņi nespēj no viņiem nodalīties.

Cik nopietni jūs ņemat tos argumentus, kas iepriekš ir izskanējuši lietā, ka pabalsta apjomam ir jābūt tādām, lai motivētu personas, tostarp arī personas ar invaliditāti, iesaistīties darba tirgū? Un ir šie labie rezultāti par to, kā personas ar invaliditāti Latvijā iesaistās darba tirgū. Tātad, kā jūs redzat to, ka pabalsta lielums lielā mērā tiek piesaistīts tam, lai personai ar viņu nepietiktu ar šo pabalsta apjomu, lai viņa būtu motivēta meklēt darbu?

D. Podziņa.

Mūsaprāt šāds uzstādījums nav īsti korekts. Motivācijai ir jābūt citu pakalpojumu ietvaros, jo šis pabalsts ir mērķēts uz tādu grupu, kura nevar un nevarēs strādāt tieši noteiktās invaliditātes smaguma dēļ.

S. Osipova.

Jā. Bet, kā jūs pati arī teicāt, vienlaicīgi šo pabalstu saņem arī virkne citu grupu personas, noteiktu vecumu sasniedzot, kuriem nav darba stāža un personas ar 3. invaliditātes grupu, kuras var strādāt, bet patiesībā tātad atskaites punktam, jūsuprāt, šajā lietā ir jābūt tām personām, kuras nevar strādāt un kurām šie ir vienīgie iztikas līdzekļi.

D. Podziņa.

Tieši tā, godātā tiesa. Tieši tā.

S. Osipova.

Jūs sniedzāt ļoti daudz informācijas, ļoti daudz datu, jūs atsaucāties uz normatīvajiem aktiem, tostarp, starptautiskiem. Sakiet, lūdzu, ko "Apeirons" ir darījis, lai aktualizētu šo jautājumu, konkrēti tostarp šī pabalsta, tātad valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apjoma pārskatīšanu. Kā jūs esat iesaistījušies dialogā ar valsti, lai mainītu situāciju?

D. Podziņa.

"Apeirons" ir izmantojis to iespēju, ka valdes priekšsēdētājs ir iekļauts Invaliditātes lietu nacionālajā padomē, kurā tiek izskatīti visi jautājumi, tajā skaitā... nu, pēdējie, piemēram, ļoti aktuālie ir par asistenta pakalpojuma piešķiršanas nosacījumu izmaiņu. Un līdz ar to šajā sarunās, kurās piedalās ne tikai Labklājības

ministrijas pārstāvji, bet arī tie citu ministriju pārstāvji, tiek izteikti viedokļi, tajā skaitā sasaistot tos ar visiem citiem pieejamiem pakalpojumiem un pabalstiem.

S. Osipova.

Paldies.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesei Osipovai. Tiesnesis Artūrs Kučs. Lūdzu!

A. Kučs.

Es gribēju nedaudz... vai jūs nevarētu paraksturot to personu loku, kas saņem šo pabalstu un kuras ir tad tās personas, kuras saņem invaliditātes pensiju... Vai jūs varētu drusciņ paraksturot atšķirības?

D. Podziņa.

Tā. Personas, kas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, ir personas, kas ir pārsniegušas 18 gadu vecumu un kurām nav šo minimālo 3 apdrošināšanas gadu... teiksim tā, kurām nav apdrošināšanas iemaksas, kas veiktas vismaz 3 gadu laikā.

Jebkura persona ar invaliditāti, ja viņa ir spējīga strādāt, mēģina kaut vai strādāt pusslodzīti, lai tikai iegūtu invaliditātes pensiju, kura salīdzinājumā ar valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu tomēr ir salīdzinoši lielāka. Ja es minēju par 1. invaliditātes grupu, tad minimālā invaliditātes pensija ir 175 eiro, turpretī valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir 160. Arī šajā gadījumā starpība nav būtiski liela, bet tā tomēr ir. Un, ja persona nestrādā tikai ar minimālo algu, bet viņas iemaksas ir lielākas, līdz ar to arī ir šī invaliditātes pensija ir lielāka.

Jāsaka gan tā, ka mūsu rīcībā ir arī statistika, kādas ir vidējās invaliditātes pensijas lielumi, diemžēl nu lielākā daļa saņem šo pensiju līdz 200 eiro, ļoti maz ir tādu personu, kurām šī invaliditātes pensija pārsniegtu.

Attiecībā uz... Redziet, ir arī vēl viens īpatnējs nosacījums, kas ir iestrādāts likumos "Par valsts pensijām", ka persona nevar saņemt vienlaicīgi divas pensijas, bet var saņemt pensiju un pabalstu.

Praktiski viens vēl no atbalsta mehānismiem personām ar invaliditāti ir apgādnieka zaudējuma pensija. Šobrīd mūsu rīcībā gan nav tādas informācijas, cik daudz personas ar invaliditāti no bērnības šo pensiju saņem. Līdz ar to ir iespēja palikt kā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējam arī situācijās, kad persona strādā un vienlaicīgi saņem apgādnieka zaudējuma pensiju, ja kāds no vecākiem ir miris, turpretī, ja persona strādās un saņems invaliditātes pensiju, tad viņa nevarēs saņemt apgādnieka zaudējuma pensiju. Līdz ar to tās situācijas reizēm mēdz būt dažādas, bet

jebkurā gadījumā persona, kura strādā, ir krietni labākā situācijā nekā tā persona, kura nevar strādāt.

A. Kučs.

Paldies.

Un otrs jautājums. Jūs jau noraksturojāt tos trīs gadījumus – piemērus. Paldies, jums par to.

Mans tas jautājums būs par to, ka visi šie gadījumi šobrīd ir ietverti šajā sociālā nodrošinājuma pabalstā. Gan personas ar invaliditāti, kas strādā, gan arī tās, kuras, kā jau jūs teicāt, objektīvi nevar strādāt.

Un tad mans jautājums: vai, jūsuprāt, tām personām, kuras var strādāt, šim pabalstam vajadzētu atšķirties, vai viņas vispār būtu citā mehānismā, cits atbalsta mehānisms būtu piemērots, nevis šis pabalsts? Kā jūs redzat šo modeli?

D. Podziņa.

Mēs šo modeli redzam nedaudz savādāk. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts būtu nošķirams tieši tām personām, kuras objektīvu apstākļu dēļ nevar strādāt. Tātad tām, kurām nav nekādu citu ienākumu, kas kaut kādā veidā būtu saistāmi ar iemaksām sociālās apdrošināšanas sistēmā.

Tām personām, kurām ir invaliditāte, bet, kuras strādā, varētu tik sniegts valsts atbalsts, bet cita pabalsta veidā, jo šīm personām, neskatoties uz to, ka viņas arī strādā, var būt ar invaliditāti saistītas citas vajadzības.

A. Kučs.

Paldies. Un mans pēdējais jautājums. Ja es pareizi sapratu, par to atbalstu no pašvaldībām, jo tas mums vairākkārt ir lietas gaitā izskanējis, ka šis ir valsts atbalsts un pārējo atbalstu persona var saņemt pašvaldībā, kas ir pašvaldības autonomā funkcija.

Ja es pareizi sapratu no jums, ja personai kopā tātad sanāk šie 159 ar kopšanas un citiem pabalstiem, tad var būt situācijas, ka pašvaldībā arī viņām tā iespēja saņemt cita veida atbalstu ir diezgan ierobežota.

D. Podziņa.

Jā. Tieši tā arī tas ir.

A. Kučs.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesim Kučam.

Tā... tiesnešiem uz šo brīdi jautājumu nav.

Tad es dodu iespēju tiesībsargam Jansona kungam, ja jūs vēlaties uzdot kādu jautājumu?

J. Jansons.

Godātā tiesa, paldies. Viss ir ļoti izsmēļoši un saprotami. Jautājumu nav.

I. Ziemeļe.

Paldies, Jansona kungs.

Ministru kabineta pārstāvei, Muižnieces kundzei varbūt ir kāds jautājums?

J. Muižniece.

Man būtu viens īss jautājums. Kopumā sociālās drošības sistēma, tajā skaitā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsti un citi atbalsti, lielā mērā, ir saistīti ar to, kā pārējie nodokļu maksātāji spēj un var maksāt. Kāds ir jūsu viedoklis par samērojamību? Par to, cik nodokļu maksātāji spēj šo nodrošināt un pret to, kādas ir arī jūsu pieminētās vajadzības? Paldies.

D. Podziņa.

Es izteikšu apgalvojumu, ka pārējo nodokļu maksātāju iespējas, nodrošināt adekvātu valsts atbalstu, salīdzinoši nelielai personu grupai ir pietiekamas un tas par pamatu. Praktiski es atkal atgriezīšos pie tā, ka salīdzinoši maza grupa, kurā tiek iekļautas personas ar invaliditāti no bērnības, kuras nevar strādāt, šobrīd tiek parādītas kā tā personu grupa, kas ietekmē valsts budžeta iespējas un ir atbildīga par to, kas notiek valstī.

I. Ziemeļe.

Jā, paldies. Muižnieces kundze, jūs saņēmat atbildi uz jautājumu, ja? Paldies.

Tā. Līdz ar to es teikšu paldies Podziņas kundzei, par jūsu izsmēļošo viedokli un par dalību tiesas sēdē tiešsaistes režīmā. Un es jums novēlu jauku šo dienu! Paldies.

Tā. Kā pēdējo pieaicināto personu šajā tiesas sēdē es aicinātu Aiju Riebas kundzi... jā... jo tika minēti... arī jau iepriekšējā pieaicinātā persona pieskārs statistikas jautājumam... Tātad par to, kādi mums ir un kādi mums nav dati. Riebas kundze, jūs tieši ar šiem datiem un cipariem strādājat. Ja jūs varētu padalīties ar tiesu... kādi ir jūsu pētījuma rezultāti... ko un kā jūs pētījāt... Un kādi ir tie rezultāti. Lūdzu!

Jā... un es vēl protams, lietas dalībniekiem apstiprināšu, kā vienmēr, tiesa ir pārliecinājusies par Riebas kundzes personību, un lietā ir pieejams personu apliecinošais dokuments.

Lūdzu, Riebas kundze!

A. Rieba.

Paldies, godātā tiesa...

Mans uzdevums bija tāds ļoti koncentrēts un salīdzinoši šaurs, jo es izvirzīju sev par mērķi atbildēt, pareizāk sakot., mani lūdza atbildēt uz konkrētiem jautājumiem, kādi pašvaldības sociālie pabalsti tiek izmaksāti, kādi pašvaldību sociālie pakalpojumi tiek sniegti mūsu interesējošajai personu grupai, tātad tiem, kas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu.

Un otrs. Vai atšķiras un kā atšķiras, ja atšķiras šo te valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju situācijas dažādās Latvijas pilsētās vai novados.

Un, lai es izteiktu šo te viedokli, nu man ir jāizvēlas kaut kāds bāzes princips, kā es pētīšu situāciju, jāizvēlas metode. Un es te gribētu iesākumā paziņot, ka šis te princips, jeb pamatnostāja man bija – vispirms persona un tad statistika.

Protams, pēc koncentrēšanās, pēc uzmanīgas pievēršanās uz šo te personu, kas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, es, protams, lietoju statistikas metodes, nejaušas atlases metodes, lai varētu izteikt spriedumu par visu grupu kopumā, bet es gribu vērst to uzmanību, ka mana tā pētījuma priekšrocība ir tā, ka man nav jāmin kādi abstrakti piemēri vai kādi statistikas procenti, vai kādas situācijas, kas ir ārpus realitātes, jo es pētīju 1094 personu situāciju konkrētajās pašvaldībās.

Lai saprastu, kā es atlasīju šīs 1094 personas, es gribu teikt, ka es piemēroju pietiekoši plašu spektru tādā veidā, ka skatījos, ko no pašvaldībā iekļaut šajā izlasē. Un es izmantoju gan Labklājības ministrijas publiski pieejamos datus, skatoties, piemēram, cik daudz pašvaldība iegulda līdzekļus sociālajā palīdzībā un sociālajos pakalpojumos, izvēlējot tās pašvaldības, kas to dara būtiski vairāk nekā citas, vai būtiski mazāk nekā citas. Es izvēlējot pašvaldības arī pēc tāda principa, kas tad ir šīs pašvaldības? Vai tās ir pašvaldības, kas iemaksā pašvaldību izlīdzināšanas fondā, vai tās ir pašvaldības, kas gluži otrādi, ņem no pašvaldību fonda un izvēlējot atkal abas šīs pašvaldību grupas.

Nu, vēl es ierobežoju sevi, protams, ar to, ka es skatījos 2019. gada datus un tikai. Tātad salīdzinoši nesena pagātne un, kas ir vistuvāk iespējamā. Tas tā drusciņ ievadam par to, lai būtu priekšstats, uz kā pamata es izsaku to savu viedokli par konkrētajām situācijām.

Savācot šos te datus no pašvaldībām, man ir jāsaka tā, ka tajās atlasītajās pašvaldībās dzīvo 38 procenti no visiem pabalsta saņēmējiem. Tātad man ir pamats domāt, ka turpat 40 procenti... tātad, varētu teikt, ka nu nav tā, ka es esmu noskatījies tikai mazu pabalstu saņēmēju grupu kādās īpaši izvēlētās pašvaldībās.

Un otrs, ko es gribētu pateikt, ka šie te 1094 cilvēki, kuru situācijas es pētīju, jau veido 6 procentus no kopējiem pabalsta saņēmējiem. Tātad atkal pietiekami ticams rezultāts, lai varētu domāt, ka...

Un tad es aicinu tagad paskatīties, kāda tā situācija ir.

Man ir jāsaka, ka es neanalizēju, kādā statistikas griezumā, vai tas ir 1. grupas invalīds, vai tas ir ar smagu invaliditāti, nē. Mana tā pieeja bija neatkarīgi ne no kā, es pētu šo situāciju, kāda cilvēkam ir izveidojusies konkrētajā pašvaldībā.

Vienīgais izņēmums bija Rīgas pilsētā mājokļa pabalsts, kad es interesējos par to un pārlicinājos, ka mājokļa pabalsta pamatā vai vairumā gadījumu, vai dominējoši saņem vienas personas mājsaimniecība... personas, kas ir viena mājsaimniecībā... un tas ir svarīgi.

Bet man bija arī iespēja klausīties kādus iepriekšējos runātājus, un, dzirdot, ka interesentiem varētu būt interesants jautājums par to, kādi ir papildu ienākumi vai kāda ir šī vecuma grupa, vai ir strādājošā vecumā vai pensijas vecuma cilvēks, es īpaši uz šo tiesas sēdi... nu, man jāsaka tā, ne vairs statistiski precīzi, bet pārskatot reģistru, varu teikt, ka vairums personu šajā izlasē ir pensijas vecuma personas, tajā, ko es pētu. Un man arī bija tāds mērķis, ka es pētu to sliktāko gadījumu, tātad tos cilvēkus, kas griežas pašvaldības sociālajā dienestā pēc atbalsta, tos, kuriem nevar palīdzēt ģimene, tos, kuri varbūt nav darba attiecībās un arī tagad... un visi mani secinājumi ir izdarīti par grupu, kura varētu būt nosacīti sliktākajā situācijā.

Un otrs. Par papildu ienākumiem es paskatījos. Personas, kurām ir papildu ienākumi šajā sarakstā, faktiski var teikt, ir ļoti, ļoti maz. Jo man bija iespēja zināt gan personas vecumu, gan dzīves vietu, gan ģimenes sastāvu, gan arī to, vai un kādi ir papildu ienākumi. Un, protams, vairumā gadījumu, ja vispār ir papildu ienākumi, tad tie ir apgādnieka zaudējuma pensija, algotie pagaidu sabiedriskie darbi un uzturlīdzekļi.

Un man liekas, ka vistipiskāk, protams, varētu runāt tieši par Rīgu, kur tās iespējas būt nodarbinātam un iesaistīties ir lielākas, nu, man jāsaka tā, ka uzturlīdzekļus no 980 tikai 20, apgādnieka zaudējuma pensija – tikai 30, citi ienākumi – 30 un algotie darbi – arī 30, kas procentuāli no kopēji manis pētītās situācijas ir 12 procentiem ir papildus ienākumi. Piedevām, ne tikai no darba, bet arī kā uzturlīdzekļi mājsaimniecību attieksmē.

Nu, tad, ko parāda izlasē šie dati, kas tiek analizēti? Es vilku tādas sarkanās līnijas tādā nozīmē, ka nu, ja reiz 128 eiro ir tas līmenis jeb līnija, kas nosaka, persona ir trūcīgas personas statusā vai nē, tad šajā izlasē novelkot starp tūkstots personām to sarkano līniju, cik personas saņem mazāk nekā 128 eiro, tās personas sastāda 69 procenti. Nu, precīzs skaitlis 761, tātad no 1100 personu izlases, 69 procenti saņem ienākumus, kas ir zem 128 eiro. Zem trūcīgas personas sliekšņa.

Dzirdēju arī tādu ciparu 150 kā minimāli nepieciešamā summa uzturam. Nu, ja es novelku šādu līniju, tad personas, kas iekļuvušas izlasē un saņem zem 150, ir 96 procenti. Nu, tāda ir tā situācija pirms jebkāda atbalsta no valsts vai pašvaldību puses. Nu, tāda diezgan... es izvēlēšos apzīmējumu "smaga".

Nu un tagad tālāk es analizēju un piegāju strukturēti, skatoties, teiksim... mana pieeja un struktūra bija tāda... Garantētais minimālais ienākums, ir vai nav iespējams

šo šai mērķa grupai saņemt, mājoklis... ir vai nav atbalsts no pašvaldībām mājokļa izdevumu nodrošināšanā, ēdiens, kādas ir iespējas personai, uzturs... veselības aprūpe, obligātā izglītība. Paskatījos arī pašvaldību sociālos pakalpojumus, kam šie tūkstots cilvēki izmanto, vai kādas ir iespējas tieši viņiem izmantot un arī kāda ir šajā 1094 cilvēku grupā valsts atbalsts.

Nu, runājot par garantēto minimālo ienākumu. Tātad jau arī vairāk ir izskanējis, ka, ja valstī noteiktais līmenis no šī gada janvāra ir tie 64 eiro, nu tad valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir lielāks, un, respektīvi, personai nav tiesību saņemt šo te garantēto minimālo ienākumu pabalstu.

Bet man ir jāsaka tā, ka ir virkne pašvaldību, un šeit es atkal aizgāju no tās konkrētās situācijas, paskatījos dažādas pašvaldības pa visu Latviju, Labklājības ministrijas mājaslapā tādi dati ir pieejami un tos var pētīt, un Latvijā 15 pašvaldībās ir noteikts būtiski augstāks garantēto minimālo ienākumu līmenis kādām konkrētām iedzīvotāju grupām. Vai tas ir daudz vai maz? Nu, es teikšu, ka maz uz kopējo pašvaldību skaita. Un tāds neliels paaugstinājums ir plus mīnuss 10 eiro ir noteikts 13 pašvaldībās. Dīvaini, bet sagadījās tā, ka šajā izlasē, ko es atlasīju gan turīgākas, gan trūcīgākas pašvaldības, gan tādas, kas atbalsta savus iedzīvotājus ar lielākiem izdevumiem sociālajai palīdzībai, gan tādas, kas atbalsta mazāk, nu, šajā te manis atlasītajā grupā jāsaka bija tā, ka diezgan daudz bija noteikušas šo te paaugstināto līmeni un tādējādi varēja arī izmaksāt valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem garantēto minimālo ienākumu pabalstu.

Nu, kādi tie piemēri ir. Piemēram, manā rakstiskajā ziņojumā jūs to varat izlasīt pamatīgi, bet, piemēram, ir noteikts, ka personām ar invaliditāti un pensijas vecuma personām šis te līmenis, GMI, ir noteikts 120. Pilngadīgai personai ar invaliditāti, pensijas vecuma personai un bērnam – 128. Nu, vairāk par 128, protams, nē, jo to paredz arī Ministru kabineta noteikumi.

Nu, lūk. Un tajos gadījumos, kad pašvaldības šo te līmeni ir noteikušas augstāku nekā valstī, nu, tad, protams, tur šajā manā izlasē ir arī ļoti daudz tā procentuālā īpatsvara. Rīgā – 60 procenti no tiem 990 cilvēkiem saņem GMI, Rēzeknē – 73 procenti, Dagdā – simtprocentīgi visiem.

Tas par garantēto minimālo ienākumu līmeni. Ja nav noteikts šis te līmenis augstāks, nu tad garantētā minimālā ienākuma līmeņa pabalsts nav maksāts, un tādas situācijas arī manā izlasē bija vismaz 3 pašvaldībās.

Mājoklis. Nu, īsi sakot, es varētu teikt, ka mans pētījums vai analīze parādīja sekojošo, ka pašvaldības, kā jau arī iepriekšējie runātāji minēja, rīkojas ļoti atšķirīgi nodrošinot šo te mājokļa pabalstu. Ir pašvaldības, kas nosaka konkrētu summu mājokļa pabalstam gadā, piemēram, 80 eiro gadā mājokļa pabalstam. Un ir pašvaldības, kas katru mēnesi pārreķina un skatās pēc konkrētajiem izdevumiem un faktiskās personas dzīvesvietas. Un tā īsi sakot, es varētu teikt tā, ka analīze parāda, ka atbalsts izlasei Rīgā

ir būtiski augstāks nekā citās pašvaldībās. Pabalsts mājoklim Rīgā... nu, ir, piemēram, 55 procenti tās māsaimniecības, kurā tas dzīvokļa pabalsts ir maksāts, tā summa ir no 500 līdz 2000 eiro gadā. Un es esmu arī paskatījusies, nu kāds ir lielākais, kāds ir mazākais... bet, piemēram, Rīgā tas vidējais pabalsta apmērs mājoklim ir 1166. Tātad jūs saprotat, ja, piemēram, Dagdā ir vienreizējs pabalsts 80 eiro apmērā, bet Rīgā šis pabalsts tiek rēķināts, uzskaitīti izdevumi, jāpierāda, ka ir tie izdevumi un tad vidēji var šis sociālā nodrošinājuma pabalsts saņēmejs vai māsaimniecība saņemt 1166 eiro gadā, tā atšķirība ir diezgan būtiska.

Vēl pie šīs tēmas par mājokli. Es gribētu pieminēt arī to, ka jā, mājokļa pabalsts pašvaldībām ir jāizmaksā, un pašvaldības savos saistošajos noteikumos ir noteikušas, kādā kārtībā tas tiek darīts, bet papildus vēl šeit ir arī jārunā par to, ka pašvaldībām ir iespēja piešķirt sociālā dzīvokļa statusu vai sniegt patversmes pakalpojumus, vai arī grupu mājokļa pabalsta pakalpojumus un tajā izlasē, ko es pētīju, bija arī šādas te situācijas, ka persona ne tikai dzīvo savā dzīvoklī vai privātā mājā, bet, protams, uzturas sociālajā dzīvoklī, grupu dzīvoklī vai patversmē. Un tas arī zināmā mērā atvieglo šīs personas situāciju.

Ko es no savas varētu teikt... Piemēram, par to nosacīti relatīvi mazo pabalstu 80 eiro apmērā gadā... nu, lauku novadā dzīvojošai personai vai personu māsaimniecībai, kurā ir divi sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēji, šāda situācija arī bija, nu, nevar teikt, ka tas atrisina situāciju, bet tas vismaz dod iespēju... es vismaz prognozēju, ka tā ir iespēja nodrošināties un apgādāt mājokli un iegādāties malku.

Bet es gribētu teikt, ka Rīgā šis te pašvaldības atbalsts ir, manuprāt, vērtējot pēc tām situācijām, un cik daudzi saņem un kādas ir summas, un kāds ir minimālais un kāds ir maksimālais apmērs mājokļa pabalstam, ņemot vērā to, ka Rīga rēķina, tas prasa sociālo darbinieku profesionalitāti un izvērtējumu... nu, tas atbalsts ir tāds būtisks. Bet Latvija nav Rīga.

Uzturs. Ēdiens. Pašvaldību saistošajos noteikumos ir paredzēti atbalsta pasākumi nodrošināšanai ar ēšanu. Tas varētu būt gan pabalsts, gan zupas virtuve, gan ēdināšanas izdevumu kompensēšana izglītības iestādēs, bet es uzreiz gribu arī piesaukt to, ka šajā grupā, kuru es pētīju, tie 1094 cilvēki, nu izglītības iestādi apmeklējoši ģimenes locekļi, tomēr bija jāuzskata par nu tik neraksturīgu parādību, ka nu nekādus secinājumus par to izdarīt nevar. Šajā grupā nu nav daudz bērnu, kuri apmeklē izglītības iestādes un, kuriem pašvaldībā ir iespēja apmaksāt ēdināšanas izdevumus. Bet bija.

Ir saņēmēji pabalstu pārtikai, jo pašvaldību saistošajos noteikumos tā ir noteikts, ka, piemēram, tajā pašā Jelgavā visi izlasē iekļuvušie sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēji, saņēma šo te pabalstu pārtikai kā personas ar invaliditāti.

Bet nu... nav tipiski, ka pašvaldības ļoti praktizētu šādu te pabalstu veidu. Kā jau es teicu, arī izdevumus par bērnu ēdināšanu pirmsskolas iestādē... jā, es saskāros ar tādām situācijām, bet nu es atkal teikšu tā, tas ir vienā gadījumā Rēzeknē, 2 gadījumos

Rēzeknes novadā... tāvad tie nav tie tipiskākie, ko statistikā teiktu, ka tie ir gadījumi, kurus varam it kā neskatīties un izņemt ārā, jo tas nav tipiski šai te personu grupai.

Ko es gribētu piezīmēt pie ēdiena un atbalsta saņemšanas... nu, es saprotu, ka tie nav regulārie ienākumi, tie nav cilvēka cienīgi dzīves apstākļi un tamlīdzīgi, bet es gribētu piezīmēt, ka atbalsts ar pārtikas preču komplektiem, kas ir pieejams visās pašvaldībās no Eiropas atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām... nu, arī nav tāds atbalsts un pakalpojuma veids, ko mēs varam izvītrot un nepievērst uzmanību. Tam ir jāpievērš uzmanība, jo, kā jau es sākumā teicu, 69 procenti personu ir zem 128 eiro, jeb 96 procenti ir zem 150 eiro ienākuma. Savukārt, šo te palīdzību no Eiropas atbalsta fonda vistrūcīgākajām personām to var saņemt personas, kuru ienākumi nepārsniedz 242 eiro. Es neesmu pētījusi, vai šīs personas izmanto šo pakalpojumu. Pašvaldību sociālajos dienestos nav tādas informācijas, kura persona ir bijusi vai kura nav bijusi saņemt šo atbalstu no Eiropas atbalsta fonda vistrūcīgākajām. Tas tad ir jāprasa tām organizācijām, 28, manuprāt, kas Latvijā darbojas un šo te palīdzību nodrošina.

Es vēl gribētu tikai drusciņ papildināt, ka šis te fonda atbalsts, kas saņem pakas, nu tas nav tikai pārtikas preču fonds, tas ir arī higiēnas un saimniecības preču komplekts, kas tomēr ir ļoti svarīgi un būtiski personai, tā ir ikdienas nepieciešamība kā ziepes, šampūni, zobu pasta, veļas mazgāšanas līdzekļi... un šajā komplektā ir arī individuālo mācību lietu komplekti ģimenēm ar sākumskolas un pamatskolas vecuma bērniem, bet, kā jau es teicu, grupā, ko es apskatu, šis bērnu skaits ir ļoti mazs.

Es tikai varu teikt, ka ticams, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēji izmanto šo te iespēju saņemt pārtikas preču komplektus, kur ir higiēnas preces un saimniecības preces, bet nevaru apliecināt, ka tā būtu, jo nevaru vērtēt, cik lielā mērā tas maina to kopējo situāciju.

Nākošais – veselības aprūpe. Nu, man ir jāsaka, ka es biju gaidījusi pilnīgi savādākus rezultātus, jo manos priekšstatos likās, ka atbalsts veselības aprūpei vajadzētu šai grupai būt pietiekami manāmam... pietiekami manāmam tajā pašvaldības atbalstā. Es runāju tikai par pašvaldības atbalstu. Nu, skaitļi un statistika to neparāda. Piemēram, tajā pašā Rīgā, kurā es pētīju 982 personas, pabalstu veselības aprūpei, vairumā gadījumu līdz 50 eiro, bija gan arī zem 50 eiro, gan arī ļoti mazs skaits 500 eiro pabalsts... saņem tikai 14 procenti no tās izlases. Tāvad praktiski es varētu teikt, ka mazs valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu saņēmēju skaits šajā te grupā ir vērsušies pašvaldībā pēc kāda atbalsta saņemšanas veselības aprūpei.

Ar ko tas skaidrojams? Nu, man ir grūti spriest, varbūt ar kompensējamo medikamentu pieejamību vai kā, bet nu katrā gadījumā, es nevaru izdarīt nekādus tādus vispārīgus secinājumus, cik nozīmīgs ir šis atbalsta apjoms, jo tomēr tās summas vairumā gadījumu ir nelielas, vienreizējas, un tām nav tāds sistemātisks raksturs. Piedevām, vēl papētot pašvaldību saistošos noteikumus, es teikšu, ka Rēzeknes novada

saistošie noteikumi nu neparedz veselības aprūpes pabalstu. Ir pašvaldības, kas to paredz.

Nu, tāpat Rīgā un arī Rēzeknes pilsētā es teiktu, ka pabalsts veselības aprūpei ir izmaksāts tādā minimālā skaitā gadījumu, un ticams, ka sociālie dienesti nefokusējas uz šo te atbalsta veidu, bet nu ir kādi citi kompensējošie mehānismi. Bet ārpus lielajām pilsētām... nu, es domāju, ka tur jārunā par zemu pieejamību veselības aprūpei, ko arī parāda, ka nekādi finansiālie atbalsti šiem te izdevumiem mūsu konkrētajai grupai, 1904 cilvēkiem, neparādās.

Par obligāto izglītību....

I. Ziemeļe.

Riebas kundze, tiesai ir pieejama jūsu analīze ļoti detalizēti. Es gribētu varbūt jūs aicināt nevis par katru, bet nu tos galvenos secinājumus... tieši tā... jā...

A. Rieba.

Īsais galvenais secinājums ir... es arī aicināšu paskatīties tajā grafikā, kas parāda pabalstu saņēmēju situāciju pirms pašvaldību atbalsta un pēc pašvaldību atbalsta.

Ja Rīgā tas ir skaidri redzams, ka tie stabīņu garumi diezgan paceļas uz augšu, sākumā mums visa lielā saņēmēju grupa ir zem 80 eiro, zem 128, zem 150 eiro... tad pēc atbalsta saņemšanas no Rīgas pašvaldības sociālā dienesta, nu tie stabīņi paceļas uz augšu uz to situāciju, kur ir no 150 līdz 200, 250, 300 līdz 400 eiro... uz personu mēnesī.

Tāpat, ko es gribētu teikt. Ka analīze parāda, ka Rīgas pilsētā šī te situācija nabadzības situācija, ar pašvaldības atbalstu mainās jūtami uz augšu, ko es nevaru teikt par šo situāciju ārpus Rīgas, jo tur, kā ienākumi bija ļoti zemi šai te grupai, tā arī pat pēc atbalsta saņemšanas nu mēs varam salīdzināt, ka daudz nekas nemainās.

Un otra lieta, ko es gribētu piezīmēt. Arī par valsts atbalstu šai grupai. Jo, ja mēs skatāmies valsts atbalstu, piemēram, īpašo kopšanas pabalstu invalīdiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem vai invalīdam kopš bērnības, tad man ir jāsaka, ka konkrētās personas vai konkrētās mājsaimniecības budžetā tas sastāda būtisku daļu. Jo, ja jau reiz ienākumi ir zemi un ir kopšanas pabalsts 200 vai 300 eiro apmērā, nu tad liekas, ka tas palielina un uzlabo situāciju, bet jāatceras, ka šis pabalsts nav tieši personai.

Un otrs, ko es analizējot pamanīju, ka to mūsu valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju grupā, tie, kas saņem kopšanas pabalstu vai tie, kas saņem transporta pabalstu, vai tie, kas saņem asistenta pabalstu, nu, tas īpatsvars ir ļoti nenozīmīgs. Nav tā, ka manis pētītā grupā vismaz pusē vai vairumā gadījumu būtu šī atbalsta saņēmēji. Nē, kopšanas pabalsta saņēmēju skaits veido tikai 11 procentus šajā grupā, transporta

pabalsta saņēmēji – tikai 7 procenti, asistents – 2 procenti... tā kā tas arī nav tāds tipisks rādītājs, ka varētu teikt, šai grupai ir atbalsts no šiem te trīs pabalstu veidiem.

Un nobeigumā es gribētu vēl izteikt viedokli par kādu jautājumu ārpus šiem te diviem vaicātajiem. Un jautājumiem par to, kāda ir situācija valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem dažādās pašvaldībās un ko var vai nevar saņemt.

Tāpat es nepateicu arī par citiem pašvaldības pieejamajiem pakalpojumiem, bet jūs to arī varat manā atzinumā redzēt, ka tie arī nesastāda pārāk lielu īpatsvaru ārpus Rīgas. Ja Rīgā mēs vēl varam runāt par pakalpojumiem “dienas centrs” un “aprūpe mājās”, un tamlīdzīgi, tad ārpus Rīgas tas jau ir krietni mazāk.

Nu... un tāpat par to, ko es gribētu vēl pateikt godātai tiesai viedoklī attiecībā uz šo... saistībā ar skatāmo lietu.

Mums var apmierināt, neapmierināt, patikt vai nepatikt, bet es tā vērtējot skatos, ka Latvijā ir izveidota un tiesību aktos noteikta kāda konkrēta sociālās drošības sistēma, kurā piedalās pats iedzīvotājs, piedalās valsts, piedalās pašvaldība. Un es laikam tāda ļoti optimistiska esmu, jo domāju, ka profesija “sociālais darbinieks” un tas veids, ko dara pašvaldību sociālie dienesti, vērtējot situāciju, nu, man liekas, ka viņi ir profesionāļi un viņi tiešām spēj vai vismaz kādreiz spēs to izdarīt ļoti profesionāli, bet viņi vērtē klientu materiālo stāvokli, ienākumus, pabalstus, viņiem ir instrumenti, lai pētītu un vērtētu šos te ienākumus, īpašumus, nodarbinātību, reģistrāciju Nodarbinātības valsts dienestā vai kur un tad, pamatojoties uz šo situācijas izvērtējumu, pašvaldību sociālie dienesti piešķir vai nepiešķir garantēto minimālo ienākumu.

Tāpat es vērsu uzmanību, ka tās spējas, kur ir, sagatavoti darbinieki un kuriem ir pieejami instrumenti un datu bāzes, faktiski ir pašvaldības līmenī.

Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir universāls, bez materiālās situācijas izvērtēšanas un, ja man tā jāsaka, tad valstī nav tādas kapacitātes, lai patreiz uzreiz sāktu kādu šādu izvērtējumu un uz tā pamata piešķirtu vai nepiešķirtu cilvēka cieņai atbilstošu vai mediānas līmenī kādu pabalstu. Respektīvi, ko es gribu pateikt. Ka, mainot vienu pabalsta piešķiršanas kārtību, ir jābūt ļoti uzmanīgiem, jo mēs varam viegli pieņemt lēmumu par kādu citu sistēmu, kas būtu derīga, bet mans ieteikums ir, ka mums ir jāskatās, vai neparādās kādi riski.

Un es gribu atgādināt arī tādu diezgan senu Latvijas valsts pieredzi, ka situāciju ar izvērtēšanu bija pašvaldības līmenī un nauda budžetā piešķiršanai bija valsts līmenī, un tad mēs saskārāmies ar tādu neobjektivitātes risku. Un, ja mēs gribam mēģināt atkal kaut ko valsts līmenī ļoti vērtēt šo te faktisko situāciju, nu tad es atkal teikšu, ka varbūt ir jāuzmanās no riska, ka būs dubultošanās tajā izvērtēšanā. Tāpat tas mans aicinājums būtu, ka nu skatīties uz šo te sistēmu kopumā un ļoti apsvērt kādus lēmumus izmaiņām tieši tāpēc, ka šie elementi ir ļoti savstarpēji saistīti.

Paldies par uzmanību. Esmu gatava atbildēt uz jautājumiem.

I. Ziemele.

Jā. Paldies, Riebas kundze, par jūsu pētījumu rezultātu detalizētu skaidrojumu. Tā... tiesnese Sanita Osipova jums uzdos jautājumus. Lūdzu!

S. Osipova.

Šīs lietas ietvaros mēs arī centāmieš saprast, kas ir tas subjekts, kas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un no jūsu pētījuma izriet, ka jūsu ekspertīzes ietvaros tā ir persona, kas ir pakļauta nabadzības riskam. Tālāk, saņemot valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, viņš joprojām ir pakļauts nabadzības riskam un...

A. Rieba.

Bet mazākā mērā...

S. Osipova.

... jā, mazākā mērā, paldies... un tad tālāk seko pašvaldības atbalsts, kur Rīgā tā persona izklūst no nabadzības riska, taču ārpus Rīgas viņa joprojām paliek nabadzīgo iedzīvotāju vidū.

A. Rieba.

Redziet, man ir ļoti grūti kā matemātiķim... vai kā cilvēkam... Tā lielam es jums piekrišu, jā, tāds ir tas kopējais secinājums. Un atkal kā katrā konkrētā situācijā... izklūst... neizklūst...

S. Osipova.

Sakiet, lūdzu, ja jums būtu jāraksturo, ciktāl jūs iedziļinājāties lietās... Ja jums būtu jāraksturo tas vidējais aritmētiskais valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējs. Kas viņš ir? Jūs teicāt, ka bērnu un skolas vecuma bērnu, bērnodārziņu ir maz.

A. Rieba.

Jā, tajās mājāsaimniecībās ir maz...

S. Osipova.

Tad kas viņš ir? Viņš ir pensijas vecuma cilvēks? Viņš ir persona ar invaliditāti?

A. Rieba.

Pensijas vecuma cilvēks, ļoti bieži persona ar invaliditāti visā tajā spektrā, jo tad, kad es veidoju šo te statistiku... es varētu arī to papildus izpētīto nosūtīt tiesai, ja tas ir svarīgi, bet tāpat pensijas vecuma persona, ar invaliditāti un, kā es jau minēju pašā

sākumā, paskatoties... tās ir personas, kurām ļoti reti ir stabili ienākumi no darba, parasti tie ir vai nu uztura līdzekļi, vai nu apgādnieka zaudējuma pensija vai algoti pagaidu sabiedriskie darbi.

S. Osipova.

Paldies.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesei Osipovai. Vēl kādi jautājumi... Tiesnesis Aldis Laviņš. Lūdzu!

A. Laviņš.

Jā, paldies, Riebas kundze, par jūsu sniegto viedokli.

Iepriekšējās tiesas sēdēs vaicāju šo jautājumu, kāda ir savstarpējā mijiedarbība starp garantētā minimālā ienākuma līmeņa nodrošināšanas pabalstu un valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Jūs minējāt, ka šo... saukšu īsi... GMI pabalstu personas var saņemt tikai tajos gadījumos, ja pašvaldības ir noteikušas augstāku garantēto minimālo ienākumu līmeni, nekā tas ir noteikts Ministru kabineta tiesību aktā.

Sakiet, lūdzu, attiecībā uz personām ar invaliditāti, kuras saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, šī situācija vairāk vai mazāk ir skaidra, jo saņemot šo pabalstu, personas nekvalificējas GMI saņemšanā. Bet jūs arī norādījāt, ka ir arī tādas personas, kas ir sasniegušas vecuma pensijas saņemšanas šo vecumu un, tad jau var būt šī situācija atšķirīga. Šāda persona, ja nesaņem nekādus citus ienākumus, taču šī persona var izvēlēties – visupirms doties uz pašvaldību un lūgt, lai garantēto minimālo ienākumu līmeņa nodrošināšanas pabalsts tiek izmaksāts un tikai pēc tam vērsties Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā pēc šī aplūkotā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta. Vai šāda situācija nav pieļaujama, jūsuprāt? Nav iespējama?

A. Rieba.

Vārds “pieļaujama” un “iespējama” ir ļoti atšķirīgi.

Tātad, vai šāda situācija ir iespējama, ka personas saņem GMI un, tad vēršas pēc valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Es gribētu vērst godājamās tiesas uzmanību uz to, ka GMI ir terminēts pabalsts. Un ik pēc noteikta perioda pašvaldību darbinieki atkal skatās un vērtē, vai ir situācija mainījies vai nav mainījies, un, ja jūs jautājat manu viedokli, tad man liekas, ka būtu tikai normāli un pieļaujami, ja galējas nabadzības situācijā personai ļautu vēl mēnesi vai pusotru, vai divus saņemt kādu nelielu summu savu iepriekšējo uzkrāto parādu nomaksai un tamlīdzīgi. Es nesaskatu, ka šī situācija, kas retos gadījumos ir iespējama, uz neilgu laiku, ka tā būtu kaut kāda tāda situācija, ka nu mums būtu jāpievērš īpaša uzmanība un jāsatraucas par to. Es neesmu skatījies, vai šajā grupā

tādas situācijas ir, bet nu... tās, manuprāt, nav tās, par ko mums vajadzētu uztraukties, kā saka, ak, persona vairāk kā mēnesi ir saņēmusi atbalstu.

Jo vairāk tāpēc, ka ir arī pašvaldības, kuras uzreiz nosaka garantēto minimālo ienākumu līmeni plus 128... un tad valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts 64, GMI – 64 un kopā 128 līmenis tiek sasniegts ar valsts un pašvaldību līdzekļiem.

A. Laviņš.

Jā, paldies.

I. Ziemeļe.

Tā... Paldies tiesnesim Laviņam.

Tiesībsargam ir iespēja uzdot jautājumu. Lūdzu, Jansona kungs.

J. Jansons.

Godātā tiesa, paldies, jautājumu nav.

I. Ziemeļe.

Paldies, Jansona kungam. Ministru kabineta pārstāvei, Muižnieces kundzei ir iespēja uzdot jautājumus. Lūdzu!

J. Muižniece.

Paldies, nebūs jautājumu.

I. Ziemeļe.

Paldies, Muižnieces kundzei.

Tā, tādā gadījumā es teikšu paldies Riebas kundze par jūsu analīzi un tād analīzē iegūto rezultātu paskaidrošanu tiesai, un par dalību tiesas sēdē tiešsaistes režīmā, un es jums novēlu jauku dienu!

Tā... Uz šo brīdi tād Satversmes tiesa ir uzklaušījusi visas tai nepieciešamās pieaicinātās personas šajā lietā.

Pirms es pasludinu pārtraukumu līdz 14.30, es gribēju painformēt lietas dalībniekus, ka tiesai vēl būs atsevišķi jautājumi lietas dalībniekiem, pirms mēs pārejam uz tiesas debatēm, un arī mēs aicināsim Labklājības ministriju pieslēgties, jo tiesa vēlētos arī Labklājības ministrijai uzdot vēl dažus jautājumus.

Bet pēc šo atbilžu uzklaušīšanas tād mēs pāriesim pie tiesas debatēm. Tā kā gatavojieties šo pēcpusdien...

Ar šo es pasludinu tiesas sēdē pārtraukumu līdz 14.30.

(Pārtraukums.)

I. Ziemele.

Lūdzu, sēdieties!

Tātad pirms pārtraukuma tiesas sēdē es minēju, ka tiesnešiem vēl ir papildu jautājumi un acīmredzot mēs sākam ar Labklājības ministriju, ja?

Tātad tiesnese Sanita Osipova vēlētos uzdot vēl dažus precizējošus jautājumus. Lūdzu! Labklājības ministrijai... jā...

E. Celmiņa.

Jā, labdien!

S. Osipova.

Jā, labdien! Šīs lietas ietvaros mēs esam saņēmuši ļoti daudz daļēji pretrunīgas informācijas, jo tai vienā normā vai uz viena pabalsta ir vairākas būtiski atšķirīgas pabalstu saņēmēju grupas. Un, lietu izskatot, mēs primāri noskaidrojām, ka lielākā daļa pabalsta saņēmēju tomēr ir nestrādājošas personas, kurām ir pilnīgs vai daļējs darbaspēju zudums, un vai Labklājības ministrija uzskata, ka šis sociālā nodrošinājuma pabalstam šīm personām viņam būtu jānodrošina iztikas minimums?

E. Celmiņa.

Jā, labdien! Paldies, godājamā tiesa!

Labklājības ministrija atkārtos vēlreiz to, ko mēs jau sākotnēji tikām minējuši, ka šī pabalsta mērķis nav pilnībā aizvietot vai nodrošināt kādu konkrētu vajadzību apmierināšanu, bet gan sniegt ienākumu atbalstu vai nu atbilstoši iemaksām, kādas būtu citām personām, vai nodrošināt tos kādā minimālā noteiktā apmērā, kāds tas ir nodrošinājuma pabalsta saņēmēja apmērā.

Tas ir vienkārši valsts atbalsts naudas izmaksas veidā noteiktām iedzīvotāju grupām, nevērtējot individuālo situāciju.

S. Osipova.

Jā. Paldies.

Šodien uzklusot VARAM pārstāvi, mēs secinājām, ka starp ministrijām vajadzētu būt dialogam tāpēc, ka Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija redz to daudzējādību, kāda valda pašvaldībās, baudot savu rīcības brīvību piešķirot pabalstu, veidojot pabalstu sistēmu katrai pašvaldībai pilnīgi savādāku un attiecīgi VARAM pārstāve teica, ka tā būtu Labklājības ministrijas atbildība izstrādāt zināmus kritērijus, lai kaut kādā veidā vienādotu, ja ne savādāk, tad vismaz valsts noteikto pašvaldību pabalstu piešķiršanas kārtību.

Vai ministrijā par to ir domāts?

E. Celmiņa.

Jā, paldies. Saprātu. Tieši tā tas arī notiek. Piemēram, attiecībā uz noteikto trūcīgas personas ienākumu līmeni un uz garantēto minimālo ienākumu līmeni, ka valsts līmenī Ministru kabinets nosaka šo te ietvaru, kādi parametri un kādā veidā ir vērtējami un tas ir tas, zem kura pašvaldība zemāk nevar atkāpties. Šis nosacījums ir jāievēro visā valstī vienādi.

Taču, ņemot vērā, ka pašvaldībām ir arī viņu autonomās funkcijas veikt papildu atbalstu saviem iedzīvotājiem, viņi var noteikt par šiem vēl arī labvēlīgākus nosacījumus. Un, lai vienādotu pašvaldību attieksmi pret iedzīvotājiem arī citos jautājumos, tā ir pastāvīga Labklājības ministrijas rūpe un centieni tiekties, lai pašvaldības tiesību normas izprastu vienādi. Šobrīd mūsu redzeslokā ir jautājums par dzīvokļu pabalsta tvēruma vienādošanu. Taču panākt šādu vienotu pozīciju visu pašvaldību, visas valsts mērogā, ir patiešām ļoti sarežģīti.

Bet Labklājības ministrijas ieskatā, es apstiprinu vēlreiz, jā, zināmam ietvaram attiecībā uz noteiktām lietām būtu jābūt vienādām.

S. Osipova.

Jā, paldies par šo atbildi.

Un pēdējais jautājums. No Valsts sociālo pabalstu likuma 13. panta izriet, ka pensijas vecuma cilvēka nedrīkst būt nodarbinātības attiecībās, lai saņemtu šo pabalstu, bet personām ar invaliditāti šāda nosacījuma nav.

Tad, vai varētu būt tā, ka, ja persona ar invaliditāti strādā un sakrāj trīs gadu stāžu, tad viņa iegūst tiesības saņemt invaliditātes pensiju nevis vairs pabalstu?

E. Celmiņa.

Jā, ja persona ar invaliditāti ir nodarināta un sakrāj trīs gadu darba stāžu, tad viņai ir tiesības pretendēt uz invaliditātes pensiju un ik gadu tas ir, es tagad tā no galvas nepateikšu, bet ir aptuveni 400 – 500 personas, kuras pāriet no nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem uz invaliditātes pensijas saņēmējiem. Tāda migrācija no šīs grupas uz invaliditātes pensiju saņēmēju grupu notiek tieši tādēļ, ka ir dotas šīs tiesības kvalificēties invaliditātes pensijas saņemšanai.

S. Osipova.

Sakiet, vai arī šeit ir vajadzīgs personas iesniegums, vai tomēr Labklājības ministrija ierēdņi seko tam līdzi, un tas notiek, kā lai saka, bez personas iesaistīšanās? Kad tas stāžs ir uzkrāts, tad viņa nonāk šajā nākamajā, uz invaliditātes pensiju?

E. Celmiņa.

Jā, arī šajā pakalpojumā ir nepieciešams personas iesniegums, ka viņa vēlas tikt pārvesta vai pārrēķināta uz šo otro saņēmēju grupu.

S. Osipova.

Tātad var veidoties situācija, ka personai darba stāžs ir ilgāks nekā trīs gadi, viņa neraksta šo iesniegumu, un viņa joprojām turpina saņemt šo pabalstu, nevis invaliditātes pensiju?

E. Celmiņa.

Nu, teorētiski tāda iespējamība pastāv. Nu, grūti spriest, cik liela mērā tas tā varētu būt konkrēti skaitļos izmērāms, jo par to, kādas ir personu ar invaliditāti tiesības, informāciju mēs izplatām gan pašām cilvēku ar invaliditāti mērķu grupām, tiecamies dažādos veidos, gan caur nevalstisko organizāciju konsultatīvo darbu tiek novirzīta informācija, kā viņam, viņam konkrētajā situācijā vislabāk rīkoties, kādi ir pakalpojumi, kā to saņemt, caur kurieni, kādā veidā, kurus ar kuriem kombinē.

S. Osipova.

Paldies, ka viesāt skaidrību.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesei Osipovai. Tiesnesis Aldis Laviņš. Lūdzu!

A. Laviņš.

Celmiņas kundze, jautājums izrietēs no tās atbildes, ko nupat sniedzāt, raksturojot sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķi. Un jūs norādījāt, ka tas nav mērķēts uz kādu pamatvajadzību apmierināšanu.

Sakiet, lūdzu, kādi sociālā atbalsta pasākumi ir mērķēti uz Sociālās palīdzības likumā definēto pamatvajadzību apmierināšanu?

E. Celmiņa.

Jā, valsts sociālie pabalsti ir atsevišķā likumā nekā Sociālo pakalpojumi un sociālās palīdzības likums, kas nosauc pamatvajadzības un norāda pašvaldību kompetenci. Valsts sociālie pabalsti ir mērķēti konkrētām vajadzībām, konkrētās situācijās, noteiktām iedzīvotāju grupām vai indikācijām, kad viņi pieder pie noteiktas pazīmes konkrētā brīdī. Vai tā būtu transporta kompensācija, vai tā būtu īpašas kopšanas vajadzība, vienalga, tur...

A. Laviņš.

Piedodiet... Es jūs pārtraukšu. Es esmu nesaprasts ar savu jautājumu, es no atbildes tā varētu secināt.

Jautājums bija... jūs, lūdzu, varētu nosaukt un es pieļauju, ka tas nav sarežģīti, jums strādājot ikdienā labklājības jomā, nosaukt tos sociālā atbalsta pasākumus, kuri ir mērķēti uz pamatvajadzību apmierināšanu?

E. Celmiņa.

Man tomēr ir jāatkārto vēlreiz, ka pamatvajadzības tiek apmierinātas mājsaimniecībā kopumā, liekot kopā visu mājsaimniecības locekļu resursus, pašiem spriežot, vai strādās visi darbspējīgā vecuma cilvēki, vai strādās tikai viens, kādas būs viņu prioritātes, kādi ir viņu ienākumi, cik lielā mērā un kuras vajadzības viņi izvēlēsies apmierināt. Valsts ar saviem sociālās apdrošināšanas maksājumiem kompensē vai noteikts formulas veidā atvieto iepriekš ar nodokļiem pelnītos ienākumus, ja tā vienkāršoti drīkst izteikties.

Bet tur netiek iebūvēts iekšā nosacījums, ka tam ir jāsasniedz kāds noteikts iztikas minimums vai kādas noteiktas vienas, divas vai vairāku vajadzību apmierināšana. Tas pēc tam notiek mājsaimniecības ietvarā, kas jau ir šī te atsevišķā sociālās drošības sistēmas daļa un vērtēta visu mājsaimniecības locekļu ienākumu un situācijas kopējā ietvarā.

A. Laviņš.

Paldies. Es sapratu jūsu teikto par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķi, bet, piedodiet par uzstājību, bet tomēr labprāt gribētu dzirdēt šo atbildi uz jautājumu par to, kuri sociālā atbalsta pasākumi tomēr ir mērķēti uz Sociālās palīdzības likumā definētajām pamatvajadzībām.

Un, lai mēs skaidrāk saprastu to uzdotā jautājuma mērķi, tad es to noreducēšu uz tādu mājsaimniecību, kurā ir tikai viena persona. Neņemsim vērā citus mājsaimniecības locekļus. Nav šaubu, ka valsts zina, ka ir arī šādas mājsaimniecības. Nu, lūk. Paņemot šādu vienu mājsaimniecību, kurā ir viens cilvēks. Šim cilvēkam nav ienākumu no darba un ir jāvēršas pie valsts vai pašvaldības, lai saņemtu sociālo atbalstu. Un, lūk, mēs nonākam pie šī jautājuma, kā valsts uz šo cilvēku raugās, lai ļoti vienkārši pateiktu, lūk, šim mērķim pamatvajadzību apmierināšanai mums ir noteikti sociālie atbalsta pasākumi.

Šajā brīdī jūs, kā Labklājības ministrijas pārstāve, kādus sociālā atbalsta pasākumus, kas ir veltīti šim mērķim, varētu nosaukt, ko valsts paredz šim cilvēkam vienam, kurā viņš ir vienas mājsaimniecības loceklis. Un tikai viens šajā mājsaimniecībā ir.

E. Celmiņa.

Jā, es sapratu. Tātad arī šajā gadījumā man ir jāatsaucas uz to, ka cilvēka ienākumi no sociālās apdrošināšanas sistēmas vienmēr būs kontekstā ar viņa veiktajām iemaksām. Arī nosakot cilvēkam algu darba tirgū par viņa veicamo darbu, tiek noteikta alga par veicamo darbu, kādu viņš ir nopelnījis. Tajā brīdī cilvēkam nerēķina, cik viņam ir apgādājamo, vai viņš ir viens, vai viņam ir trīs, bet nosaka algu par viņa darbu, neliekot pretī šo te otru daļu par vajadzību apmierināšanu. Tas ir zināmā mērā tāds ekonomisks lielums. Un tajā brīdī, ja cilvēkam nav īpašumu, ko viņš izīrē, nav varbūt lauksaimniecības zemes, ko viņš apstrādā... Es saprotu, ka tie ir ļoti reti gadījumi, ko es varbūt minu kā piemērus, taču tādas iespējamības var būt. Ja viņam nav citu resursu, kā viņš var nodrošināt savas vajadzības, tad viņš virzās tālāk uz šo trešo sociālās drošības līmeni, kas viņa individuālās situācijas gadījumā, horizontāli sasummē no visām pusēm iespējamo atbalstu un vajadzības gadījumā pieslēdz pašvaldības sociālo palīdzību. Tā šī sistēma strādā.

A. Laviņš.

Bet sakiet, lūdzu, tad mans jautājums ir tāds... Tas nav no realitātes vai no ikdienas dzīves...? Nevar būt tāda situācija, ka ir viena mājsaimniecība, ir viens cilvēks, viņam ienākumu nav, viņš nekvalificējas ne uz vienu no sociālās apdrošināšanas atbalsta pasākumiem, un viņam cits nekas neatliek, kā vērsties pie valsts vai pašvaldības, lai saņemtu sociālo palīdzību.

Vai šāda situācija, ko es norādīju, tā ir uzburta un realitātē nepastāv?

E. Celmiņa.

Nē, tieši tā arī būs. Viņš saņems no sociālās apdrošināšanas sistēmas to vienu pakalpojumu, kas viņam pienākas, iespējams, tas ir šis, un, ja viņš vēlas un visticamāk, ka tā arī būs, viņš vērsīsies pašvaldības sociālajā dienestā, lai saņemtu sociālo palīdzību.

Tā ir tā vieta, vistuvāk iedzīvotājam, kur tiek sniegts ienākumos, vajadzībās un materiālajā situācijā izvērtēts atbalsts. Tur notiek tā izvērtēšana. Soc. apdrošināšanas pusē tas ir balstīts uz personas veiktajām iemaksām nevis vērtējot mājsaimniecības kopējo materiālo situāciju.

A. Laviņš.

Jā, bet es norādīju, ka šī persona nekvalificējas nevienam no sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem. Vai tā realitātē mēdz būt, ka cilvēkam nepienākas nekas no sociālās apdrošināšanas pakalpojumu groza, ja tā es drīkstu teikt. Vai tā var būt?

E. Celmiņa.

Var būt, ka viņa no sociālās apdrošināšanas sistēmas neviens pakalpojums nepienākas, tad viņš ir šī te nodrošinājuma pabalsta saņēmējs, ko arī maksā no valsts puses un kurš ir zināmā mērā salīdzināms ar tādu kā sociālo palīdzību. Taču to maksā valsts pusē. To maksā no valsts sociālās apdrošināšanas puses cilvēkiem, kuri nav sociālās apdrošināšanas sistēmā kvalificējušies nevienam pakalpojumam. Viņa saņems šo nodrošinājuma pabalstu, un tad viņiem ir tiesības vērsties pašvaldības sociālās palīdzības blokā pēc palīdzības, ja viņiem tāda ir nepieciešama. Nodrošinājuma pabalsts ir tāds kā starpposms. Teorētiski viņš varētu pat neeksistēt, bet tad cilvēkiem, kuriem sociālās apdrošināšanas sistēmā nav viņām radušās tiesības ne uz ko, būtu spiesti uzreiz vērsties sociālās palīdzības dienestā pagastā.

A. Laviņš.

Piedošanu... starpposms starp ko?

E. Celmiņa.

Starp sociālo apdrošināšanu un sociālo palīdzību.

A. Laviņš.

Bet vienlaikus jūs sakāt, ka sociālā nodrošinājuma pabalsts nav ar mērķi, lai cilvēks... nav mērķēts uz to, lai apmierinātu pamatvajadzības. Joprojām uzturat spēkā šā pabalsta mērķi, ja?

E. Celmiņa.

Jā. Tādēļ, ka šo pabalstu maksā valsts un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra nezina, kādas ir mājsaimniecības kopējās spējas, kādā sastāvā viņi dzīvo, cik bieži viņi maina savu situāciju. Realitātē tas diezgan bieži tā var arī notikt, to zina tikai pašvaldības dienests. Tāpēc, lai kaut kāds minimāls ienākums būtu katra cilvēka rīcībā, ir šis nodrošinājuma pabalsts tādas zināmas autonomijas nodrošināšanai. Bet kopējo mājsaimniecības situāciju var izvērtēt un redzēt jau uz vietas pašvaldības sociālajā dienestā.

A. Laviņš.

Tad, respektīvi, aplūkojot šos divus pabalstus – garantēto minimālo ienākumu līmeņa nodrošināšanai paredzētais pabalsts, ko izmaksā pašvaldības, un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, ko izmaksā valsts un tās attiecīgā iestāde Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra.

Vai starp šiem diviem pabalstiem ir noteikta prioritāte, ka visupirms personai ir jāvērsas Sociālās apdrošināšanas aģentūrā, lai saņemtu šo pabalstu, kas ir kā, jūs teicāt,

zināms starpposms starp sociālās apdrošināšanas pakalpojumiem un sociālo palīdzību? Vai starp šiem diviem pabalstiem... kādas ir savstarpējās attiecības? Jūs kā Labklājības ministrija, kādu skaidrojumu mums sniegtu?

E. Celmiņa.

Jā, šo, manuprāt, skaidrojām gan mēs, gan arī Ministru kabineta pārstāvis, ka, ja cilvēks vērsas pašvaldības sociālajā dienestā, tad dienests pārlicinās, ka persona no valsts puses ir pajautājusi un saņem visu, uz ko viņai varētu būt tiesības. Un labās prakses gadījumā arī palīdz pieteikties un saņemt, tad, ja viņš kādu iemeslu dēļ kaut kam nav pieteicies.

Un var būt situācija, kad uz to mazo brīdi, kad, pieņemsim, viņš nav pieteicies un nesaņem šo te nodrošinājuma pabalstu, bet viņam vajag kaut kādus iztikas līdzekļus, pašvaldība var piešķirt garantēto minimālo ienākumu pabalstu kā pirmo. Bet parastā kārtība ir tāda, ka sociālās nodrošinājuma pabalsts būtu tas pirmais un tikai pēc tam, kad pašvaldība redz, ka, summējot visus to atbalstus, ko cilvēks un viņa ģimene saņem no valsts puses un citiem avotiem, viņa redz, ka nespēj nodrošināt vajadzības, tad pašvaldība iegulda savu atbalstu un palīdzību.

A. Laviņš.

Es pareizi saprotu no jūsu skaidrotā, ka gadījumā, ja persona, kurai ir nepieciešama šī sociālā palīdzība, vēl nav saņēmusi kādu no sociālās palīdzības groza esošajiem pakalpojumiem, piemēram, vērsas pašvaldībā? Pašvaldības sociālais dienests vispirms noskaidrotu, vai persona saņem no valsts noteiktu sociālo atbalstu, un, ja nesaņem šo valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, jo savas nezināšanas dēļ nebija vērsusies persona, pašvaldība tādā gadījumā sūtītu personu uz Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru, lai raksta iesniegumu par šā pabalsta piešķiršanu? Tāda ir kārtība?

E. Celmiņa.

Tieši tā arī dienesti dara. Viņi gan iesaka vērsties pie ģimenes ārsta un nokārtot formalitātes invaliditātes noteikšanai, ja viņi redz, ka potenciāli personas situācija un funkcionēšanas ierobežojumi ir gana smagi, un uz to varētu būt norādes, gan arī painteresējas par to, vai personai ir kādi ienākumi no valsts sociālās apdrošināšanas puses, un ja nav, vai personai varētu būt uz to tiesības un iesaka.

Es nevaru likt galvu ķīlā, ka tā dara ikviens dienests, bet no sarunām un pieredzes, es varu droši apgalvot, ka šāda ir dienesta prakse.

A. Laviņš.

Bet, ja šāda ir dienesta prakse... un atbilstoši tiesību aktiem ir skaidrs tas, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts tiek ņemts vērā, pieņemot lēmumu par garantēto minimālo ienākumu līmeņa pabalsta piešķiršanu, tad jau sanāk, ka... Kuri tad būs tie gadījumi, kad garantēto minimālo ienākumu pabalsts tiks piešķirts, ja pašvaldības katru reizi šo personu novirzīs uz sociālās apdrošināšanas aģentūru, lai tā visupirms saņem sociālā nodrošinājuma pabalstu. Un šis sociālā nodrošinājuma pabalsts jau ir lielāks kā GMI noteiktais līmenis. Līdz ar to personai jau būs šie ienākumi, kas pārsniedz GMI līmeni un tā nekvalificēsies GMI pabalsta saņemšanai. Kur tur ir loģika? Ja būtu uz otru pusi, tad būtu saprotams.

E. Celmiņa.

Loģika tajā ir tāda, ka pašvaldībās var būt noteikts arī augstāks GMI līmenis noteiktām personu grupām, kā tas ir, piemēram, Rīgas un dažu citu pašvaldību gadījumā un, tad var izveidoties starpība līdz pašvaldības noteiktajam GMI pabalstam un nodrošinājuma pabalsta apmēru. Un otrs apsvērums ir tāds, ka visi garantētā minimālā ienākuma līmenim piekrītošie cilvēki vienlaikus ir arī trūcīgas personas statusam atbilstoši cilvēki un viņiem, tātad, pat ja viņiem nerodas tiesības saņemt naudas izteiksmē garantēto minimālo ienākumu līmeņa pabalstu, rodas tiesības uz citiem trūcīgām personām vēršiem atbalsta pasākumiem. Vai tā būtu elektroenerģija, vai tās būtu pārtikas pakas, vai tie būtu atvieglojumu saņemšana veselības aprūpē vai vēl kaut kur citur. Un tam, pat ja cilvēkam neizmaksā pabalstu un viņam nav jāizdod par kaut ko nauda, šie atvieglojumi ir viņam būtiski. Tādēļ arī tādām cilvēkam, kuram ir nodrošinājuma pabalsts, tādā apmērā, ka pašvaldībā papildus naudas pabalstu garantēto minimālo ienākumu izskatā viņam nebūtu tiesības saņemt, vienalga ir vērts to darīt, jo ir šie te citi atbalsta pasākumi. Turklāt var būt situācija, ka cilvēks dzīvo tādā māsaimniecībā, ja viņš nav vienas personas māsaimniecībā, kur tas viņa nodrošinājuma pabalsts sadalās uz visiem māsaimniecības locekļiem. Tur var būt bērni, tur var būt citas pieaugušas personas, to nevar iepriekš paredzēt. Citiem var būt ienākumi, kādu laiku viņiem var nebūt ienākumi un tad arī tas nodrošinājuma pabalsts dalās visā māsaimniecības kopējā ienākumu maisīnā, ja tā drīkst teikt.

A. Laviņš.

Celmiņas kundze, paldies par skaidrojumu. Šīs detaļas ir noderīgas. Pateicos.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesim Laviņam. Tiesnesis Artūrs Kučs. Lūdzu!

A. Kučs.

Labdien! Man viens jautājums tikai, vai es pareizi sapratu jūsu atbildi uz kolēģa jautājumu. Jūs teicāt, ka šis pabalsts nav domāts konkrētu pamatvajadzību segšanai, apmierināšanai mājtsaimniecībai.

Un, ja es pareizi sapratu, tad, ja cilvēks ir viens, viņš ir pensijas vecumā un tātad saņem šo pabalstu, tad pamatvajadzībām tas, kur viņš var gūt šo atbalstu, ir sociālā palīdzība pašvaldībā. Es jūs pareizi sapratu?

E. Celmiņa.

Jā. Tieši pašvaldību sociālā palīdzība būs tā vieta, kur vērtēs jau konkrēto mājtsaimniecības spēju nodrošināt savas pamatvajadzības.

A. Kučs.

Paldies. Un otrs jautājums man. Jūs teicāt, ka šim pabalstam... tagad es citēšu... “nav saikne ar pamatvajadzībām un nav jāsasniedz noteikts minimums”.

Un tad man ir tāds jautājums, kā tad jūs nosakāt, kāpēc šim pabalstam ir jābūt tik un tik procentiem no mediānas, ja viņam nav jāsasniedz noteikts minimums un nav jāsedz konkrētas pamatvajadzības? Kā jūs varat noteikt, ka viņam ir jābūt tieši tik un tik procentiem no ienākumu mediānas?

E. Celmiņa.

Jā... šeit man laikam ir jāatgriežas pie iepriekš skaidrotā, ka naudas atbalsts iedzīvotājiem no vieniem nodokļu maksātājiem pret tiem, kuri nespēj savas vajadzības nodrošināt, ir mērāms ne tikai vajadzību izteiksmē, bet arī tās maksājošās sabiedrības daļas maksātspējas vai nodrošināt spējas izteiksmē. Un bija šīs te divas pieejas. To adekvātumu mēs varam izvērtēt, raugoties uz tādiem lielumiem kā iztikas grozs, taču tas parasti netiek noteikts naudas pabalsta veidā arī citās valstīs, jo to, kas ir ietverts grozā, ģimene tērē un apmierina atbilstoši saviem resursiem, prioritātēm un vēlmēm. To naudu, ko valsts var novirzīt naudas izteiksmē iedzīvotāju finansiālam atbalstam, parasti nosaka relatīvi raugoties uz mājtsaimniecību ienākumiem. Ļoti turīgās valstīs tas var sakrist, ka šis te naudas atbalsts sedz kādu noteiktu daļu no iztikas groza. Taču parasti tas ir atbalsts pie kaut kāda noteikta naudas apmēra, ko pārējā sabiedrības daļa var šai trūcīgākajai sabiedrības daļai nodrošināt. Tādējādi tajā nav iebūvēti iekšā 29 procenti no mediānas kā tam sliekšnim, pie kura mēs sniedzam atbalstu, nav iebūvēts noteikts apmērs, ka tur būtu nodrošināts iztikas grozs, jo nu... vienam cilvēkam būs vajadzīgas visas šīs komponentes, citam nebūs, vienam kaut kas ir mājtsaimniecībā dārzā, pagrabā, citam ir... ļoti dažādas tās kombinācijas var būt. Tādēļ vienā pabalstā nevar nosaukt visu to vajadzību spektru, maksāt visiem, jo mēs vienalga tad nonākam situācijā, ka kādam kaut kas paliek nenodrošināts, savukārt citiem varbūt mēs būtu

maksājuši vairāk nekā samērīgi būtu nepieciešams. Tādējādi naudas izteiksmē valsts parasti nosaka atbalstu iepretim pārējo māsaimniecību ienākumiem, vai arī pat vienkārši politiski vienojoties par kādu noteiktu naudas apmēra atbalstu.

A. Kučs.

Paldies. Un pēdējais jautājums, kas parādījās mazdrusciņ šodienas sēdē... Jūs jau tikko arī teicāt to un ieskicējāt, ka tās vajadzības ir dažādas un ja mēs runājam tieši par šo pabalstu, to saņem gan personas ar invaliditāti, kuras strādā, gan arī personas, kuras nevis negrib, bet objektīvu iemeslu dēļ nevar strādāt. Un tas pabalsta apmērs viņš atšķiras, protams, pa invaliditātes grupām, bet viņš būs vienāds gan personai, kura strādā, gan arī personai, kura objektīvi nevar strādāt.

Un kas pamato, jūsuprāt, šādu, teiksim, pieeju?

E. Celmiņa.

Lai sniegtu lielāku atbalstu tieši tām personām, kurām ir smagāki funkcionēšanas traucējumi, un atbalstītu šīs ģimenes, tieši šādu apsvērumu dēļ 2007. gadā bērniem un 2008. gadā pieaugušajiem tika ieviests jau vairākkārt pieminētais īpašas kopšanas pabalsts, saprotot, ka visai personu ar invaliditāti grupai iespējams to atbalstu palielināt finansiālu apsvērumu dēļ nav iespējams, tās mērķa grupas ietvaros tiek meklēta tā grupa, kurai atbalsts ir vajadzīgs visvairāk, vēršot to uz specifiskiem kritērijiem.

Tāpat arī tika ieviests jaunais asistentu pakalpojums. Jā, viņš ir joprojām apmaksāts minimālās algas apmērā. Taču, arī to ieviešot, tika noteiktas konkrētas personu grupas, kuras uz viņu var pretendēt un personas uz viņu pretendē, un, atbilstoši kritērijiem, šo atbalstu saņem.

Atbalsts netiek izsniegts tādā kā vienā lielā maisā, bet mērķēti konkrētām lietām: īpašas kopšanas gadījums, asistenta pakalpojums, transporta kompensācija. Visos gadījumos mums ir pamats runāt par to apmēriem, taču kopējais finansiālais apjoms, kas katru reizi šos pabalstus ieviešot no jauna tiek budžetā novirzīts, ir grūti izcīnāms un ievērojams pēc savas būtības.

A. Kučs.

Ja es pareizi sapratu, tad tie citi pabalsti līdzsvaro tās dažādās vajadzības, kas ir šīm grupām, ja es jūs pareizi sapratu...

E. Celmiņa.

Nu, jā. Tās citas specifiskās – ar invaliditāti saistītās vajadzības zināmā mērā... es nevaru apgalvot, ka pilnīgi visas un visos gadījumos, bet šie specifiskie pabalsti ir vērsti uz specifisko invaliditātes dēļ radušos vajadzību segšanai.

Taču mēs atkal... man jāatgādina vēl viens mūsu apsvērums, vai teiktais, ka mēs viņu piešķiram īpašai kopšanai, transportam, asistentam tad, ja asistents ir kāds ģimenes loceklis, taču ģimene pati nosaka, kā viņi savā ietvarā rīkosies ar visiem viņu rīcībā esošajiem resursiem. Tur valsts nekontrolē, kā katru konkrēto pabalstu ģimene izlieto. Tā nenotiek ne ar vienu valsts piešķirto pabalstu.

A. Kučs.

Paldies.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesim Kučam. Tiesnešiem.... Un lietas dalībniekiem jautājumi...? Jautājumi visi ir uzdoti.

Tā. Tātad šajā brīdī es varētu pasludināt, ka lietas izskatīšana pēc... Nē, tomēr tiesnešiem vēl ir jautājumi.

Tiesnese Sanita Osipova. Lūdzu!

S. Osipova.

Labklājības ministrijai šobrīd jautājumu vairs nav. Paldies Labklājības ministrijai.

Man ir viens jautājums Ministru kabineta pārstāvei. Šodien jūs noteikti arī dzirdējāt to, ka VARAM pārstāve teica, ka vajadzētu izstrādāt vienotus kritērijus, pēc kuriem valsts noteiktos pašvaldības pabalstus piešķirtu pašvaldībās, un ka tas mazinātu nevienlīdzību Latvijas Republikā. Vai Ministru kabinets ir par to domājis? Vai ir bijušas kādas diskusijas, jo VARAM pārstāve arī bija nesen amatā un nevarēja uz šo jautājumu atbildēt.

J. Muižniece.

Jā, šajā jautājumā es arī varētu papildināt to, ko minēja Labklājības ministrijas pārstāve par to, ka šobrīd Ministru kabineta līmenī ir noformulēti tādi atbalsta mehānismi, kā finansētais minimālais ienākums un dzīvokļa pabalsts, kas ir obligāti pašvaldībām izmaksājami.

Tālāk. Runājot jau par šīm brīvprātīgajām iniciatīvām, tas ir...

S. Osipova.

Piedodiet, es jūs atgriezīšu atpakaļ pie tā jautājuma, par ko mēs runājām ar VARAM. Gan par transporta pabalstu, gan par dzīvokļa pabalstu dažādām pašvaldībām ir pilnīgi dažādi piegājieni un tur nav runa tikai par resursiem, tur ir runa par kritērijiem. Un ka šīm pašvaldībām ļoti palīdzētu un VARAM arī palīdzētu kontrolēt pašvaldību darbību tiesiskumu, ja Ministru kabinets no savas puses izdotu kritērijus, pēc kuriem

piešķir, piemēram, mājokļa pabalstu, transporta pabalstu un vēl tos pabalstus, kas ir likumā valsts noteiktie pašvaldībām obligāti izpildāmie.

J. Muižniece.

Jā. Tātad, ja mēs runājam arī par mājokļa atbalsta kritēriju, tas arī ir iekļauts kā viens no jautājumiem koncepcijas īstenošanai par minimālā ienākuma līmeņa ieviešanu, kur arī tātad mājokļa atbalstam tiek paredzēts noteikt vienotus kritērijus. Un arī attiecībā uz maznodrošinātās personas līmeni, tātad, lai nebūtu šīs atšķirīgās situācijas katrā no pašvaldībām.

Bet, savukārt runājot jau par citām autonomajām pašvaldību funkcijām, tas jau tomēr ir Saeimas jautājums.

S. Osipova.

Sakiet, lūdzu, vai šie koncepcija jau ir virzīta apspriešanai? Cik tālu viņa ir izstrādāta?

J. Muižniece.

Tas jau ir 2014. gada koncepcijas ietvaros, un tālāk jau notiek šī koncepcijas ieviešana. Un pirmie soļi tātad ir ar 2020. gadu noteikt... sākt virzīties uz šiem te noteiktajiem kritērijiem attiecībā uz GMI noteikšanu, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta, minimālās pensijas bāzes noteikšanu. Tie ir paši 80 eiro, kur tātad sekundārais mērķis ir nonākt līdz 99 eiro.

Savukārt, runājot par pārējiem kritērijiem, tie ir pēctecīgi pēc šo pasākumu ieviešanas.

S. Osipova.

Paldies, jums par atbildi. Paldies par to, ka viesāt skaidrību.

Un tad man ir vēl viens jautājums pieteikuma iesniedzējam tiesībsargam, pareizāk sakot, man ir divi jautājumi pieteikuma iesniedzējam tiesībsargam.

Jūsu pieteikums ir veidots, balstoties uz to, ka jūs uzskatāt, ka šis pabalsts ir nepietiekams tiktāl, ciktāl tas nodrošina personai nepietiekamu iztiku un argumenti ir par to, ka tas ir vienīgais personas iztikas avots, proti, jūs nākat par tām personām, kuras nav strādājošas un kurām tā nav kabatas nauda papildus saņemtajai algai.

Vai es jūs pareizi saprotu?

J. Jansons.

Jā, tieši tā, godātā tiesa. Mēs uzskatām, ka šī te pabalsta mērķis, kā to var izlasīt interpretējot no normatīvajiem aktiem, – ir jānodrošina šis te pamatvajadzību līmenis pienācīgā līmenī.

S. Osipova.

Un otrs jautājums. Jūs esat tagad arī noklausījies pieaicinātās personas. Vai jūs joprojām paliekat pie tām pašām salīdzināmajām grupām 91. panta ietvaros, vai jūs gribētu izdalīt kādas citas salīdzināmās grupas šā pabalsta saņēmēju ietvaros šobrīd jau, kad lieta gatavojas tuvojties noslēgumam?

J. Jansons.

Godātā tiesa, mēs paliekam pie sava viedokļa. Paldies.

S. Osipova.

Paldies.

I. Ziemele.

Tā, labi, tādā gadījumā jautājumi tik tiešām šobrīd ir tad visi uzdoti visiem adresātiem un lietas izskatīšanu līdz ar to var pabeigt pēc būtības un pāriet uz tiesas debatēm.

Man ir jautājums tādā pieteikuma iesniedzējam, cik daudz jums būtu nepieciešams laiks?

J. Jansons.

Maksimāli līdz 25 minūtēm, bet es centīšos apmēram 20 minūtēs iekļauties.

I. Ziemele.

Labi. Paldies.

Un Ministru kabineta pārstāvei cik būtu nepieciešams laiks?

J. Muižniece.

Centīšos iekļauties 20 minūtēs.

I. Ziemele.

Nu, ar vārdu sakot... zinot, kā mums iet, protams, tehnoloģiju situācijā, tad jums abiem lietas dalībniekiem tiek dots 25 minūtes maksimālais laiks.

Jansons kungs, lūdzu, jums vārds!

J. Jansons.

Jā... Godātā tiesa, paldies.

Šo trīs dienu laikā mēs esam uzklusājuši Ministru kabineta pārstāvi un vairākas pieaicinātās personas.

Mēs esam diskutējuši par to, vai apstrīdētā norma ir skatāma atsevišķi vai kopsakarā ar visas sociālās drošības sistēmu, ko tā ietver, cik tālu sniedzas likumdevēja atbildība un valdības pienākumi. Un visbeidzot, cik daudz valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem var palīdzēt pašvaldības ar saviem sociālajiem pabalstiem un pakalpojumiem.

Uzklausot valdības un pieaicināto personu viedokļus, es vēlreiz un vairākkārt pārliecinājos, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmei.

Atskatoties uz dzirdēto, vēlos uzsvērt būtiskākos no izskanējušajiem argumentiem un viedokļiem.

Visupirms vēlos vērst tiesas uzmanību, ka apstrīdētā tiesību norma nosaka konkrēta naudas apmēra piešķiršanu. Līdz ar to absolūti loģisks ir jautājums, kāds mērķis ir šim lielumam, kam tas ir paredzēts.

Lietas izskatīšanas gaitā valdība, Labklājības ministrija un Saeima valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķi definēja abstrakti kā valsts atbalsts personām, kas objektīvi nevar pašas sevi nodrošināt, proti, nopelnīt iztiku un personām, kas jau ir iesaistījušās darba tirgū, bet vēl nav uzkrājušas minimālo trīs gadu apdrošināšanas stāžu, lai varētu saņemt atbalstu no sociālās apdrošināšanas sistēmas.

Tomēr neviena no institūcijām nevarēja sniegt konkrētu atbildi, kam jeb kādu tieši vajadzību apmierināšanai tas ir paredzēts.

Valdības pārstāve stingri apgalvoja, ka tas noteikti nav paredzēts pamatvajadzību apmierināšanai. Domāju, ka atbildīgās institūcijas ļoti labi zina, kam ir nepieciešams valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts realitātē. Tomēr neuzdrošinās to pateikt tieši un atklāti, ko normatīvie akti to precīzi nenosaka.

Latvija Pensionāru federācijas pārstāve Aija Barča kā ilggadēja bijusī Saeimas deputāte apstiprināja, ka likumā nav definēts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķis, kas, iespējams, ir kļūda, taču valsts sociālā nodrošinājuma mērķis ir atbalstīt tās personas, kurām citu ienākumu nav. Tā ir minimālā summa, ko valsts var atļauties šīm personām. Manuprāt, šis skaidrojums izsaka daudz. Ja valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir naudas atbalsts tiem, kam nav nekādu citu ienākumu, tad attiecīgajiem cilvēkiem tā ir nauda izdzīvošanai. Sociāli atbildīgas valsts princips saka, ka cilvēka cienīgs izdzīvošanas minimums ir cilvēka pamatvajadzības: ēdiens, apģērbs, dzīvošanai derīgs mājoklis, veselības aprūpe, obligātā izglītība un arī kultūra. Lai gan pie šāda secinājuma ir iespējams nonākt saprātīgi interpretējot Valsts sociālo pabalstu likumu un Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma normas, kas atspoguļotas mana pieteikuma 6. lapā, tomēr acīmredzot ne likumdevējam, ne valdībai tas nav izdevīgi, jo tad tie būs spiesti atzīt gadiem pieļauto kļūdu. Līdz ar to valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs nākotnē bez ierunām būtu jānosaka ne tikai vadoties no valsts budžeta iespējām, bet arī no ekonomiskās realitātes, ko prasa attiecīgā pamatvajadzību nodrošināšana.

Šajā aspektā lietas izskatīšanā ir izgaismojies viens būtisks trūkums, kas likumdevējam ir jānovērš. Skaidri un nepārprotami definējot, kādām vajadzībām ir paredzēts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. No tā tad arī veidojas pamatojums konkrētam valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta bāzes apmēram, un attiecīgi valdībai būtu skaidrs likumdevēja uzdevums šo cilvēku nabadzības mazināšanai.

Neesot tam, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju kā no valsts labvēlības atkarīgu cilvēku cieņa tiek nonivelēta. Neatkarīgi no tā, vai valdība vēlas vai nevēlas nosaukt valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķi, šīs lietas ietvaros apstrīdētie valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēri aplūkojami pēc būtības, proti, vai tie ir pietiekami cilvēka pamatvajadzību nodrošināšanai. No lietā iegūtās informācijas esmu guvis apstiprinājumu, nē, nav pietiekami.

Pirmkārt, lietā minētais Eiropas Komisijas pētījums un uztura zinātnieces Ingrīdas Milleres viedoklis pierāda, ka apstrīdētajās tiesību normās noteikto valsts sociālo nodrošinājuma pabalsta lielākā daļa šī pabalsta saņēmēju nevar atļauties pat veselīgu ēdienu. Daļa šo cilvēku, kuri teorētiski var nodrošināt sev uzturu, par atlikušo naudas apmēru pilnīgi noteikti nevar nosegt mājokļa izdevumus. Pat ja arī pašvaldība sedz daļu mājokļa izdevumu, tad pārējās pamatvajadzības – veselības aprūpe, apģērba iegāde, izglītības iegūšana – paliek nenosegtas. Uzsveru, mēs runājam par atbalstu cilvēkiem, kuru spējas sevi apgādāt pašiem lielākoties ir ierobežotas. Būtiski, ka tikai aptuveni 27 procenti no valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem ir nodarbināti. Tas nozīmē, ka atlikušie 72 procenti šī pabalsta saņēmēju pamatvajadzību nodrošinājums ir atkarīgs no valsts un pašvaldības sniegtā atbalsta.

Ja ir skaidrs, ka ar noteiktajiem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu apmēriem šie cilvēki ir spiesti iesaistīties sociālās drošības sistēmā, kas paredzēta personām ar maziem un ļoti maziem ienākumiem, tad tikpat skaidrs kļūst fakts, ka valsts ar šādu attieksmi viņus automātiski ir atzinusi par nabagiem. Vai tas ir cilvēka cienīgi un atbilstoši sociāli atbildīgas valsts principam? Uzskatu, ka nē.

Otrkārt. Lietas gaitā gandrīz visas iesaistītās puses pieminēja, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir jāvērtē kompleksi, visas sociālās drošības sistēmas ietvaros, ko veido valsts sociālās apdrošināšanas sistēma, valsts pabalsti, pašvaldību sociālie pabalsti un pakalpojumi, kā arī dažādi atvieglojumi. Var piekrist šim apgalvojumam, tomēr tikai daļēji. Jāatgādina fakts, ka apstrīdētajā tiesību normā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts ir noteikts kā patstāvīgs lielums. Tad tādā veidā tas arī ir pakļauts konstitucionālajai kontrolei. Bet, runājot par sociālās drošības sistēmu apstrīdētās normas kontekstā, ir jārod atbilde uz jautājumu, vai tā kopumā ir atbilstoša, lai nodrošinātu valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju pamatvajadzības cilvēka cienīgā līmenī.

Lietā ir pētnieces Aijas Riebas izpētes materiāls, kas spilgti apliecina arī Valsts kontroles konstatēto problēmu, ka pašvaldību sniegtais sociālais atbalsts ir

nevienmērīgs, fragmentārs un atkarīgs no katras pašvaldības rocības. Manā skatījumā nav pieņemami, ka daļa valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju, piemēram, kā konstatējusi zinātniece, Rīgā var saņemt būtisku sociālo atbalstu, bet pārējos reģionos – nebūtisku, kā, piemēram, Dagdas novadā vispār nesaņem neko.

Lietā valdība, Labklājības ministrija un Saeima uzsver, ka nozīmīgs ir papildu atbalsts citu valsts sociālo pabalstu veidā, tomēr es aicinu tiesu šajā lietā šo atbalstu nevērtēt vispār, jo šie pabalsti ir mērķēti konkrētajām vajadzībām. Ir nepareizi un nekorekti uzskatīt, ka, piemēram, no īpašās kopšanas pabalsta vai pabalsta transporta izdevumu kompensēšanai būtu jānosedz izdevumi par pārtiku vai mājokli.

Tieši šādus secinājumus ir izdarījusi arī Latvijas Republikas Augstākā tiesa, spriežot tiesu par valsts sociālajiem pabalstiem, skatīt, lūdzu, manā pieteikumā 13. lapā, arī daudzajiem atvieglojumiem ir pilnībā cits mērķis un to vērtēšana kā tiešs pamatvajadzību atbalsts ir nevietā. Rodas jautājums, vai šāda sociālās drošības sistēma nodrošina valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju pamatvajadzības pietiekamā un cilvēka cienīgā līmenī?

Drīzāk šajā aspektā izgaismojas vēl viens būtisks sistēmas trūkums, ko likumdevējam būtu jāatrisina. Sociālās sistēmas ietvaros attiecībā uz sociālo pamatvajadzību nodrošināšanu būtu jānosaka vienots atbalsta grozs, ko pamatoti atzinusi arī Valsts kontrole.

Šajā sakarā vēlos minēt vēl kādu absurdu, kas izgaismojas lietā, proti, gan Valsts kontrole, gan Labklājības ministrija tiesai papildus sniegtajā informācijā norādīja, ka valdība nemaz detalizēti nezina, kādus papildu atbalstus valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem sniedz pašvaldības. Taču gan valdība, gan likumdevējs lietā skaidri norādīja, ka pilnīgi noteikti viņi ir pārliecināti, ka pašvaldību sniegtais papildu atbalsts ir pilnībā pietiekams valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju pamatvajadzību nodrošināšanai. Citiem vārdiem sakot, mēs nezinām, cik, bet mēs uzskatām, ka tas ir pietiekami.

Attiecībā uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts pārskatīšanas pienākumu. Lietas gaitā man radās priekšstats, ka valdība to neuzskata par būtisku aspektu šīs lietas ietvaros, aprobežojoties vien ar valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta attīstības vēsturisko izklāstu. Tomēr tas ir būtisks pārkāpums noteikumu Nr. 1605 3. punktā, kur skaidri nosaka, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru Ministru kabinets pārskata pēc labklājības ministra ierosinājuma, atbilstoši valsts budžeta iespējām, kā arī izvērtējot ekonomisko situāciju valstī un ņemot vērā Centrālās statistikas pārvaldes noteikto vidējo faktisko patēriņa cenu indeksu.

Pirmkārt, šie nosacījumi paredz, ka pārskatīšana ir jāveic ik gadu. Pretēji minētajam, lietā ir konstatējums, ka pamatā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs līdz šī gada 1. janvārim ir bijis nemainīgs 14 gadus. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta bāzes apmērs personām ar invaliditāti kopš bērnības līdz šī

gada 1. janvārim ir bijis nemainīgs 11 gadus. Pabalsta apmērs personām ar 1. un 2. grupas invaliditāti nedaudz tika izmainīts 2014. gada vidū.

Otrkārt. Lietā Labklājības ministrija rakstveida viedoklī ir atzinusi, ka līdz šim pārskatīšanā ir ņemtas vērā tikai budžeta iespējas, taču visus šos gadus ir ignorēti tādi fakti, ka Latvijas ekonomika kopš 2011. gada ir attīstījusies ar izteikti pozitīvu tendenci. Ir būtiski pieaugusi minimālā darba alga, vidējā alga tautsaimniecībā, kā arī patēriņa cenas ir mainījušās ar strauji pieaugošu tendenci.

Valdība nav pildījusi pati savus pieņemts noteikumus. Un tas gadiem ir pazeminājis valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju dzīves līmeni, ko šobrīd ar dažām simboliskām izmaiņām nav iespējams kompensēt.

Tieslietu ministrija rakstveida paskaidrojumā lietas 2. sējuma 140. lapā to raksturo tā: “Sociālā nodrošinājuma pabalsts personām, kurām ir ierobežotas iespējas pašām sevi nodrošināt, nepārskatīšana 12 gadu garumā nav savienojama ar sociāli atbildīgas valsts principiem.”

Godātā tiesa! Tiesas sēdes sākumā savā uzrunā norādīju, ka šīs lietas izskatīšanas gaitā ir būtiski paturēt prātā divus aspektus. Pirmkārt, kādiem cilvēkiem šis pabalsts tiek piešķirts? Cilvēkiem ar invaliditāti un gados veciem cilvēkiem. Otrkārt, kādu iemeslu dēļ tiek piešķirts šis pabalsts, jo lielākā daļa no viņiem objektīvi nespēj patstāvīgi gūt ienākumus no darba. Manuprāt, šie cilvēki ir pelnījuši cieņpilnāku attieksmi, nekā mēs no atbildīgo valsts iestāžu puses dzirdējam šīs lietas izskatīšanas gaitā. Dzīve viņiem objektīvi nav devusi to, ko citiem. Tāpēc uzskatu, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam, atbilstoši cilvēki fizisko un garīgo spēju ierobežojumam, ir jābūt tik adekvātam, lai cilvēks ar to spētu nosegt savas pamatvajadzības. Pretēja cilvēka cieņai ir situācija, kurā cilvēks no valsts tiek atbalstīts ar tādu naudas summu, ar kuru pamatvajadzības apmierināt nevar un vienlaikus tiek sūtīts pie pašvaldības kā lūdzējs, skaidri zinot, ka arī pašvaldība nesniegs pietiekamu atbalstu.

Manā ieskatā tā nav un nevar tikt atzīta par cieņpilnu attieksmi.

Līdz ar to lūdzu tiesu atzīt Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumu Nr. 1605 “Noteikumi par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un apbedīšanas pabalsta apmēru, tā pārskatīšanas kārtību un pabalsts piešķiršanas un izmaksas kārtību” 2. punktu par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam, 91. panta otrajam teikumam un 109. pantam.

Godātā tiesa, ar to savu runu beidzu. Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesībsargam.

Tagad vārds Ministru kabineta pārstāvei Muižnieces kundzei. Lūdzu!

J. Muižniece.

Godājamā tiesa!

Uzturot spēkā tos apsvērumus, kurus Ministru kabinets jau ir paudis savā rakstiskajā viedoklī un mutvārdos, Ministru kabinets vēlas pieskarties vairākiem aspektiem, kas ir izskanējuši tiesas sēdē un kurus uzskatām par būtiskiem attiecībā uz izskatāmo lietu.

Ministru kabinets uzskata, ka izskatāmās lietas ietvaros pieteicēja iesniegtais pieteikums nav pamatots un apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1., 91. panta otrajam teikumam un 109. pantā garantētajām tiesībām.

Pirms pāreju pie atsevišķiem apsvērumiem, vēlos vēlreiz iezīmēt, kas ir ļoti būtiski attiecībā uz izskatāmo lietu, ka Latvijas sociālās drošības sistēma sastāv no vairākām daļām, proti, valsts sociālās apdrošināšanas, kas ir balstīta individuāli veiktajās sociālajās apdrošināšanas iemaksās, valsts sociālajiem pabalstiem, kas ir universāli... noteiktos apmēros un pašvaldības sociālās palīdzības, kas tiek piešķirta veicot personu ienākumu testēšanu, vienlaikus arī piešķirot ienākumu netestētus pabalstus un pakalpojumus.

Šāda trīs līmeņu sociālās drošības sistēma, kas darbojas savstarpēji papildinoši, proti, tā ir vertikāli secīga gan no sistēmas viedokļa un horizontāli papildinoša no indivīda viedokļa ar mērķētāku un vispusīgāku sniegt indivīdiem nepieciešamo atbalstu.

Nodrošinājuma pabalsts ir daļa no sociālās drošības un tādā kontekstā vērtējams kā indivīda pamattiesības uz sociālo drošību, ļaujot nodrošināt tūlītēju, regulāru un tiešu ienākumu atbalstu situācijā, kad persona nekvalificējas tiesībām uz vecuma vai invaliditātes pensijām. To akcentēja arī vairākas pieaicinātās personas, profesors Lazdiņš, profesors Voļskis, kā arī pārstāvji no Saeimas, Labklājības ministrijas, VARAM un Latvijas Pensionāru federācijas.

Šī pabalsta mērķis ir vispārīgs kā valsts atbalsts, lai persona varētu saglabāt zināmu autonomiju un nebūtu visos jautājumos atkarīga no pārējo ģimenes locekļu labvēlības.

Nodrošinājuma pabalsts vēsturiski un arī sistēmiski izriet no strādājošo personu sociālās apdrošināšanas, kur personai tiesības rodas caur nodarbinātību. Šo tiesību jēga ir zaudētā ienākumu atvietošana, tādējādi vairāk vai mazāk cenšoties saglabāt personai ierasto dzīves līmeni, nevis pamatvajadzību apmierināšanu.

Attiecībā uz šādu universālu pabalsta apmēru tas parasti tiek atvasināts nevis no eksistences jeb iztikas minimuma, bet gan no minimālās pensijas, kāda tā būtu strādājošai personai analogiski sociālā riska gadījumā, tātad atvasināta no apdrošināšanas tiesībām, kā arī valsts budžeta iespējām kontekstā ar pārējām valsts prioritātēm, kā izglītība, veselība, demogrāfija, un visas sabiedrības kopējām interesēm un iespējām.

Šeit ir ļoti būtiski vēlreiz uzsvērt, ka ieviestie pasākumi sociālās apdrošināšanas un valsts sociālo pabalstu jomā ir vērsti uz personu ar invaliditāti kā indivīdu, lai sekmētu viņa ienākumu situāciju un ar invaliditāti saistīto vajadzību apmierināšanu.

Taču pamatvajadzību nodrošināšana ir atkarīga no visas mājsaimniecības kopējiem resursiem un spējām. Gadījumā, ja ģimene nespēj nodrošināt savas pamatvajadzības un sociālās apdrošināšanas un valsts sociālo pabalstu un pakalpojumu sistēmas sniegtais atbalsts ir izrādījies konkrētajā situācijā nepietiekams, tad Latvijas sociālās drošības sistēma paredz tiesības uz sociālo palīdzību, ko nodrošina katra pašvaldība autonomās funkcijas ietvaros.

Protams, ka mājsaimniecība, kurā dzīvo nodrošinājuma pabalsta saņēmējs, var būt gan trūcīga, gan netrūcīga. Ja nodrošinājuma pabalstu saņēmējs mājsaimniecības ietvaros kādā brīdī nonāk situācijā, ka tās kopējie resursi ir nepietiekami, tad šī persona kā konkrētās mājsaimniecības loceklis, papildus indivīda tiesībām uz nodrošinājuma pabalstu iegūst tiesības uz sociālo palīdzību, kuras uzdevums ir personu atbalstīt pamatvajadzību apmierināšanā, kādas vajadzības persona apmierina mājsaimniecībā, apvienojot visu mājsaimniecības locekļu resursus.

Indivīda un mājsaimniecības pamatvajadzības sakrīt un ir vienādas tikai vienas personas mājsaimniecībā.

Kā liecina Ministru kabineta rīcībā esošā informācija, šāds atbalsts 2018. gadā bija nepieciešams 3446 personām jeb 6,8 procentiem no visu trūcīgo personu kopskaita vai 17,3 procentos gadījumos no nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem.

Tādējādi var secināt, ka sociālā palīdzība, sniedzot atbalstu pamatvajadzību nodrošināšanai, palīdz novērst kaut kā trūkumu, nevis novērst nabadzību kā tādu, kas ir relatīva problēma.

Uzsverot nabadzības daudzdimensiālo dabu, vēlos vēlreiz uzsvērt, ka tās mazināšana ir skatāma daudz plašākā ietvarā nevis tikai viena vai otra pabalsta apmēra izteiksmē.

Saskaņā ar Eiropas sociālās hartas 30. pantu sociālā palīdzība kopā ar citu nozaru pasākumiem veido sociālās drošības mehānismu, mazina kopējo nabadzības līmeni. Taču, raugoties indivīda un mājsaimniecības līmenī, sociālā palīdzība saskaņā ar Eiropas sociālās hartas 13. pantu, ir sociālās drošības sistēmas daļa, kas pēc tam, kad personai nepietiek līdzekļu no sociālās apdrošināšanas, sniedz atbalstu konkrētu lietu, rūpju novēršanai.

Un attiecībā uz Satversmes tiesas sēdē tiesneša Laviņa uzdoto jautājumu par nodrošinājuma pabalsta un GMI savstarpējo korelāciju. Labklājības ministrijas pārstāve ļoti labi jau arī izstāstīja... kā Ministru kabineta pārstāve, vēlos tikai akcentēt, ka tas parāda to, ka šādos gadījumos, kas, iespējams, ir... var notikt... publiskā pārvalde ne tikai sadarbojas personu sociālo tiesību realizēšanā, bet arī sniedz ātru atbalstu personas iztikas līdzekļu nodrošināšanā.

Un attiecībā uz nodrošinājuma pabalstu kā ienākumos testētu pabalstu, šādas diskusijas valsts līmenī nav bijušas, tomēr Ministru kabinets vēlas argumentēt, ka, ja tie tiktu vērsti tikai uz tām personām ar invaliditāti, kuras atbilst noteiktam ienākumu sliekšnim, tas var prasīt lielus resursus attiecināmības izvērtēšanā, tāpēc tas būtu lietderīgi, zinot, ka šo personu ienākumi vairumā gadījumu ir nepietiekami visu, arī ar invaliditāti saistīto vajadzību segšanai.

Tā rezultātā pat pēc ienākumu testa atbalsts tiktu piešķirts vairāk kā 2/3 cilvēku, vai arī no atbalsta loka tiktu izslēgti tie, kuriem tikai daži eiro pārsniegtu ienākumu līmeni. Taču ir vajadzība pēc šī valsts atbalsta.

Līdzšinējie valsts atbalsta pasākumi ir domāti papildus vajadzībām invaliditātes dēļ, kuras ir jebkurai personai ar invaliditāti, neatkarīgi no tās ienākumiem.

Jāatzīmē, ka Ministru kabinets izskatāmo jautājumu dienaskārtībā vairākkārt ir bijis jautājums par ģimenes valsts pabalstu, kas arī ir viens no universālajiem valsts pabalstiem, piešķiršanā balstoties uz ienākumu izvērtējuma.

Valdības diskusiju rezultātā tomēr šāds risinājums nekad nav guvis atbalstu, izsakot argumentus par labu universālajam pabalstam gan no sabiedrības attieksmes, valsts atbalsta pārklājuma, kā arī administrēšanas viedokļa.

Lai iedzīvotāji akceptētu valstī īstenotos pasākumus un nodokļu nomaksu, tiem ir jāsaņem, ka kopējais valsts resurss sasniedz arī citu ienākumu kategoriju cilvēkus, neatkarīgi no viņu ienākumiem.

Visa atbalsta koncentrēšana tikai uz trūcīgām māsaimniecībām var radīt nevēlamus efektus, piederība trūcīgo grupai var izrādīties pievilcīgāka nekā pastāvīgs darbs un ienākumi, bet bez jebkāda valsts atbalsta noteiktajās dzīves situācijās.

Šāda pieeja varētu no sabiedrības un nodokļu maksātāju puses tikt uztverta kā netaisnīga.

Ministru kabinets vēlas arī akcentēt, ka personām ar invaliditāti ir mazākas vai lielākas atlikušās darbaspējas un nodrošinājuma pabalsts nav vienīgais valsts universālais pabalsts, ko apliecina arī Ministru kabineta rīcībā esošie dati 2020. gada sākumā – 7 procentiem vienlaikus ar nodrošinājuma pabalstu bija tiesības saņemt arī īpašās kopšanas pabalstu, savukārt 5 procentiem vienlaikus ar nodrošinājuma pabalstu saņēma īpašās kopšanas pabalstu un pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai.

Nemot vērā, ka ir atšķirīgas invaliditātes smaguma pakāpes un atšķirīgu funkcionālo traucējumu veidu dēļ personas ar invaliditāti vajadzības ir dažādas, arī atbalsta veidi šīm personām tiek piešķirti dažādi. Piemēram, personām ar ļoti smagu redzes invaliditāti no valsts budžeta tiek sniegts atbalsts sociālajai rehabilitācijai, tiflotehnikas iegādei un asistenta pakalpojumu saņemšanai, tad personām ar invaliditāti, kurām ir ļoti smagi kustību traucējumi, tiek nodrošināts valsts atbalsts personas vajadzībām atbilstošu tehnisko palīgīdzekļu iegādei, asistenta pakalpojumu saņemšanai, kā arī iespējams, saņemt valsts atbalstu īpašai kopšanai, transporta

izdevumu kompensēšanai un pašvaldību nodrošinātu atbalstu sociālās aprūpes pakalpojuma “Aprūpe mājās” saņemšanai.

Nozīmīgs atbalsts ir pieejams arī caur dažādiem atvieglojumiem, kas netieši nonāk personu rīcībā, būtiski atvieglojot personu materiālo situāciju.

Vienlaikus Ministru kabinets vēlas atzīmēt, ka personas ar ļoti smagu invaliditāti ir atbrīvotas no pacienta iemaksas veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai, tajā skaitā medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumu saņemšanai gan stacionārā, gan ambulatori.

Valsts nodrošina līdzfinansējumu sociālo pakalpojumu nodrošināšanai pašvaldībās personām ar garīga rakstura traucējumiem, tajā skaitā nosakot principu “nauda seko klientam”. Tas nozīmē, ka, ja persona ar garīga rakstura saslimšanu atgriežas sabiedrībā pēc institūcijas, pašvaldība no valsts budžeta tiek piešķirti 560 eiro mēnesī par personai, ja viņai tiek nodrošināti nepieciešamie sabiedrībā balstītie pakalpojumi.

Lai veicinātu integrāciju darba tirgū, no valsts budžeta tiek nodrošināti profesionālie rehabilitācijas pakalpojumi, kas nodrošina izglītības, darba spēju un citu.

Ja persona ar invaliditāti atbilst trūcīgas personas statusam, viņai nav jāmaksā pa saņemtajiem sociālajiem pakalpojumiem pašvaldībā.

Tādējādi Ministru kabinets uzsver, ka attiecīgi ierobežoti mērķēti... kopā ar universālismu šķiet piemērotākais risinājums.

Invaliditātes noteikšanā netiek vērtēta slimības esamība, bet gan funkcionālo traucējumu radītie funkcionēšanas ierobežojumi.

Paskaidrojot minēto, piemēram, funkcionālais traucējums – pasliktināta redze vai vieglāki kustību traucējumi – automātiski nenozīmē pašaprūpes grūtības un funkcionēšanas ierobežojumu.

Šāda pieeja, ka jāveicina personu patstāvība un jāsniedz atbalsts ar invaliditāti saistīto ierobežojumu mazināšanai, ir nostiprināta Latvijas politikas plānošanas dokumentos un atbilstoši šādai nostādnei arī ir tikuši veidoti jaunie pakalpojumi, kas pēdējos 10 gadus kopš ANO konvencijas “Par personu ar invaliditāti tiesībām cilvēkiem ar invaliditāti” ratificēšanas tikuši paplašināti, un nekad pat ekonomiskās krīzes laikā nav tikuši mazināti. Novirzītais finansējums pēdējos 10 gados ir audzis gan pabalstu, gan pakalpojumu jomā. Attiecībā uz izdevumiem, kas novirzīti personu ar invaliditāti pabalstiem, 2008. gadā Latvija invaliditātes pabalstiem novirzīja 0,9 procentus no iekšzemes kopprodukta, bet 2017. gadā jau 1,3 procenti. Taču šis atbalsts neietver vēl visus citus maksājumus un atvieglojumus, kas sasniedz personas ar invaliditāti.

Invaliditātes pensijām un nodrošinājuma pabalstam absolūtos skaitļos pagājušajā gadā valsts novirzījusi 185 miljonus, vēl 202 miljonus personai ar

invaliditāti vajadzību segšanai ar valsts sociālajiem pabalstiem, pakalpojumiem, un citu nozaru pakalpojumiem un atvieglojumiem.

Pakalpojumu un atvieglojumu formā saņemtais atbalsts neatspoguļojas nabadzības riska rādītājos, bet kuri rada pozitīvu ietekmi uz šī mērķa grupas izdevumu pozīcijām savu vajadzību nodrošināšanai.

Tomēr Ministru kabinets atzīst, ka lielai daļai no nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem, personām ar invaliditāti, nodrošinājuma pabalsts ir vienīgais ienākums, ja to vērtē no individuālā aspekta, ārpus kopējās mājsaimniecības ienākumu ietvara, kā arī neapšaubā tiesībsarga pieteikumā pausto, ka nodrošinājuma pabalsta apmērs ir zems, kā arī, ka apmēra noteikšana nav metodoloģiskos aprēķinos balstīta, bet gan atkarīga no valsts budžeta iespējām.

Tomēr ir svarīgi uzsvērt, ka iepriekšējās krīzes laikā strauji samazinoties valsts budžeta ieņēmumiem, nosakot dažādus valsts izdevumu ierobežojumus, tajā skaitā arī uz valsts sociālās apdrošināšanas pabalstu izmaksu, vienlaikus pastāvot arī deflācijai, nodrošinājuma pabalsts palika nemainīgs.

Jāatzīst, ka Ministru kabineta noteikumos noteiktais atskaites lielums kā patēriņa cenu indekss nav tiešā veidā izmantots, sniedzot priekšlikumus pabalsta apmēra pārskatīšanai.

Tomēr pirms 2014. gada 1. jūlija koeficientu ieviešanas, Ministru kabinets vērtēja arī patēriņa cenu indeksa ietekmi pret nodrošinājuma pabalsta apmēru, pamatojot tā paaugstināšanas nepieciešamību. Tomēr valdība izšķīrās noteikt lielāku atbalstu personām ar 1. un 2. grupas invaliditāti ar koeficientu palīdzību.

Nozīmīgi minēt arī Valsts sociālo pabalstu likuma izmaiņas no 2017. gada attiecībā uz nodrošinājuma pabalsta noteiktu vecumu sasniegušo pārklājuma paplašināšanu, samazinot kvalifikācijas vecumu par 5 gadiem.

Virzība uz metodoloģiski balstīta aprēķina ieviešanu, nosakot minimālos sociālās drošības pensijas un pabalstus, pie koncepcijas par minimālā ienākumu līmeņa pieņemšanu 2014. gadā. Tomēr praktiska, lai arī daļēja, tā ieviešana ir uzsākta tikai ar 2020. gadu, valdībai apņemoties koncepcijā noteiktā ieviešanas turpināšanu, tajā skaitā ieviešot nodrošinājuma pabalsta indeksāciju par patēriņa cenu indeksu, protams, visu valsts budžeta prioritāšu kontekstā.

Lai arī ienākumu mediāna statistiski tiek noteikta ar divu gadu nobīdi, tas ir, 2020. gada minimālo ienākumu aprēķinā balstoties uz 2017. gada ienākumu mediānas lielumu, piemērojot Latvijas situācijai atbilstošāko ekvivalentu un to vērtību, tomēr, diskutējot par 2021. gada budžetu, prioritāte būtu sasniedzams lielums pret valstī uz 2017. gada rādītājiem, tas ir, nodrošinājuma pabalsta minimālo pensiju bāzes lielumu nosakot 20 procenti no ienākumu mediānas jeb 99 eiro, savukārt trūcīgu personu ienākums sliksni – 40 procentu – no ienākumu mediānas jeb 198 eiro pēctecīgi ar valsts pusē ieviešot šos pasākumus.

Ministru kabinets uzskata, ka nodrošinājuma pabalsta aprēķinam pamatā ir jābalstās uz rūpīgi izvērtētu metodoloģiju. Taču vienlīdz svarīgs ir valsts ekonomiskās situācijas izvērtējums un valsts budžeta iespējas gan vidējā termiņā, gan ilgtermiņā.

Vienlaikus jāņem vērā, ka ar nodrošinājuma pabalstu apmēru ir saistīti vairāki valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumi, no kuriem finansiāli ietilpīgākie ir vecuma pensiju minimālie apmēri, kuru aprēķina bāze ir noteikta nodrošinājuma pabalsta apmērā, kā arī invaliditātes pensiju un atlīdzību par darbaspēju zaudējumu minimālie apmēri.

Tāpēc nodrošinājuma pabalsta paaugstināšana rūpīgi jāvērtē arī caur valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspējas prizmu, kā arī nodrošinājuma pabalsta un minimālo pensiju samērojamību ar uz individuālajām iemaksām balstītiem pensiju apmēriem.

To akcentēja arī pieaicinātā persona no Tieslietu ministrijas.

Piemēram, vidējā invaliditātes pensija 2020. gada sākumā bija 186,72 eiro ar visu vidējo apdrošināšanas stāžu 21 gads. Te vēlētos savilkt paralēles ar Latvijas Bankas kā pieaicinātās personas Satversmes tiesā sēdē par GMI pausto, ka, lai arī valstī noteiktā vidējā minimālā alga absolūtos skaitļos, iespējams, ir zema, taču tās attiecība pret vidējo algu valstī ir relatīvi atbilstoša.

Līdzīgi tas ir attiecībā uz nodrošinājuma pabalstu, piemēram, vispārējā gadījumā attiecība pret vidējo invaliditātes pensiju. Attiecīgi 1. invaliditātes grupas gadījumā tie ir 37,7 procenti, 2. grupas invaliditātes gadījumā 37,4 procenti, savukārt 3. grupas invaliditātes gadījumā – 18 procenti.

Valsts vai pašvaldības sniegtajam atbalstam ir jābūt ne tikai tādām, kas sekmē cilvēku pamatvajadzību nodrošināšanu, bet tam ir jābūt arī samērīgam ar pārējām sabiedrības interesēm, vajadzībām un iespējām šo atbalstu nodrošināt, izvērtējot sociāli ekonomiskos apstākļus un ieviešamo atbalsta pasākumu ietekmi uz valsts ekonomiku kopumā, ko uzsvēra arī pieaicinātā persona no Saeimas un Tieslietu ministrijas.

Realitātē sociālā drošība ir ārējās vides spoguļattēls. Tajā skaitā arī nodokļu sistēmas ietvaros. Par to minēja gan pieaicinātās personas no Labklājības ministrijas un Valsts kontroles, Valsts kontrolei sevišķi uzsverot pastāvošos speciālos nodokļu režīmus. Un, kā jau minēja Labklājības ministrijas pārstāve, tad apmēram 1/3 daļai no visām sociāli apdrošinātajām personām pēc iemaksas no apmēra ir mazāka par minimālo algu. Līdz ar to nākotnē viņiem būs visiem jānodrošina minimālās pensijas.

Tāpēc pēc nodrošinājuma pabalsta vien, vai pēc nabadzības riska rādītājiem nav iespējams spriest par personu ar invaliditāti pamatvajadzību nodrošināšanas apmēru. Nabadzība un sociālā iekļaušana ir daudz emocionāli problemātiska. Sociālā atstumtība nav tikai sekas monetārajai nabadzībai. No vienas puses tās ir tendences ienākumu un bagātības sadalījumā, un iedzīvotāju veselības raksturojumā. No otras puses tie ir

faktori, kas ietekmē nevienlīdzības veidošanos... piemēram, indivīda profesija, piederība sociālajam slānim, dzīves vieta, vecums, dzimums, izglītība un kvalifikācija.

Tādēļ šeit Ministru kabinets vēlas skaidrot, ka sociālā iekļaušanas politika, tajā skaitā pasākumu personai ar invaliditāti vienlīdzīgas iespējas sekmēšanā, tiek īstenota vairāku institūciju un nozares politiku līmenī.

Ministru kabinets piekrīt, ka pierādījumos balstīta politika ir svarīga, lai veidotu jaunas un izvērtētu jau ieviestās politikas. Vienlaikus tiks izvērtētas iespējas veikt visaptverošu valsts un pašvaldību nodrošinātā sociālā atbalsta izvērtējumu.

Visbeidzot apkopojot iepriekšminēto, Ministru kabinets uzskata, ka sociālās drošības sistēmas ietvaros tiek garantētas personas tiesības uz sociālo nodrošinājumu un apstrīdētā norma nav pretrunā Satversmei.

Ministru kabinets lūdz Satversmes tiesu atzīt apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmei.

Paldies.

I. Ziemele.

Paldies, Ministru kabineta pārstāvei Muižnieces kundzei.

Vai lietas dalībniekiem būtu arī vēlme izteikt replikas?

Tiesībsargs, lūdzu! Tātad koncentrēti, ja?

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa! Latvijas Republikas Satversmē ir nostiprināts fundamentāls princips – cilvēks ir vērtība. Arī šīs lietas sakarā no valdības puses diemžēl saklausīju, ka ne visi cilvēki Latvijā ir vienlīdz vērtīgi.

Un šajā sakarā es gribu uzsvērt, ka valstij ir jāveido tāda sociālās drošības sistēma, kas likumam, kur kāda persona ir nonākusi grūtībās, jānodrošina pamatvajadzības cilvēka cieņas līmenī.

Un pamattiesības nedrīkst atstāt pašvaldību brīvprātīgām iniciatīvām, jo pretējā gadījumā mēs pazaudējam cilvēku kā vērtību, un mēs pazaudējam sociāli atbildīgas valsts principu, kas ir garantēts Satversmē. Paldies.

I. Ziemele.

Paldies tiesībsargam par repliku.

Ministru kabineta pārstāve Muižnieces kundze, vēlaties atbildēt?

J. Muižniece.

Jā, viennozīmīgi, ka cilvēks ir Latvijas pamatvērtība un ja mēs runājam par sociālo drošību, tad tas tiek nodrošināts trīs līmeņu no sociālās drošības sistēmas ietvaros.

Paldies.

I. Ziemele.

Tā... paldies lietas dalībniekiem par savu pozīciju spēcīgu pārstāvēšanu un replikām.

Un līdz ar to tiesas debates ir slēgtas.

Atliek tikai pasludināt, kad tiesa nolasīs spriedumu, un spriedums tiks nolasīts 9. jūlijā pulksten 11.00.

Tādējādi tiesas sēdē līdz sprieduma nolasīšanai ir pārtraukums. Tiekamies 9. jūlijā, pulksten 11.00.

Paldies, visiem par dalību tiesas sēdē.

Stenogrāfiste

Mārīte Ceļmalniece

Tiesas sēžu sekretāre

Anna Elizabete Šakare